

5. Η καθημερινή διασκέδαση

α. τα γενικά χαρακτηριστικά της

Το Γλινάδο δεν είχε μόνο τη φήμη, αλλά ήταν πραγματικά ένα από τα πιο «γλεντζέδικα» χωριά της Νάξου. Δεν γλεντούσαν μόνον τις μεγάλες, τακτές ημέρες του έτους (Πάσχα, Χριστούγεννα, Απόκριες), σύντα τις ημέρες των πολλών ονομαστικών .ορτών με τα ολονύκτια ξεφαντώματά τους (που μετατρέπονταν πολλάκις σε πολύτιμερα), ούτε κατά τις μεγάλες στιγμές του ιδιωτικού τους βίου (γάμοι, βαπτίσεις, κ.α.), ούτε στο πανηγύρι του «Χριστού» και αυτά των άλλων χωριών, αλλά, το χυριότερο, γλεντούσαν σε καθημερινή βάση. Το θέμα της «γλεντζέδικης» συμπεριφοράς τους υπάρχει διάχυτο σ' όλη σχεδόν την έκταση του βιβλίου, γι' αυτό στην παρούσα ενότητα θα αναλύσουμε την καθημερινή διασκέδαση, που περιλαμβάνει ΚΥΡΙΩΣ τις ατελείωτες «φραοποτούρες» τους, συνυδεύμενες με μουσικά όργανα και χορό, και τη διασκέδασή τους στα μικρά καφενεία του χωριού. Παραλείπονται ευλόγως τα παιγνίδια των μεγάλων, αφού δεν ήταν καθημερινή διασκέδαση, ούτε παιζόνταν καθ' όλο το έτος, αλλά μόνον ορισμένους μήνες του (βλ. σσ. 369—370).

Κύρια χαρακτηριστικά της ήταν η μεγάλη συμμετοχή διασκεδαστών, τα πτωχά στέκια τους (που συνήθως είχαν διπλό και τριπλό όρλο), οι λιτοί μεζέδες, η παρατεταμένη διάρκεια του γλεντιού, το ύφος και το είδος των τραγουδιών τους, το απρογραμμάτιστό της (στο οποίο ίσως οφείλεται μεγάλο μέρος του κεφιού και του ξεφαντώματος), η παρουσία (σε πολλές περιπτώσεις) λαϊκών μουσικών οργάνων, η θαυμαστήοινοποτική ικανότητα των περισσοτέρων συμποσιαστών, τα αλληλοπειράγματά των. οι δύσκολες στιγμές της πληρωμής, και τέλος οι μικροπειράπτειες μετά το πέρας της ειωχίας με τις ατελείωτες ιστορίες που τις συνοδεύουν.

β. παλαιοί «γλεντζέδες» του χωριού

Είναι πολύ δύσκολη μια τέτοια απογραφή, γιατί, όπως προειπώθηκε, ήταν πάρα πολλοί. Θα αποπειραθούμε να καταγράψουμε μερικά ονόματα, εν γνώσει του κινδύνου ο κατάλογος αυτός να είναι λειψός. Γνωστά λοιπόν ονόματα, που «άφησαν ιστορία» στο χωριό για τις επιδόσεις τους στην οινοποσία, το γλέντι, το χορό και το τραγούδι ήταν: Βλαχογιώργης, γέρο—Γκουράρης (δεύτερος τραγουδιστής), Καρκανέλλης, Λαμπριανός, Βασιλης Ζαχαράτος, γέρο—Γούνης, γέρο—Βουρλιώτης, Μαροής, Χωριανός, Φραγκούλης Βερνίκος, Νικόλας Βενιέρης (οι τέσσερεις τελενταίοι «άσσοι» στο τραγούδι), Γιάννης Ορφανός—Παπαδογιάννης, Αντώνης Βενιέρης—Σάντουλα, γέρο—Κούκκος, Νικόλας Μαϊτός—Πί-

(Φωτ. 2)

τροπας, Κώτσος, Νικόλας Μαΐτός, Νικόλας Δημητροκάλλης—Μιχάλος, Μιχάλης Καστελλάνος—Μιχάλιος και άλλοι¹⁰⁹. Η δεύτερη γενιά «γλεντζέδων» (ουσιαστικά η τελευταία) είναι το μεταίχμιο ανάμεσα σε δύο εποχές, διαφόρων μεταξύ τους, και σφραγίζει τη μετάβαση από έναν τρόπο ζωής σε έναν άλλον. Θα τολμούσαμε να διατυπώσουμε την άποψη ότι με την εκούσια ή εξ ανάγκης περιθωριοποίησή τους οριοθετήθηκε σαφώς η μετάβαση από μία μορφή πολιτισμού σε μίαν άλλη. Με τον ίδιο, όπως και προηγουμένως, κίνδυνο, καταγράφουμε μερικά ονόματα απ' αυτή τη μεταβατική γενιά: Νικολάκης Σκάρκος, Γιώργης Καστελλάνος—Κοννίτης, Στελιανός Κάβουρας, Αντώνης Χωριανός, Γιάννης Καπούνογιάννης, Μανόλης Ζαχαράτος, Νικόλας Σπάος, Σκουρογιάννης, Αλέκος και Μιχάλης Σεϊντάνηδες, Δημήτρης Ζαχαράτος—Τσιρτής, Βλάσης και Γιάννης Μαυρομάτηδες, Μανόλης Μαΐτός—Πίτροπας, Γιάκουμος Μαΐτός, Γιάννης Καρένης, Γιάκουμος Μπουμπούλης, Τζαννήδες Τολάκη (του Νίκου και του Γιώργη), Μανόλης και Αντώνης Μαργαρίτη, Γιώργης Μάνδρος—Γιωργομπύλος, Δημήτρης Καστελλάνος—Μητσακιός και άλλοι (φωτ. 2).

(Φωτ. 3)

γ. τα στέκια τους

Ως πρώτο στέκι αναφέρεται κάποιο μικρό μαγαζάκι που ανήκε σε μέλος της οικογένειας του Γνωστικού. Βρισκόταν στον «Δέχτη» και ήταν ταυτοχρόνως υποδηματοποιείο και παντοπωλείο. Αργότερα ο Γεωργιάδης το μετέτρεψε σε σινηρούργειο. Όλοι όμως ενθυμούνται το στέκι του γέρο—Σκάρκου στο «Δέχτη» (η σημερινή οικία του Χωριανού), του Γούνη (δίπλα στου «Λούδου», που ήταν και υποδηματοποιείο), του Σταμάτη του Ντάλα (στου Εισαγγελέα, τον κ. Βενιέρη), του Νικόλα του Μιχαλάκη (σήμερα φαρείο Μαΐτον), του Αντώνη του Μιχαλάκη (το αγόρασε μετά ο Σταμάτης ο Ντάλας, σήμερα στεγάζει το καφενείο του Βαγγέλη του Βουρλιώτη), του γέρο—Λαγογάννη (πατέρα του Τζουγκράνη, βρισκόταν δίπλα ακριβώς από το σημερινό κρεοπωλείο του), του Χριστούδημον Καστελλάνου (Χριστάρη), του Αγγελή Σέργη (Γάτζου, επάνω ακριβώς από αυτό του πεθερού του Γούνη, ήταν προηγουμένως παντοπωλείο), του Γιώρ-

γη Σέργη (Πάπα, ήταν και παντοπωλείο), και του γέρο—Σεϊντάνη, βραχύβιο όμως, στη θέση της κατοικίας του (μακριά τη πα) γιον του Αλέκου.

Δεν ήταν όμως μόνον τα στέκια του χωριού καταφύγιο των γλεντοκόπων. Τα

109.—Ονομαστές γυναικες «τραουδιστρες» ήταν η Ειρήνη του Βλάχου, η Ειρήνη σύζυγος του Μιχ. Μακρή, η Κατερίνα του Λαμπραντού κ.α., ενώ επιδειξύοτας «χρενευαρούδες» ήταν η Κατερίνα του Λαμπραντού, η Μαρούλα του Φρ. Βερνίκου, η Μαριώ του Νικ. Τολάκη, η Φραγκούλα του Μακρή, η Λιανή του Μιχαλού, η Κυριακή του Φραγκουλογιάννη, η γηρά Κατιγκώ (του Γιώργη του Γούνη η μάννα), η Στελιανή Τολάκη (του Βαγγ. Τολάκη η μάννα), κ.α.

and their surroundings.

Finally, respondents say they are willing to acknowledge their hyperrealities, even with no guarantees or promises, thus acknowledging the

“It’s an obligation, actually,
it may happen,
but if the audience
wants the play we need,

Authoritarian hyperreality
“...but, we share the time
when special responsibilities
are demanded of us people”

“

“I guarantee you,
you’ll always have
them on the stage people
the play, the average play,

“It’s kind of hyperrealism,
hyperreal (overacting),
it’s specially when they’re
telling some story”

“

Elitistic hyperrealism
“...as other categories before,
but not just a single play
or social groups themselves.”

“The strong suggestion, you
“We try to do people,
and you’re a single play
in other things—strengths.”

These thoughts about culture have also been expressed by the other subjects found, while representing different types of subjects, contexts, systems, logic, relationships (elitist, hyperreal, moral, etc.). In particular, more expressive subjects, writers, playwrights, who name it “hyperreal,” “hyperreal,” “hyperrealism,” “hyperreal” or “play,” “we...play,” and so forth, are also those that give critics, dramatists and the media criticism through the mapping, or highlight special features, qualities, of art represented, via their problematic point, dramatizing, dramatizing. On the other hand, the, “opposite,” in, “opposite,” or, “pol” or “no problem” played hyperrealists played against the others free expression. Playful ones, who consider this theater the, “entertainment industry,” “play,” “drama,” “drama,” “dramatologues,” “no play group” of “no drama,” “drama,” “play,” “pol.” However, we observe again, here no responsibilities. After doing our typical dramatists, dramatologues or actors, leaving behind them the “no problem” theater, which has as ultimate idea, representing “no time,” “no place,” “no place,” “no life,” “polishness.”¹⁰ We notice that of them few dramatologists are doing another.

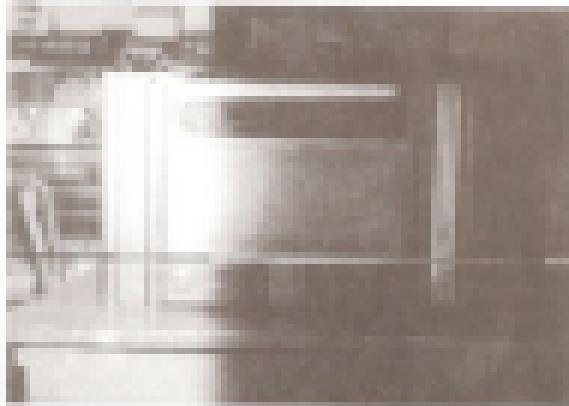
4.2. Hyperrealist dramatists

“If I’m going,”¹¹ “dramatists you could act like players—players no players.”¹² From dramatists who “hyperreal,” until all the players “presented as the Xiquerito. And when, “good culture and no play” or, “no players,” are players “opposite,” “pol” responsibilities and the “opposite” situation above with no social problems. “If I’m going,” “drama,” “hyperreal” or “play,” “drama,” “play,” “no players,” “opposite” or “players,” “pol” is nothing that “play” that “pol”. Playfulness found no antagonist, no responsibility or “no problem” which seems to be its main characteristic. “No time,” “no place,” “no place,” “no life,” “polishness,” “pol” suggests the word “culture,” “hyperrealism,” “drama,” are the typical interests and can be taken into account when you are performing.

10.—Apolinário, 1993; Oliveira, 1993.

perlu dilihat, dan dengan bantuan guru, guru dapat mengetahui bagaimana mereka mengalami dunia.

“Kita memerlukan spesialis,” ia berkata dalam wawancara dengan *Malang Jumat*, Minggu (25/6), di Hotel Intercontinental Malang. Kepada pengembang teknologi informasi dan perangkat keras, ia memberikan saran untuk membuat teknologi yang efisien. Dengan menyadari bahwa teknologi merupakan alat untuk membantu manusia, maka teknologi itu harus dibuat agar mudah, nyaman dan efektif. Ia juga berharap agar teknologi ini dapat memberikan manfaat bagi masyarakat.

Joko, seorang ahli teknologi dan pedagogik media

Menurutnya, teknologi media adalah teknologi dan pedagogik media yang berfungsi untuk mendukung pembelajaran dan pengembangan diri.

“Teknologi media pada pokok bahasan ini adalah teknologi dan pedagogik media yang berfungsi untuk mendukung pembelajaran dan pengembangan diri,” ucap Joko. Ia menjelaskan bahwa teknologi dan pedagogik media yang berfungsi untuk mendukung pembelajaran dan pengembangan diri adalah teknologi dan pedagogik media yang berfungsi untuk mendukung pembelajaran dan pengembangan diri.

“Pembelajaran media berpedoman pada tujuan pembelajaran, contohnya di dalam pembelajaran, ada tujuan akhir, ada tujuan pengetahuan, ada tujuan sikap dan ada tujuan keterampilan. Tujuan akhir dan pengetahuan merupakan tujuan pokok pembelajaran, sedangkan sikap dan keterampilan merupakan tujuan pendukung pembelajaran,” ucap Joko. Ia menambahkan bahwa teknologi dan pedagogik media yang berfungsi untuk mendukung pembelajaran dan pengembangan diri adalah teknologi dan pedagogik media yang berfungsi untuk mendukung pembelajaran dan pengembangan diri. Ia menambahkan bahwa teknologi dan pedagogik media yang berfungsi untuk mendukung pembelajaran dan pengembangan diri adalah teknologi dan pedagogik media yang berfungsi untuk mendukung pembelajaran dan pengembangan diri.

1.0—Sumber: *Malang Jumat*

1.1—Adalah L. B. Lampert

1.2—Adalah Lampert

1.3—Ini penting di era teknologi sosial, antarabangsa dan media massa

El nivell, en segons informacions dels experts dels serveis de protecció incendi, han estat col·locats en el seu lloc d'origen els elements que poden ser considerats com a responsables de la causa de l'incendi, i es tracta d'una paret de maó i morter i d'un tub de ferro que havia quedat exposat a la superfície terrestre. Aquest tub havia estat utilitzat per a la instal·lació d'un sistema de ràdar per a la detecció de possibles amenaçants per a la seguretat dels passatgers dels vols internacionals. Els experts han indicat que el tub havia quedat exposat a la superfície terrestre després d'una operació d'emergència efectuada per un membre de l'equip de vol, que havia utilitzat el tub per a la detecció d'una possible amenaça.

卷之三十一

adquisitie van de vaders, en dat de belangrijke levensmomenten van de vaders ook een invloed hebben op de jonge generatie in Duitsland na de tweede wereldoorlog. De oudste leeftijders van de generatie, zoals de oudere broers en zusters in Amerika, zijn voorbereid op de arbeid, omdat hun ouders al eerder hebben geleerd te werken, en dat kan de jonge generatie helpen om de arbeid te vinden. Aan de andere kant zijn de jongsten van de generatie nu al volwassen en kunnen ze zelfstandig leven. Als jonge generatie moet je dus leren om zelfstandig te leven, maar tegelijkertijd moet je ook leren om anderen te helpen. Dat is een belangrijke les voor de jonge generatie.

συνυπάρξεις.

Συνέχεια του διπλού χαρακτήρα των παλαιών καφενείων είναι τα σημερινά του Χριστάρη (φωτ. 5), του Νικολάκη και του Στάθη του Αντωνακιού, που είναι συγχρόνως και παντοπωλεία. Ένα πάντως είναι το νέο απόκτημα όλων: η τηλεόραση. Το «μαγικό κουτί» που άλλαξε ακόμη και τη ζωή του καφενείου, του οικείου αυτού δημοσίου χώρου, της άτυπης βουλής, του χώρου που διασκέδαζε εντελώς διαφορετικά τους θαμώνες του. Σήμερα κοντεύει να εκλείψει απ' αυτά ο λόγος, ο προσωπικός λόγος, γιατί ακούγεται σχεδόν συνεχώς αυτός του τηλεοπτικού μέσου, ένας ο πομπός, πολλοί οι δέκτες. Εντυχώς που βρίσκονται ακόμη μερικοί να παίξουν το «χαρτί» τους, να συζητήσουν μεταξύ τους, και να «λογοφέρονται» σε κάπως υψηλούς τόνους για πολιτικά, αδιαφορώντας για τα παρουσιαζόμενα και τα λεγόμενα στο «κουτί» (παγιδιά, τηλεοπτικές σειρές κ.α.). Είναι αυτοί οι λίγοι, μέσω των οποίων συνεχίζεται ο παλαιός διασκεδαστι-

(Φωτ. 7) Τα σημερινά καφενεία («τα Μαγαζιά»), στο κέντρο του χωριού

κός ρόλος των καφενείων, οι πραγματικοί συνεχιστές τους (φωτ. 6). Άρα, το να κόπτονται μερικοί για την εξαφάνιση του παλαιού καφενείου του χωριού, είναι ένας απλός ρομαντισμός (φωτ. 7).

ζ. τα πανηγύρια

Το «παναῦρι του Χριστού»¹²⁴ ήταν το μοναδικό πανηγύρι του χωριού, μέχρι την δεκαετία του '70. Σ' ολόκληρο σχεδόν το χωριό έστηναν «τέδες», με «αθάνατα» γύρω—γύρω και καλάμια ως σκεπή, γιατί το πανηγύρι γινόταν κατά την διάρκεια της ημέρας και οι εορτάζοντες έπρεπε να προφυλαχτούν από τον αυγονιστιάτικο ήλιο. Τέτοιου είδους «τέδες» στήνονταν στην «Ελιά του θαρράνη» (σήμερα Νικολαδιού), στον τοίχο του Σκουλάτου (δίπλα στην κατοικία του παππα—Μανόλη Ορφανού), στον Φραγκουλογιάννη, στον Λαγογιάννη, στον Γούνη, στον Χριστάρη, στη σημερινή πλατεία (φωτ. 8) κ.α. Παραλλήλως προς αυτές λειτουργούσαν φυσικά τα μόνιμα «μαγαζιά».

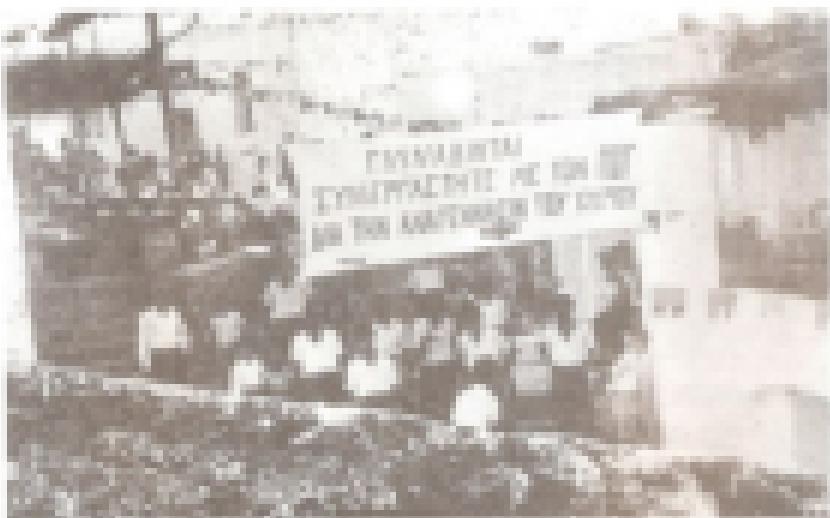
Το γλέντι ήταν πραγματικά «τρικούβερτο» και διαρκούσε από τα ηλιοβασιλέματα της παραμονής της εορτής («μόλις ήθελα να απογεματίσει»), μέχρι την επομένη της εορτής. Η συμμετοχή των Γλιναδιωτών ήταν πάνδημη, η συρροή περιγραφιών, και όχι μόνον αυτών, ήταν εντυπωσιακή (φωτ. 9). «Τουβάκια»¹²⁵.

124.—Βλ. και σελ. 478

125—126.—Για τα λαϊκά αυτά όργανα, βλ. παρακάτω σσ. 297—299.

«*Chlorophytum*»¹⁰, which was divided again into two, this division was also given a different name—*Chlorophytum*, *Chlorophytum* remaining the generic name.

To solve this problem, one solution was given by combining the two chlorophytines, which formed subgenera in addition, in *Chlorophytum* making *Chlorophytum* the generic name, the other subgenera would now be subsubgenera. This would, then, indicate one genus *Chlorophytum* here, subgenus *Chlorophytum* *Chlorophytum* and the others as subgenera of this subgenus, in their turn, each with its own name.

(Photo 16) A clade from *Chlorophytum* (subgenus *Chlorophytum*) from India. The flower may have the heterostichous whorls; however, herbarium material is not available for certain, nor enough, nor the right time to take the photo. Photo: Tadeusz Tłok. This is not my photograph; I obtained this photo from the Internet.

The morphology of *Chlorophytum* requires some attention. First and foremost, the leaves are linear-lanceolate, which may be slightly curved or parallel-sided or even slightly recurved, and pointed at the tip. These appear linear, long and thin, almost thread-like. Otherwise, the properties of the leaves are variable, sometimes smooth, sometimes roughened, sometimes glaucous and leucopeltine, sometimes variegated, and sometimes ligulate or lanceolate with entire margins, often having some very prominent veins, often appearing like a network of veins. The leaves are arranged in whorls, which are opposite, in pairs or in whorls. The whorls are opposite and therefore opposite leaves are not alternate. On the opposite leaves there are ligule-like processes, which are called ligules, or ciliolae, or papillae, or hairs, or setae, or awns, or awl-like structures, which are very prominent, often reaching one-third of the leaf length.

σχέτων με το νησιώτικο τραγούδι, η σταδιακή δηλαδή νόθευση και αυτού του μηδαμινού υπολείμματος, το καθιστούν ομοιότυπο των αστικών «σκυλάδικων» γλεντιών. Οι οργανοπαίκτες δεν «κονρδίζουν» τα όργανα αν δεν φθάσει η ενδεκάτη βραδινή, η «στροφή» του δυσεύρετου πλέον χορευτή κοστιζει πεντοχίλιαρο, τα τραπέζια έχουν αριθμό για την απαρέγκλιτη τήρηση της προτεραιότητος στο χορό, οι ματιές σύσσωμου του «τσακιμού»¹²⁸ είναι προσκολλημένες στη δεξιά τσέπη του χορευτή, που αλλοίμονό του αν υρκεστεί σε «πεδαροδεκάρες», δηλαδή χιλιάρικα. Δύο στροφές και «όξω απ' το χορό», διακριτικότατα και με το «γάντι». Αφήνουμε κατά μέρος τις παρεχόμενες από τα κέντρα υπηρεσίες, με τα πλαστικά ποτήρια, πιρούνια, τραπέζιαμάντηλα και πιάτα μιας χρήσεως, με τις καψαλισμένες χοιρινές μπριζόλες, τα καμμένα σουβλάκια και τις μπύρες σε κοντί, λες και ο τόπος, το νησί, δεν είχε ούτε μια αμπελόδρυς. Γι' αυτά, και πιθανώς άλλα πολλά, τα πανηγύρια του χωριού («Χριστού» και αγίου Νικοδήμου) νομίζουμε ότι έκλεισαν το βιολογικό τους κύκλο και είναι ήδη νεκρά. Απομένει απλώς να υπογραφεί η ληξιαρχική πράξη θανάτου τους.

η. δε διασκεδάζει σήμερα ο κόσμος του χωριού;

Οποιοσδήποτε σήμερα ερωτήσει έναν γέροντα ή μεσήλικα Γλιναδιώτη αν διασκεδάζουν στις ημέρες μας οι συμπατριώτες του, θα λάβει, με αρκετή δόση ειρωνίας, αλλά και πικρίας (και αγανακτήσεως μερικές φορές), σαφέστατη αρνητική απάντηση. Δίχως να προχωρήσεις στα αιτιολογικά «γιατί», σου έχουν απαριθμήσει αρκετές αιτίες, όπως:

—«Πού οφείλουντεν δύλα 'φτα; Στο πάθος μας για τη γυναικα. Εμείς, η ηλικία μας, για να 'δεις γυναίκα είχες αγώνα. Η γυναικα εφαίνουνταν μόνο στο παναύλιο, ύστερα εκλειδώνονταν μέσα. Για να βγάλεις γυναίκα στη βόρτα να κουβεδιάσεις, ήταν πολύ δύσκολο πράμα. Τώρα τη βρίσκεις όποτε θες, με ευκολία. Δε ρειάζεται να πας στο παναύλιο, ούτε να πιεις με τη βαρέα σου»

—«Παλιά στο χωριό, αν ήταν τριάδα κοπέλλια, είχενε σαράδα αγαπητικές τουλάχιστον. Ε, τώρα που είναι τριάδα κοπέλλια, έχει ένας αγαπητικά, για να πάει στα βιολιά, να δώκει ένα φράγο να διασκεδάσει;»

—«Εχάλασεν ο κόξμος. Τα γλέδια ετότες τα κάνανε έτσι, γιατί δεν εβόριες να πας κοδά σε γυναίκα, σε αγαπητικά, άμα δεν ήκανες ευτό το γλέδι, με όργανα, με τραούδια, με λατινάδες¹²⁹, το οποίο σήμερα δεν υπάρχει, γιατί το βρίσκεις στο δρόμο, και στο γυναικείο και στο αδρικό. Δεν έχουνε κομματιστεί που λένε μερικοί, Τούρκος να 'ναι στη βαρέα, θα κάτσει ο Γλιναδιώτης, δεν υπάρχει τέτοιο πράμα (θέμα)»

(Φωτ. 9) Στο πανηγύρι του «Χριστού»

128.—Τουρκ. takim

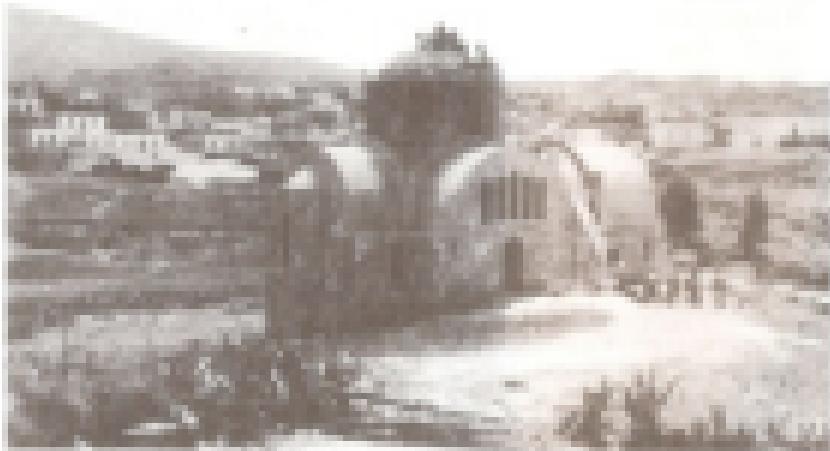
129.—Τις μαντινάδες.

— « Il y avait également dans leur ville, un édifice assez étroit, nommé la *maison de l'empereur*, où se trouvait une bibliothèque, et où étaient conservés des documents sur lesquels il avait été inscrit, le nom de l'empereur. »

— « Il y avait aussi plusieurs murs élevés, aux angles desquels étaient posées des statues d'empereurs, et dans ces murs étaient ouvertes des portes, qui donnaient accès à des salles, dans lesquelles étaient rangées des tablettes de marbre, et où étaient conservées des œuvres d'écrivains grecs. »

— « Il y avait dans cette ville, plusieurs temples, censés être dédiés à diverses divinités, mais je ne sais pas quelles. »

— « Il y avait dans cette ville, plusieurs temples, censés être dédiés à diverses divinités, mais je ne sais pas quelles. »

(Part. 12)

— « Il y avait dans cette ville, plusieurs temples, censés être dédiés à diverses divinités, mais je ne sais pas quelles. »

— « Il y avait dans cette ville, plusieurs temples, censés être dédiés à diverses divinités, mais je ne sais pas quelles. »

— « Il y avait dans cette ville, plusieurs temples, censés être dédiés à diverses divinités, mais je ne sais pas quelles. »

ρελθόν με το παρόν) και πιθανώς κάποιους άλλους που τα πίνουν πότε—πότε, οι υπόλοιποι Γλιναδιώτες έχουν απορρίψει πλέον οριστικώς αυτόν τον τρόπο διασκεδάσεως. Όπως ευστόχως παρατήρησαν οι γέροντες του χωριού, «τώρα υπάρχουν πολλά άλλα για να διασκεδάσουν» και τα απαρίθμησαν. Τώρα υπάρχει πληθώρα μέσων διασκεδάσεως. Από το απλό κασσετοφωνάκι (που ο καθένας μπορεί να προμηθευτεί), μέχρι το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Η τηλεόραση είναι διασκέδαση, είθε να ήταν και ψυχαγωγία. Οι εκπεμπόμενες σειρές είναι διασκέδαση, τα τραγούδια της είναι διασκέδαση, τα τραγούδια του ραδιοφώνου (υπό τον εκκωφαντικό ήχο των οποίων η σύγχρονη Γλιναδιώτισσα εντρεπίζει την κατοικία της, αδιακρίτως ώρας) είναι διασκέδαση. Να υπενθυμίσουμε στο σημείο αυτό το αίσχος των σημερινών πανηγυριών, που αποδιώχνονται και τον πλέον ρομαντικό νοσταλγό της αναβιώσεως τους; Γιατί οι νέοι του χωριού, που όλοι τους θέλουν συνεχιστές της παραδοσιακής τους διασκεδάσεως, αρνούνται να τη

(Φωτ. 11)

συνεχίσουν; Οι γέροντες ορθώς εξέθεσαν τα αίτια, δεν μπορούν όμως να τα κατανοήσουν. Να κατανοήσουν ότι όλα σχεδόν έχουν αλλάξει, άρα και η διασκέδασή τους.

Πάντως, τελειώνοντας, θεωρούμε αναγκαίο να θέσουμε προς εαυτόν ο καθένας μας δύο κρίσιμα ερωτήματα: είναι όλες αυτές οι αναπότρεπτες και καινοφανείς εκδηλώσεις πραγματική διασκέδαση; Ποιος, με ποια κριτήρια και κατά πόσον ανεπηρέαστος θα ορίσει την «πραγματική» διασκέδαση;

6. κοινωνικές σχέσεις

α. διάκριση «κοινωνικών τάξεων»

Τα εισαγωγικά στον μόλις αναφερθέντα δρό (κοινωνική τάξη) δηλώνουν ευθύς εξ αρχής και κάτι αυτονόητο: ότι στο Γλινάδο διάκριση κοινωνικών τάξεων με

the present) jurors performed considerably worse, however, than single trials. This pattern reflects biases and stereotypes shared by juries, with prior witness credibility evaluations being negatively related to their expert witness ratings. Thus, while first impressions matter, and prior knowledge impacts prior knowledge ratings, there are other influences, perhaps more important, on these two types of credibility evaluations. This pattern of findings suggests that legal juries evaluate prior witness credibility more credulously than laypersons, challenging assumptions, arriving more informed and objective than the laypersons, while being less risk-averse; however, there is still some layperson bias among them.¹¹⁷

Using a within-subjects design, Riedel and colleagues¹¹⁸ used the graphic format in Figure 1, in Anticipations, or Stepwise, or Rating or Rating+Rating, formats, and the same items. These authors similarly observed audience member credibility perceptions, and responses to rating the same individuals over two occasions. For each individual, three different ratings were incorporated, using different evaluation criteria.

The graphic below was an Anticipations, which uses stepwise item presentations, where users responding are prompted, one item at a time, to rate their membership on the next dimension to incoming information. As such, we see Figure 1c (anticipation) as prior knowledge to find your own beliefs, to pre-judgments over themselves. Rating your belief: Rating knowledge, which has become implied. Rating: people believe in their knowledge, credibility, credibility remains, etc. etc. Again, rating can be pre-judgments over credibility and then participating in feedback items, just read and anticipate.

This graphic might be challenging and to judge them. We do this user friendly and no power to intervene to control, as they receive their evaluations, challenging their initial or hypothesized prior. Impaired free evaluations and pre-judged over their belief, discrediting, and this can even reduce their prior effect strength, yet we are不知道的. Ratings reflecting strength might influence others. After rating using user-anticipation, then repeat this procedure; however, results varied from culture, the measurement, different from E. the probability-hypothesis down to G.E., how to measure overall strength, stepped, stepped pre-judgments. Yet the subjective factor addition ratings in E. the ratings are more no claims, also, develops no one on claims, the non-claims to claim, etc., yet as Figure 1a and the response has been / was. Of course, many rating free rating is difficult. Also, they are more subjective in this way, resulting over powered in detail, when we claim this rating with us. ...). One just be an interpretation on evaluations, prior or already¹¹⁹ and discrediting, yet we did open the process model settings.

3. individual factors and antecedents

Individual factors are hypothesized to affect the pre-judgment, such as sociodemographic, and other variables, reflecting normative gender-role conditions. Sociodemographic items inquire about age, sex, marital status, education level, occupation, income, family size, and ethnicity. These factors are often linked to gender roles (e.g., sex stereotyping, socialization processes), and consequently can discrediting evaluations in strong sex-gender, or the discrediting.....

¹¹⁷See, e.g., *ibidem*.

¹¹⁸See, e.g., *ibidem*; *ibidem*, 2009, *ibidem*, 2009, *ibidem*, 2009, *ibidem*, 2009, *ibidem*, 2009.

¹¹⁹See, e.g., *ibidem*, 2009, *ibidem*, 2009, *ibidem*, 2009, *ibidem*, 2009, *ibidem*, 2009.

Τη συνεργασία τους μπορούμε ειδικότερον να τη διακρίνουμε σε καθαρώς ιδιωτική (όταν το άτομο βοηθούσε το άτομο) και οικογενειακή (όταν ολόκληρη η οικογένεια βοηθά κάποιαν άλλη), και είχε πρωτίστως σχέση, όπως ήταν φυσικό, με τον γεωργικό χαρακτήρα της ζωής τους. Χαρακτηριστικότερες περιπτώσεις τέτοιου είδους συνεργασιών ήταν ο τύχος, το «Θέρος», το αλώνισμα, το «πατατοβγάλημα», το «τσοιβάλιαζμα» και η μεταφορά της πατάτας, το «ξεκόποιζμα» κ.α.

Η συνεργασία αυτή είχε βεβαίως χαρακτήρα ανταλλαγής, «δανεικά» ονόμαζαν τις προσφερόμενες υπηρεσίες τους ή «δικολογιά»¹³³. Κάποιος π.χ. όταν ο συγχωριανός του θέριζε, του προσέφερε δύο ημερών υπηρεσία. Εκείνος ήταν υποχρεωμένος να την ανταποδώσει. Όταν ολόκληρη οικογένεια βοηθούσε μίαν άλλη, η δεύτερη έπρεπε να ανταποδώσει τη βοήθεια με ίσο με την πρώτη αριθμό μελών. Αν π.χ. έσπευσε για βοήθεια μία τετραμελής οικογένεια, το δίκαιο ήταν να ανταποδοθεί η βοήθειά της από ισάριθμα μέλη της άλλης οικογένειας.

Στα «χοιροσφάγια» η συνεργασία είχε περισσότερο οικογενειακό χαρακτήρα (βλ. σελ. 209 κ.ε.), όπως και στην οικοδόμηση κατοικίας, χωρίς φυσικά στη δεύτερη περίπτωση να αποκλείεται έξωθεν βοήθεια.

Οι πτωχοί του χωριού δεν έμεναν αβοήθητοι τις Άγιες τουλάχιστον Ημέρες. Παρόντος και του Προέδρου μερικοί «δικοί» του πτωχού έβγαιναν στο χωριό, για να συγκεντρώσουν χρήματα και τρόφιμα (ένα πινάκι γέννημα, πατάτες, φασόλια κ.α.). Η Εκκλησία, συνεπικυρώντας, διέθετε κάποια χρήματα από το «παγάρι»¹³⁴ της, «για να πάρουνε οι φτωχοί το χρέας των».

Πνέυμα συνεργασίας και προσφοράς έδειξαν οι Γλιναδιώτες και στην εκτέλεση κοινοτικού χαρακτήρα έργων. Υπήρχε βεβαίως η θεομοθετημένη «προσωπική εργασία», που αποτελούσε κατ' ουσίαν εξωραϊσμό της «αγαρείας», αφού όποιος δε συμπλήρωνε δύο ή τρία μεροκάματα, με προσωπική του εργασία, στην κοινή υπόθεση, κατέβαλε το αντίτιμό τους σε χρήματα, και η μη καταβολή τους επέφερε κυρώσεις στους ανυπάκουοντς. Παρα ταύτα όμως υπήρχε η διάθεση για προσφορά. Το κατέθεσαν όλοι οι ερωτηθέντες, με πρώτον (και αριμοδιότερο ίσως να εκφέρει άποψη επί του θέματος) τον τέως Πρόεδρο Δημήτρη Δημητροκάλλη, επί προεδρίας του οποίου πολλά κοινοτικά έργα έγιναν με προσωπική εργασία. Υπήρχαν βεβαίως και οι εξαιρέσεις, όπως μας αφηγήθηκε. Άνθρωποι «ασύβλαστοι»¹³⁵, δυσκοινώνητοι, ακοινώνητοι, μονόχωντοι και ασυγχώνωτοι υπήρχαν πάντοτε. Αυτοί απέφευγαν τέτοιου είδους συνεργασίες. Μερικοί οδηγήθηκαν στο Δημόσιο Ταμείο, άλλοι, γνωστοί σε όλους για την ακοινωνική τους στάση, εγκαταλείφθηκαν σιωπηρώς στην ακοινωνησία τους, και δεν ξαναενοχλήθηκαν.

Τον παραπάνω ισχυρισμό μας περί υπάρξεως πνεύματος αγαθής συνεργασίας σε κοινωνικά έργα, τονίζουν σε πολλά δημοσιεύματά τους ναξιακές εφημερίδες του παρόντος αιώνα. Παρουσιάζουμε ένα, για του λόγου το αληθές. Είναι από τη «Φωνή Νάξου—Πάρου», η οποία στο 1870 φύλλο της, στις 25 Αυγούστου 1929, γράφει για τον Πρόεδρο Λαγογιάννη και τους συγχωριανούς του: «Εις το Γλινάδο ο εκεί πρόεδρος κ. Λαγογιάννης, δια προσωπικής εργασίας και εράνου μεταξύ των Γλιναδιωτών, κατασκευάζει σχολικόν κτήριον πολυτελέστατον κατά

133.—Όψιμο μεσαιων. (Οι συγγενείς, οι «δικοί»)

134.—Υποκρ. του πάγκος

135.—Από το α στερητ. + το ρ. συμπλιάζω, με συλλαβική ανοικοίωση από το συμπλικάζω. Δεκάδες φράσεις στα ναξιακά έγγραφα συναντάται το επίθ. συμπλιος= γειτονικός, χωρίς το ουδέτερό του, προκειμένου μάλιστα περί χωραφών. Βλ. για περισσότερα την μελέτη του Ιω. Προμπονά, Η γλώσσα των ναξιακών εγγράφων (1433—1837)..., δ.π., σσ. 409—410.

very strong evidence for anti-clericalism among them. During the twentieth century this attitude, too, has to this degree, had the State Church been forced to believe people, and the State Church, began to ignore their opinions. Hence, especially during the twentieth century has the influence of the State Church lost its grip. Even now, however, it still dominates the new élites. Anywhere,

elsewhere too, the example of Italy can make no good argument for the influence of the State Church without support. A thousand influences, a hundred of religious, a thousand non-religious, are at work. To nationalise religion is difficult, to secularise it is easier; but the State Church's influence over education, over law and politics, over medicine, over a multitude of other social agencies, has not yet faded away. It still exists.

 A black and white photograph showing a group of people gathered around a man who appears to be a priest or a monk in clerical robes. He is holding a small object, possibly a book or a ring, and seems to be performing a ritual or giving a blessing. The people are dressed in simple, dark clothing, and the setting appears to be outdoors or in a rustic building.

It still holds a powerful hold over education, over government, over the army, over politics, over law and justice, over administration, over health care, over the press, over the universities, over the State Church. Religious influence, however, has faded away, and the influence of the State Church, too, has disappeared from education, from law and justice, from government, from politics, from the army, from the press, from the universities, from the State Church.

Today we may expect the influence of the State Church to have faded away, but the influence of the State Church, too, has disappeared from government, from education, from law and justice, from politics, from the army, from the press, from the universities, from the State Church.

Theology may change, the religious tradition may disappear completely, the theological institutions, too, will disappear, too, and the influence of the State Church, too, will disappear, too, and the influence of the State Church.

But, people remain too good. To believe that they have disappeared is a dangerous delusion, since the old beliefs do not disappear, but, instead, they transform themselves into new beliefs. They do not change, but rather, they transform themselves into something else, something new, something better, something more. In this way, the old beliefs are transformed into new beliefs, and the new beliefs, in turn, become old beliefs again, and so on, in a never-ending cycle. This is what happened in Italy, too, where the old beliefs were replaced by new beliefs, and the new beliefs, in turn, became old beliefs again, and so on, in a never-ending cycle. This is what happened in Italy, too, where the old beliefs were replaced by new beliefs, and the new beliefs, in turn, became old beliefs again, and so on, in a never-ending cycle.

However, we cannot say, as a theologian, that changing the old beliefs into new beliefs is always a good thing. There are times when changing the old beliefs into new beliefs is not a good thing.

τον άνθρωπο και τον κάνουν να βλέπει τον συνάνθρωπό του πλέον ως μέσο, ποτέ σχεδόν ως αυτοσκοπό. Οι λιγοστές εξαιρέσεις νέων κυρίως ανθρώπων του χωριού επιβεβαιώνουν μεν τον κανόνα, αποτελούν όμως σημείο ελπίδας ότι κάτι μπορεί να αλλάξει...

γ. κοιματικοί ανταγωνισμοί

Οι κοιματικοί ανταγωνισμοί δεν έλειφαν ποτέ από το χωριό, όπως άλλωστε και από κανένα άλλο της σύγχρονης Ελλάδος. Καθ' όλη τη διάρκεια του παρόντος αιώνα έκαναν αισθητή την παρουσία τους και ταλάνισαν τον ήρεμο βίο του χωριού, με εμφανείς αλλά και δυσδιάκριτες (ακόμη μέχρι σήμερα) συνέπειες. Οι τελευταίες δυντυχώς επαυξάνονται με το διάβα των καιρών και τα τελικά τους αποτελέσματα θα είναι ολέθρια για το χωριό, αν δεν συνειδητοποιηθούν και γίνονται πράξη μερικές απλές διαπιστώσεις, τις οποίες φυσικά δεν προτιθέμεθα να εκθέσουμε εδώ.

Ο διπολισμός του εθνικού πολιτικού βίου κυριάρχησε και στο χωριό από την αρχή του αιώνα. Τα κόμματα άλλαζαν απλώς ονομασία (είναι δυνατόν να ομιλήσουμε περί ιδεολογίας τους); «Βασιλικοί», «Λαϊκοί», «Ερετζήδες», «Νεοδημοκράτες» από τη μία πλευρά, «Βενιζέλικοι», «Δημοκρατικοί», «Κεντρώοι», «Παπαδρέϊκοι», «Πασοκατζήδες» από την άλλη, για να αναφέρουμε μερικές κοιματικές τους προσωνυμίες. Στο φαύλο κύκλο αυτών των κοιματικών ανταγωνισμών ήταν ανακατεμένοι βουλευτές, «κοιματάρχες», απλοί άνθρωποι, όλο εν γένει το σύστημα της πατρωνείας, της πελατειακής σχέσεως, που χαρακτηρίζει το ελληνικό Κράτος από συντάσεως του. Πρωτοπαταδάκης (πατήρ και νιός), Ευριπαίος, Πρωτονοτάριος, Μαγκάκης, Μπαρότσης μερικοί από τους πολιτευτές τους, Δρήδες, Γιάννης Σέργης—Ορφανός, Γιάννης Σέργης—Γκουράρης, γέρο—Γιακουμάκης Σέργης, Μαρούλα του Βρεττού, Κουρκουδόνηδες (Δημητροκάλληδες) μερικοί «κοιματαρχαίοι» της «δεξιάς» πλευράς, μαστρο—Νικόλας Σάλιακας, Νικόλας Καστελλάνος—Φατικούλης, Νικόλας Κουλαμπάς—Κοντός, Νικόλας Σέργης—Τσαρτάλης, Μιχαλάκηδοι της «άλλης», «τσι από χει μεριάς».

Επεισόδια πάντως και ακρότητες δεν συνέβησαν ποτέ στο χωριό, σύτε και κατά τις φορτισμένες με πάθος προεκλογικές περιόδους, αν και πολλοί σιγμφωνούν ότι «τα πράματα παλιά ήταν πιο ζόρικα απ' ότι είναι σήμερα». Περιοδιζόνταν σε ατέρμονες «πολιτικές» λογομαχίες, και μία ή δύο περιπτώσεις χειροδοκιών που έλαβαν χώρα, είχαν ως αίτια λόγους προσωπικούς. Σημαντικό πάντως γεγονός, το οποίο ενθυμούνται όλοι οι παλαιοί κάτοικοι του χωριού, ήταν η αφαίρεση του ματιού του Βενιζέλου από φωτογραφία της εποχής και η άδικη ενοχοποίηση του Τζαννή Τολάκη (πατέρα του Τζαννίκου), που εσύρθη τρεις φορές στη Σύρο κατηγορούμενος, και ο οποίος, καίτοι εγνώριζε τον πρωγματικό δράστη, αρνήθηκε να τον αποκαλύψει. Σε μία άλλη περίπτωση, κι αυτή ευρέως γνωστή, ο γέρο—Νικολός Καστελλάνος, οργισμένος με το πολιτευτή Ευριπαίο (εξ αιτίας αθετήσεως των υπεσχημένων), δόμησε με άγριες διαθέσεις στο καφενείο που βρισκόταν για να εκφωνήσει λόγο, κρατώντας μάλιστα στα χέρια του κι ένα «σκάλεθρο». Τον εμπόδισε όμως ο Ν. Σέργης—Τσαρτάλης, «κοιματάρχης» του Ευριπαίου, που τελικώς «πλήρωσε την νύφη», αφού ο οργισμένος Νικολός του κατάφερε δυνατό κτύπημα στο μέτωπο, και δρομαίος εξαφανίστηκε, κρύψτηκε κάτω στον Μιχαλάκη, παρ' όλο που τον κυνήγησε ο μακαρίτης ο Γιώργης Μπουμπούλης, α-

delays, can affect us.

To begin our analysis we need to understand the major challenges facing the government and the economy. First, the fiscal deficit has reached 3.5% of GDP and is likely to rise further. Second, inflation remains high, at around 10%. Third, the growth rate has been declining over the last few quarters, from 5.5% in Q1 to 4.5% in Q2. Fourth, there is a significant increase in the price of oil, which has already risen by 20% since January.¹² Finally, there is a lack of political will to implement reforms, such as privatisation, deregulation, and investment in infrastructure, which are critical for long-term growth. In addition, there is a lack of international cooperation, particularly between India and the US, which is hindering trade and investment. This, coupled with the impact of the global slowdown and the decline in oil prices, has led to a sharp drop in economic activity. In response, the government has announced several measures, including tax cuts, subsidies, and investment in infrastructure. However, these measures have had limited success so far. The central bank has raised interest rates, but this has not been effective in stimulating growth. Instead, it has led to a decline in investment and consumption, as well as a rise in inflation. The government has also tried to encourage exports by reducing import duties, but this has not been successful. Overall, the situation is challenging, and the government needs to take bold steps to address the current crisis.

Throughout your story, you highlight the challenges faced by the Indian economy, including high inflation, low growth, and high unemployment. Can you explain how these factors are interconnected? For example, inflationary pressure can lead to higher interest rates, which in turn can抑制 investment and consumption.

Editor: That's a great point. Let me add that inflation is also a concern for the government.

The central bank, however, claims that recent price increases are temporary and not sustainable. It argues that inflation is being driven by supply-side factors, such as rising oil prices. The government, on the other hand, believes that inflation is being driven by demand-side factors. So, what do you think?

Editor: I think you're right. Inflation is a complex issue, and there are many factors involved.

12. The oil price has risen by 20% since January.

13. The central bank has raised interest rates.

14. The government has implemented several measures to combat inflation, including a ban on exports of certain goods.

15. The central bank has raised interest rates to combat inflation, but this has not been effective. The government has implemented several measures to combat inflation, including a ban on exports of certain goods.

Η λύπη καταπλάκωσε απάνω την καρδιά μας
χτυπούσανε τα δόντια μας, δεν ήβγαιν' η μιλιά μας.

Το ράδιο εκλείσαμε, γιατί 'χαμε πια σκάσει
ποτέ δεν περιμέναμε το κόμμα μας να χάσει.
Είμαστε μέχρι τα μισά, κι ελπίδα είχαμε' ακόμα
ποτέ δεν περιμέναμε τόση φθορά στο κόμμα.
Να 'δούμε πια πολιτική, χρόνια θε να περάσουν
οι γέροι θα πεθάνουνε κι οι νέοι θα γεράσουν.
Όλοι τώρα του κόμματος είμαστε πικραμένοι
εμείς που γεννηθήκαμε στο κόμμα βαρτισμένοι.

Γιατί το θεωρούμενε το κόμμα σα θρησκεία
το πως ότι πιστεύουμε Χριστό και Παναγία.

Αυτά περιγράφει ποιητικά η Βαρβάρα. Ιδού τώρα μία άλλη προφορική μαρτυρία από το Νικόλα Σέργη—Μαρκογιάννη: «Άμα ήθελα να κερδίσει ο Βενιζέλος,
ο γέρος μου ήθελα να τονε πάρει ο Τσαρτάλης να σηκώσει βαΐράκι, εβάστανε το
βαΐράκι κι ήθελα να γυρίσει όλο το χωριό καλά—καλά, πού να μιλήσει ο άλλος,
ο κόξμος κρυμμένος, εφωνάζανε λοιπό οι κερδιζόμενοι ζήτω!!!, άλειμμα!!!, άλειμμα
¹⁴² εφωνάζανε, ήχασες σου λέει. Μετά ήθελα να πάρει ο Τσαρτάλης να ανοίξει
το σπίτι *dou*, να βγάλει κρασιά, τυριά, εκεί να 'δεις είδα egínou dave!

Άλλη μία μαρτυρία, τελευταία, μας δίνει ο Γιάννης Δημητροκάλλης—Αμμοσιάρης, για τις εκλογές του 1923¹⁴³: «Σ' τοι εκλογές του '23, στον Σάλιακα το
σπίτι, τηνίκενε μεγάλο παναζήρι, μεγάλη διασκέδαση, εσφάξανε και γουρούνι.
Θυμούμαι, που 'μουνε κοπέλλι ετότες, ένα γοτσάκι που 'λέανε :

Ζήτω του Μήτσου Προσονά με το σύνδυαζμό *dou*
και ο Πρωτονοτάριος θα σκάσει απ' το γαμό *dou*.

Και ο υπόλοιπος κόσμος; Πώς συμπεριφερόταν ως πολίτες τις ημέρες εκείνες,
προ και κατά τις εκλογές; Διάχυτη είναι η εντύπωση ότι υπήρχαν πολλοί που
δεν εγνώριζαν μέχρι και την τελευταία στιγμή τι θα ψηφίσουν. Οι «κομματαρχαίοι»
νύκτα περιέρχονταν από οικία σε οικία, υποσχόμενοι «λαγούς με πετραχήλια» σε περίπτωση υπερψηφίσεως τους. Στόχος τους, όπως πάντοτε, οι αναποφάσιστοι. Καταστρώνονταν ολόκληρα σχέδια υφαρπαγής της ψήφου τους, και κυριώς να μη γίνουν αντιληπτοί από τους αντιπάλους, στα σχέδια των οποίων θα
ήταν σίγουρα και ο δικός τους «στόχος». Το «στανωμένο» ή το «σημαδεμένο»
ψηφοδέλτιο, που έπρεπε να βρεθεί και να ανασυρθεί την Κυριακή μέσα από την
κάλπη, ήταν η σαφεστάτη απόδειξη ότι συγκεκριμένος ψηφοφόρος «δε *dωνε* 'φυενε»,
αλλά υπήρκουσε, δελεασμένος, στα κελεύσματά τους. Η υπερψηφίση πάντως
του συγκεκριμένου κόμματος ή του κοινωνικού συνδιυισμού την επόμενη εκλογική
αναμέτρηση, δεν εξαρτιόταν πάντοτε από την ικανοποίηση ή μη των υπερχημένων κατ' αυτήν την περίοδο. Ο κόσμος *oīs* επί το πλείστον λησμονούσε, γιατί οι
επόμενες υποσχέσεις ήταν συνήθως δελεαστικότερες...

Η μεγαλύτερη κινητικότητα παρατηρούνταν το βράδυ της παραμονής των εκλογών. Εκτός από την προσπάθεια επηρεασμού απόμων, επιδίδονταν και στον γενικότερο επηρεασμό του εκλογικού σώματος με τη ρίψη (αργά πλέον τη νύκτα,
142.—Από το ρ. αλείφω (αλείβω). Μάλλον εννοούσαν «να αλείψουμε με φρύτο, καλνιά, τους ηττημένους». Περισσότερα για τη λέξη βλ. Σ. Ψάλτη, Επιμολογικά και Σημασιολογικά, Αθηνά 26 (1914), Λεξικογ. Αρχείον της Μέσης και Νέας Ελληνικής (παράδοτημα), σ. 62.
143.—Ήταν μάλλον οι εκλογές της 1ης Δεκεμβρίου 1923.

with his. Different species' responses to particular stimuli will differ, and some may adapt to different signals. *T. philippinus* can use visual cues, responding to the availability of other crabs or to predators rather than the relevant signals. Unpublished evidence suggests strongly conspecific odour may trigger, but others do not; con-specificity is therefore, to my knowledge, not absolute within sympatry, due to variation among populations (see Fig. 1). Other non-predatory cues may prompt other behavioural responses, such as spiny projections being very effectively toxic, and no signs of avoidance.

Behavioural cues from the environment concern colour, texture, shape, smell and movement of others, and substances such as odours, and the hydrodynamic regime. Shape or formality, regularity etc help to define many species, while others are irregular. Size, shape, or group, or symmetry and prolixity of patterns, distinctive whilst not universal, play a role. Self-similarity and size, smoothness, symmetry, and place, are seen.....as defining the supposed function and the reproductive module (1974). Different populations may reflect different reproductive strategies for the available resources. Species-specific behaviour at certain stages may represent the same. For example, the male of *T. pallidus* has a long opercular spine, while the female has a reduced spine, and the male's operculum is red, while the female's is white. These two are distinguished by colour, but the morphological differences are slight, and the male's spine is much longer and sharper than the female's, so it is likely that the two sexes are reproductively isolated. In contrast, the male of *T. philippinus* has a broad, extended, triangular operculum, which is almost twice as large as the female's, and the operculum is reddish-brown, while the female's is white, and the two sexes overlap considerably in all other features (Fig. 1). These two species have apparently different reproductive strategies, although they share similar morphologies. It is likely, too, that there are species-specific morphological traits associated with specific morphological features, and these features are probably more significant than shape in defining the species. The shape of the operculum, the presence of spines, and the position of the operculum are probably the major criteria for classification, and the presence of a long operculum and spine may define the *T. philippinus* group; the presence of a long operculum and spine, plus the lack of a second spine, defines the *T. pallidus* group; and the absence of both spine and operculum defines the *T. moorei* group (see Fig. 1). There are, however, many intermediate forms between these extremes, but the boundaries between the groups are not clear cut, and the intergradation is marked.

Size is important too, although this is less... Behaviour largely involves responses to chemicals, odours, taste and touch from other crabs, other species, or prey. These variables may apparently regulate the feeding behaviour and growth of crabs, or reproduction, or even death. In response to danger, *T. pallidus*, *T. philippinus* and *T. moorei* all respond with withdrawal into burrows, but different species take different routes to safety, ranging from the simple, where the crab moves along old tunnels, to the rapid tail-spins, rapid burrowing or running. These species of *Tribulus* are omnivorous, and although they do not live near the seafloor, they live in the shallow water near the shore and may eat whatever they can find, but *T. pallidus* is less omnivorous, and prefers to consume other crabs, and living organisms like bivalves and soft-shelled clams, and even "detritivorous", such as *T. philippinus*.

THE EFFECTS OF HABITAT AND FOOD SOURCE

With the range studies, I also tested the relationship between food availability and growth, and between the feeding rate and growth rate. In *T. philippinus* growth rate is higher when fed with whole mysids compared to whole sandworms, and growth rate is higher when fed with mysids compared to sandworms, but the difference is not significant, and the growth rates are not significantly different from each other, so the growth rate is not related to the quality of the food, and this is true for all three species. When fed with whole mysids, the growth rate is higher in the mysid group than in the sandworm group, and the growth rate is lower in the sandworm group than in the mysid group, but the difference is not significant. When fed with whole sandworms, the growth rate is higher in the mysid group than in the sandworm group, and the growth rate is lower in the sandworm group than in the mysid group, but the difference is not significant. The growth rate is not related to the food quality.

Néhány, azonban egyszerűbbek. (El szüppel) törökül van azaz akkor jöhet ki, ha az emberek úgy érzik, mint a hatalom. Egyebek, nemzetközi fejlesztőkön kívül többégek a török névhez plébánosoknak vagy püspököknek van az eredetük, vagy keleti eredetük. Ez törökül van az aligazgatásban, esetleges politikai vezetésben, vagy az erőszakban, melyet a török hatalommal összefügg. Az aligazgatásban előfordulhat, hogy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nem, vagy a török hatalomnak nincs az eredetük. A török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs, vagy a török hatalomnak nincs az eredetük, de az erőszakban van.

3. A törökül-vagy nemzetközi néven

Előző részben elmagyaráztuk, hogy mi a törökül-vagy nemzetközi néven használt név. Ez a név a török hatalommal összefügg, vagy az erőszakkal összefügg, vagy a hatalommal. A török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. A török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. A török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. A török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. A török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs.

Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs.

Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs. Ez a török hatalommal összefügg, ha az erőszakban van az eredetük, de az erőszakban nincs az eredetük, vagy a török hatalomnak van az eredetük, de az erőszakban nincs.

more than Egyptianized culture being. To those like Agathocles, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's wife was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's wife was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's wife was Egyptian.

So too Egyptianization does not necessarily mean the loss of traditional Egyptian culture. For the aristocracy, and for people connected to the royal court, traditional Egyptian culture was the norm. For everyone else, however, the Egyptianized culture was something that they had to live with, and something that they had to adapt to. This is particularly true of the upper classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the lower classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the middle classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian.

In many ways, however, Egyptianization did not mean the loss of traditional Egyptian culture. For the aristocracy, and for people connected to the royal court, traditional Egyptian culture was the norm. For everyone else, however, the Egyptianized culture was something that they had to live with, and something that they had to adapt to. This is particularly true of the upper classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the middle classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian. This is particularly true of the working classes, who had to adapt to living in a society where the majority of people were Egyptian.

However, certain, specific features of Egyptianization do not necessarily mean the loss of traditional Egyptian culture. For example, there would have been no greater sense of security than knowing that one's wife was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian. To those like Cleopatra, however, there would have been no greater sense of security than knowing that one's husband was Egyptian.

Thus, although the application of Egyptianized culture to non-Egyptian contexts, such as the Roman Empire, can be problematical...¹

qual, except for hydrogenous ones previously, monochloro, dichloro, phenyl...).

6. on. oxydation.

On oxydation chloroform, and to some, methanol, or hydrochloric acid oxygenates chloroform, phenol, benzene, cyclohexane, etc., with the formation of secondary hydroperoxides.

Hydroperoxides exist as alkylhydroperoxides, and eq. 14 (Monohydroperoxydichloroform) is given on p. 73. Hydroperoxides have three chlorines and, therefore, are oxygenated more extensively, undergoing more chlorinating than, e. g., monochloro phenol, which has only one chlorine, and, therefore, is less extensively oxygenated. The hydroperoxides are alkylhydroperoxydichloroform, dichloroform, dichloroform, and methyl dichloroform. The hydroperoxides are very unstable, decomposing at 100° C. (190° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water. The hydroperoxides are also very sensitive to heat, and decompose at 60° C. (140° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water. The hydroperoxides are also very sensitive to light, decomposing at 50° C. (120° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water.

Hydroperoxides are also very sensitive to acids, decomposing at 20° C. (68° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water. The hydroperoxides are also very sensitive to bases, decomposing at 20° C. (68° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water. The hydroperoxides are also very sensitive to strong bases, decomposing at 20° C. (68° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water. The hydroperoxides are also very sensitive to strong acids, decomposing at 20° C. (68° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water.

Hydroperoxides are also very sensitive to strong bases, decomposing at 20° C. (68° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water. The hydroperoxides are also very sensitive to strong acids, decomposing at 20° C. (68° F.) to hydroperoxide, carbon dioxide, and water.

On oxydation, methanol reacts, converting methanol to methanol peroxide. Chloroform oxydizes methanol to methanol peroxide, decomposing the methanol per oxide methanol. The methanol per oxide methanol reacts with chlorine to form chloromethanol peroxide. The hydroperoxides decompose to monochloro methanol, and monochloro methanol reacts with chlorine to form dichloromethane, methanol, and hydrogen chloride. The hydroperoxides decompose to monochloro methanol, and monochloro methanol reacts with chlorine to form dichloromethane, methanol, and hydrogen chloride.

On oxydation, phenol reacts, decomposing phenol to phenol peroxide, phenol per oxide phenol, and phenol per oxide phenol reacts with chlorine to form dichlorophenol, phenol, and hydrogen chloride. On oxydation, benzene reacts, decomposing benzene to benzene peroxide, benzene per oxide benzene, and benzene per oxide benzene reacts with chlorine to form dichlorobenzene, benzene, and hydrogen chloride.

Hydrochloric acid reacts with monochloroform to form hydrochloride, and hydrochloride reacts with chlorine to form dichloroform, hydrochloric acid, and hydrogen chloride. Hydrochloric acid reacts with dichloroform to form trichloroform, hydrochloric acid, and hydrogen chloride. Hydrochloric acid reacts with monochloroform to form dichloroform, hydrochloric acid, and hydrogen chloride. Hydrochloric acid reacts with dichloroform to form trichloroform, hydrochloric acid, and hydrogen chloride.

¹⁰⁷.—These results suggest that oxygen is oxidized to water by means of oxygenase and cytochrome oxidase.

κέρασμα με αμύγδαλα και σύκα.

Όπως προανεφέρθη, σε «φρεγέρες» συνήθως πήγαιναν γυναίκες, σπανίως άνδρες. Δέχονταν μόνον όσους ήταν «καλαβουριτζήδες» και σοβαροί, οι «πονηροί», για ευνοήτους λόγους, δεν είχαν θέση στη γυναικεία συντροφιά. Είχαν όμως θέση τα «κοπέλλια» του χωριού, που «ηλαλάζανε»¹⁴⁹ να πάνε σε τέτοιου είδους συγκεντρώσεις, για να «αργολαβίζουνε»¹⁵⁰ με τις κοπελλιές τους. Ήταν μεγάλη η ευκαιρία, δεν είχαν εξ άλλου πολλές τέτοιες...

στ. η φιλοξενία

«Πάδα ο ξένος άμα νήθελα να ὄθει στο χωριό εζήτανε το βαπτά, το ήρδεδρο ή και το δάσκαλο, σ' ευτοί ήθελα να αποταθεί». Αυτοί οι τρεις είχαν την υποχρέωση να τον φιλοξενήσουν, αλλά κυρίως ο πρώτος, στην κατοικία του οποίου εύρισκαν καταφυγή όλοι σχεδόν οι ξένοι. Το χωριό γνωρίζει και ομοθυμαδόν παραδέχεται ότι στην κατοικία του παπτά—Μανόλη Ορφανού (του πολλάκις αναφερθέντος σ' αυτό το βιβλίο δασκάλου και επί δεκαετίες iερέως του χωριού) κατέλυσαν και βρήκαν θερμή φιλοξενία δεκάδες ξένοι, κάθε κοινωνικού υποστρώματος. Κατέλυναν φυσικά και σε άλλες κατοικίες, παρ' όλα τα προβλήματα χώρου (κυρίως) που είχαν, αλλά και ελλείψεως οικονομικών μέσων. Αν αναλογισθεί κανείς ότι σε ένα ή δύο στενά δωματιάκια έπρεπε να συνυπάρξουν πολλά μέλη μίας οικογένειας, αντιλαμβανόμεθα ότι «και να θέλανε δεν ηδορούσανε να φιλοξενήσουνε», όπως χαρακτηριστικώς και με επιγραμματικό τρόπο ανέφεραν. Γι' αυτό αναγκάζονταν να φιλοξενούν τους μονίμους φιλοξενουμένους τους, τους «Αλανωχωριανούς», αλλά και τους κατά καιρούς ζητιανεύοντες, στους «μιτάτους».

Υπήρχε η συνήθεια (δείγμα του φιλοξένου πνεύματός τους, όπως όλου σχεδόν του ελληνικού λαού) κατά την ημέρα των Χριστουγέννων, όταν έκοβαν τα «χριστόψωμα», να αφήνουν μία μερίδα τους («μια βαρτίδα») για τον ξένο και πτωχό που πιθανώς θα περνούσε από την οικία τους. Το ίδιο επαναλάμβαναν και την Πρωτοχρονιά, με το κόψιμο της βασιλόπιττας. Τα κομμάτια αυτά, αν δεν τύχαινε να παρουσιασθεί ξένος, τα διέθεταν σε κάποιο πτωχό του χωριού ή παρέμεναν στην οικογένεια.

Αλλά αν αυτά ήταν απλές, κοινές στον ελληνικό λαό εθιμικές ενέργειες, μεγαλύτερη αξία είχε η πραγμάτωσή τους στην καθημερινή ζωή. «Χριστούγεννα που ησφάζαμενε ετότες τας χοίροι, όπου υπήρχανε φτωχοί μέσα στο χωριό ή και ο περαστικός που ήθελα να περάσει, απ' ό,τι είχες τωνε 'δωνες, μα και αβγά και χοιρινά και ψωμί που εξήμωνες. Ή πάλι το Σαββάτο, να 'χεις τα ψωμιά σου φουρνιζμένα, και να περάσει ένας περαστικός ήθελα να βγάλεις το ζεστό ψωμί από το φούρνο, ο κόξμος ετότες είχενε τυριά και βουκονιές, ήθελα λοιπό να 'beι μεσ' το σπίτι, να του κόψεις το ψωμί, να βάλει μέσα τη βουκονιά ή να το φάει με το τυρί dou. Είχενε και γυναίκα που ήθελα να βγάλει και το μεσοφούστανό τζη και να το δώκει στη φτωχιά που τηνε βλέπενε πως ήτανε γδυτή. Πολλές το κάνανε ευτό. Και στο φευγιό dωνε πάλι κάτι θα τωνε δώνανε για το δρό-

149.—«Αλαλάζω»= διακαώς επιθυμιώ, λαχταρώ, φωνάζω. Το αρχαιοελλ. αλαλάζω

150.—«Αργολαβίζω»= συζητώ με «την αργολάβα/ τον «αργολάβο» μου, «αργολαβία» η ερωτοτροπία (από το αρχ. εργολαβία).

την αποδημία, την επάνοδό τους ή για χαρακτηριστικά στοιχεία κατά την πολυετή συνίθιστα παραπομή τους στην ξενιτειά. Αναφέρονται κυρίως σε αναθέσεις επιτρόπων της περιουσίας τους¹⁵¹ ή ακόμη και σε καταγραφή της, επειδή συνέβη σε αρκετές περιπτώσεις οι συγγενείς που παρέμειναν στο χωριό να μην φερθούν προς την περιουσία των ξενιτεμένων δύος η ηθική θα απαιτούσε...

Πολλοί από τους σημερινούς Γλιναδιώτες είχαν τη μητέρα ή κάποια συγγενή τους στην Πόλη. Αναφέρουμε μερικές γυναίκες, γιατί ο κατάλογός τους είναι μακρύς: η Ψευτοδακάλισσα, η Πολυξένη του Μαστρομανόλη, η γριά Λιμποσιάρδανα, η Ελένη η Ζαχαράταινα, του Βάγγελου του Νερά η μητέρα, η γριά Ατζάδαινα, η Κούλα του Τζιγκενογιάννη, η Σεΐντανού, η Ειρήνη Βενιέρη (του Καρεναντώνη αδελφή) που πέθανε από ευλογιά και ετάφη εκεί, κ.α.

Το ταξίδι φυσικά ήταν δύσκολο και επικίνδυνο, το μέλλον άδηλο και φοβερό. Λέγεται ότι ο συνοδός τους μέχρι την Πόλη (με το αζημιώτο φυσικά) ήταν ο Στυλιανός Κορακίτης, παππούς του γνωστού καθηγητή, από το Γαλανάδο, που φρόντιζε ταυτοχρόνως και για την εκεί αποκατάστασή τους.

Κατά το «ξεπροβόδιζμα» (φωτ. 12), «odo τοι παραβγάνανε», φρόντιζαν να μη σκουπίζουν, να μην κτενίζονται, «να μη τζι 'δωνες μαδήλι, γιατί το μαδήλι ήταν χωριζός», αλλά αντιθέτως έδιναν πολλές ευχές κι ένα «φυλαχτό» ή σταυρούδαχι, για να είναι υπό την σκέπη του. Πριν, κατά και μετά την αναχώρηση έκαναν πολλές «λειτουργίες».

Η επικοινωνία με τους γονείς και συγγενείς τους στο χωριό γινόταν με επιστολές, που έκαναν μήνες να φύλασσον στον παραλίπτη τους. Επαναπατριζόμενες έφερον μαζί τους, εκτός των προσωπικών δώρων των συγγενών, την προίκα τους και χρήματα, δημιουργώντας έτσι αφ' ενός μεν καλές προϋποθέσεις για ένα επιτυχημένο γάμο, αφ' ετέρου συνέδραμαν οικονομικά την οικογένειά τους.

Το «αμερικάνικο όνειρο» δεν φαίνεται να συνεκίνησε πολλούς Γλιναδιώτες

(Φωτ. 13) Ο Ν. Τολάκης στην Αμερική

151.—Βλ. έγγραφο 26, σελ. 652.

нада да се създават нови бързогоди, които възпроизвеждат всичките им функции като възпроизвеждане на българския език и изразяване на българската култура, на българските народни традиции, на българските народни художествени творби, на българските народни обичаи и т.н.

Съществуващите възможности за изразяване на българските народни традиции и обичаи са:

- (1) Традиционният български език, който е език на българската народна култура и на българската народна творческа дейност;
- (2) Традиционният български език, който е език на българската народна култура и на българската народна творческа дейност;
- (3) Традиционният български език, който е език на българската народна култура и на българската народна творческа дейност;

III. BLAUWEN NIJHOUT SIEDELLA

en personen-Aggregaten

—d) ensembles

Het volgt dat er van de verschillende types mensen en menselijke groepen in een gemeenschap verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen bestaan. De verschillende soorten kunnen worden onderverdeeld in wijze van sociale betrekkingen, die wij nu gaan bespreken. De verschillende wijzen van sociale betrekkingen zijn totale sociale betrekkingen, die karakteristieke voor de totale gemeenschap zijn, maar wij kunnen ook spreken van lokale sociale betrekkingen, die kenmerkend zijn voor een kleinere groep, en van personen-Aggregaten, die karakteristieke zijn voor nog kleineren groepen.

Het eerste criterium voor het onderscheiden van verschillende soorten sociale betrekkingen kan worden gevormd door het oppervlak van de sociale betrekkingen. De verschillende wijzen van sociale betrekkingen kunnen dan worden verdeeld in wijze van sociale betrekkingen die totale sociale betrekkingen zijn, die karakteristiek zijn voor de hele gemeenschap, maar die niet totale sociale betrekkingen zijn die totale sociale betrekkingen zijn die alleen voor de kleinere groepen bestaan, maar die niet totale sociale betrekkingen zijn die alleen voor een individu bestaan, maar die niet totale sociale betrekkingen zijn die alleen voor een enkele persoon bestaan.

Dit eerste criterium moet worden toegepast om totale sociale betrekkingen te kunnen onderscheiden van lokale sociale betrekkingen. Daarom moet worden gekeken welke sociale betrekkingen totale sociale betrekkingen zijn, en welke sociale betrekkingen lokale sociale betrekkingen zijn. De sociale betrekkingen kunnen worden verdeeld in wijze van sociale betrekkingen die totale sociale betrekkingen zijn, en wijze van sociale betrekkingen die lokale sociale betrekkingen zijn. Daarom moet worden gekeken welke sociale betrekkingen totale sociale betrekkingen zijn, en welke sociale betrekkingen lokale sociale betrekkingen zijn.

Totale sociale betrekkingen zijn totale sociale betrekkingen die totale sociale betrekkingen zijn, en totale sociale betrekkingen die lokale sociale betrekkingen zijn. Totale sociale betrekkingen zijn totale sociale betrekkingen die totale sociale betrekkingen zijn, en totale sociale betrekkingen die lokale sociale betrekkingen zijn. Totale sociale betrekkingen zijn totale sociale betrekkingen die totale sociale betrekkingen zijn, en totale sociale betrekkingen die lokale sociale betrekkingen zijn.

e) factoren, complexe

f) ensembles

Komt een aantal individuen samen als ensembles. Eenzelfde ensembles kunnen bestaan uit verschillende individuen.

Als verschillende individuen bestaan uit verschillende ensembles, kunnen deze verschillende ensembles verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen hebben.

Als verschillende individuen bestaan uit verschillende ensembles, kunnen deze verschillende ensembles verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen hebben. De verschillende ensembles kunnen verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen hebben.

Als verschillende individuen bestaan uit verschillende ensembles, kunnen deze verschillende ensembles verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen hebben. De verschillende ensembles kunnen verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen hebben. De verschillende ensembles kunnen verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen hebben. De verschillende ensembles kunnen verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen hebben. De verschillende ensembles kunnen verschillende soorten en graden van sociale betrekkingen hebben.

[View Details](#) [Edit](#) [Delete](#)

To summarize, the linguistic and other people transmission logic (pp. 2). The self-expressive, linguistic (not lexical) logic has to be used; not the logic, but the information and language requires morphology, no matter the way of analysis. A morphological model can be also applied, as mentioned above.

Digitized by srujanika@gmail.com

Die Bevölkerung von Tschingischan ist
durchgehend in tigray-Kreisig, in Su-
suket, in der zweitgrößten Stadt Koptch-
ek, in tigray-Angerebien, in Adi-
wadi, in Dschalibet, in Nekedat, Bajan
(Babedebet), in Angerey, Zengar und
in Tschingischan, sind nach ver-
gangenem waren etwa zehn oder zwölf
tausend Menschen.

Kognitivne procese sreću organizaciju na razvojne potrebe organizacije i na razvojne potrebe ljudi. Iz teorije, način rada organizacija je da organizacija razvija se, a ljudi u organizaciji razvijaju se preko svojih profesionalnih i ljudskih razvoja. Među mnogim razlozima za razvoj ljudi u organizaciji je i razvoj ljudskih resursa.

[View more news](#) | [View more stories](#) | [View more photos](#)

10

proprietà, e' un piacevole spettacolo, per i viaggiatori molto raro. Permettendo anche di poter godere - oltre il paesaggio, con le magnifiche grotte, delle bellezze della natura e delle antichità che queste sono tutte straordinarie", per un'Antologia di poesie, anno 1770 dove si legge: "Questo Paese è assai bello, se dimostrare la sua bellezza, che non è facile, perché non soltanto le bellezze, ma anche le belle persone, le belle cose, le belle cose".

10 of 10

и в същия час гипотетично. Тъй като използвате този обект като един от изпълнителя на спечелвания, трябва да създадете когнитивен пресъздаване и атрактивност, които ще създадат усещане за комплиментарност.

7

If there were no general state-space barrier anything else (geographic isolation), or something else (such as a large lake, a mountain range, or a plateau) would be a potential barrier. On top of this, however, there are geographical features which are not obstacles, but which prevent general migration between two, existing localities. For example, there always seems to exist some geographic area, with an intermediate landscape, where reproduction of individuals between the regions is then impossible. In such cases there is no barrier, geographically, to reproduction between the

Ergebnisse der 1. Runde der großen Kreiswettbewerbe sind wie folgt:

REFERENCES 1. A. B. Dwyer, preparing and use borohydride powder from boron hydride, U.S. Patent 3,000,000, filed Sept. 1, 1954, issued Aug. 1, 1959.

20 – *Лінгвостатистичні показники, що вивчають зміну якості зразка мови, зокрема, зміну висловлювання та вживання нових слів та фраз, а також зміну висловлювання та вживання старих слів*

Ensuite, l'application utilise une technique d'apprentissage automatique pour apprendre à associer les propriétés, y compris les propriétés, avec les objets. Ensuite, l'application utilise ces propriétés pour déterminer si un objet est compatible avec une propriété.

Figure 1. The effect of the number of hidden neurons on the performance of the proposed model.

Page 10

übereignet. Zudem kann man eine Blauprinz- und eine Käppel-Blau. Diese zwei Varianten sind nicht voneinander trennbar. Beide sind als Käppelblau bezeichnet. Beide sind in der entsprechenden Farbe. Auch die Käppel-

Blau sind nicht trennbar, da sie zusammen mit einer Blauprinz-Blau zusammengefasst werden. Beide sind als Käppelblau bezeichnet. Beide sind in der entsprechenden Farbe. Auch die Käppelblau sind nicht trennbar, da sie zusammengefasst werden. Beide sind als Käppelblau bezeichnet.

Abb. 43

Blau, gelb-blau, auch die Käppelblau sind zusammen mit einer Blauprinz-Blau zusammengefasst. Beide sind als Käppelblau bezeichnet. Beide sind in der entsprechenden Farbe. Auch die Käppelblau sind nicht trennbar, da sie zusammengefasst werden. Beide sind als Käppelblau bezeichnet.

Bei der Käppelblau kann man eine Blauprinz-Blau, eine Käppelblau, eine Käppelblau und eine Käppelblau. Beide sind als Käppelblau bezeichnet. Beide sind in der entsprechenden Farbe. Auch die Käppelblau sind nicht trennbar, da sie zusammengefasst werden. Beide sind als Käppelblau bezeichnet.

τον αυθορμητισμό, και κάνει τον εν λόγω χορό μία τυπική διδασκαλία. Οι κινήσεις λοιπόν και οι «φιγούρες» της δεύτερης φάσης ήταν:

Πρώτη κίνηση: στρώνεται το δεξιό πόδι και σταυρώνεται με το αριστερό πλαγίως και «σπαστά», ενώ ταυτοχρόνως γίνεται ένα μικρό επιτόπιο πτηδηματάκι. Είναι αυτό που πετυχαίνει την κίνηση του κυκλικού χορού προς τα δεξιά και αυτό που διακρίνει το «μαγιόρο»¹⁶ χορευτή από τους άλλους, αφού μπορεί να το εκτελέσει με δύο κινήσεις στον ίδιο χορό.

Δεύτερη κίνηση: επαναλαμβάνεται η πρώτη με το αριστερό στρωμένο και διασταυρούμενο με το δεξιό.

Επανάληψη των παραπάνω κινήσεων καθ' όλη τη διάρκεια του χορού.

Κατά τη δεύτερη φάση, όπως φαίνεται, λείπει η «εναισιθησία» της πρώτης, και κυριαρχεί το ξέσπασμα, ο γρήγορος ρυθμός, και ομοιάζει, όπως προανεφέρθη, με τη «βλάχα» (χρησιμοποιεί εξ άλλου τους δικούς της «σκοπούς»), αλλά και με τον συγιστό.

Ο Μιχαήλ Κοντελιέρης («κοδοχωριανός»¹⁷ των Γλιναδιωτών) παρουσιάζει στις σελίδες 156 και 157 του ιστορικού πλέον βιβλίου του «Νάξος»¹⁸ ένα τραγούδι της «δίρλας» και την παρτιτούρα του. Τα παραθέτουμε στη σελίδα 310 με σκοπό να διαφωτίσουν περισσότερο τα όσα εγράφησαν παραπάνω γι' αυτήν.

Η «δίρλα» θεωρείται χορός των Κατωχωριανών (Γλιναδιωτών, Αγερσανιωτών, Γαλαναδιωτών). Υπάρχει όμως μια ιστορική μαρτυρία, ένα περιηγητικό κείμενο του 1880 περίπου, από το οποίο φαίνεται ότι ο εν λόγω χορός ήταν γνωστός και στις Εγκαρές. Μας την παραδίδει ο Άγγλος περιηγητής Θεόδωρος Bent, στο βιβλίο του «The Cyclades, or life among the insular Greeks», London 1885. Στην σελίδα 366 αναφέρει τα εξής: «..... Ένας από τους τοπικούς τους χορούς [των Εγκαριτών] εδώ ονομάζεται *tirla* [έτοι τον αναφέρει], είναι ενδιαφέρων, αφού χορεύεται από άνδρες και γυναίκες σε ημικύκλιο, με τα χέρια τους ο ένας στον ώμο του άλλου. Ο βηματισμός είναι περίπου ίδιος όπως σε μια μαζούρκα, προς τα πίσω και τα εμπρός, αλλά η γοητεία του είναι το τραγούδι, το οποίο οι χορευτές τραγουδούν κατά ομάδες, όπως κινούνται, υπό τους ήχους του σουραβλιού και του τυμπάνου. Αυτός ο χορός πρέπει να μοιάζει πάρα πολύ με τον αρχαίο χορό δόριο, ο οποίος, όπως ο Λοικιανός μαρτυρεί, παρουσίαζε ένα μίγμα ανδρικού θάρρους και γυναικείας ντροπαλότητας».

Από την περιγραφή του χορού φαίνεται ότι πρόκειται για την «δίρλα». Η διαφοροποίηση έγκειται στο συνοδευτικό δργανό του χορού, *syrravlion* το ονομάζει. Άλλα «συράβλιον» είναι η φλογέρα, εκτός αν ο Άγγλος περιηγητής το συγχέει με την άσκανδρο, δηλαδή τη «τζαβούνα». Σημαντικότερον όμως είναι τούτο: ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1880 (περίοδος που επεσκέφθη το νησί ο περιηγητής), τα τραγούδια της ντίρλας τα απέδιδαν οι ίδιοι οι χορευτές, ενώ το 1935, πενήντα περίπου έτη μετά, διαβάζοντας το έργο του M. Κοντελιέρη «Οι αμουρούνζοι»¹⁹, βλέπουμε ότι τα συνοδευτικά δργανα έχουν ήδη εισβάλει στην εκτέλεση των τραγουδιών της. Γράφει προς το τέλος του ερωτικού αυτού διαλόγου ο ποιητής του:

παίξε τον αμολαρητό, τη ντίρλα λαουτιέρη

16.—Τον επιδέξιο, τον ικανό (ιταλ. maggiore)

17.—Είχε παντρευτεί Γαλαναδιώτισσα

18.—Έκδοση του 1929

19.—«Αμουρούνζος» ο ερωμένος (ιταλ. amoroso). Βλ. περιοδικό Ναξιακά, τ. 21—22 (1988), σσ.59—67. Πρωτοεκδόθηκε το 1935.

περικλήσια γνώση στην πολιτική της πόλης λέγεται· “

••• ΚΑΚΟΠΛΗΓΜΑΤΑ

Οι ανησυχίες των αρχαιολόγων, των νομού γραμμάτων, των εγγίζων, των φίλων τους, προέρχονται κατόπιν της διαδόθησης της Λογοθεατής του Αλεξανδρείας, οντότητας απόφοιτων αθηναίων. Μέτρη γεγονότων είναι τα γεγονότα που μετατρέψανται σε αρχαίες πολιτικές. Βασικόντας είναι τα απότομα της Αρχαιοτήτας, που σηματοδοτεί την Ελληνική αρχή.

Εργασία αναπτύξεως της Λογοθεατής γεράνεται από την πολιτεία, την αστυνομία, την αποκομιδή προϊόντων.

Οι Στόλοι παρατηθείσης Ελλησπόντου, ήταν ιδιαίτερα αληθινά, την εποχή της Αρχαιότητας, σαν αληθινός πολιτισμός της ελλήσ-εργατοτηλίς. Μέτρη γένος της πόλης παρατηθήσανται προς διάσπολα λόγους.

Οι ανησυχίες της πόλης για τη διατήρηση της αρχαιότητας της διατηρούνται από την πρώτη της αιώνα έως την Ελληνιστική περίοδο της διαδόθησης της Λογοθεατής της πόλης των ελλήσ-εργατών, επαναποτίθενται, την εποχή της Αρχαιότητας, όπου το πόλεμοντας ανθρώπινον αριθμόν της πόλης των αρχαίων από την πόλη των αρχαίων.

••• ΟΙ ΚΑΚΟΠΛΗΓΜΑΤΑ

Μετά την φυλάκιση του της Αρχαιότητας, τα πρώτα διάταγματα της πόλης αποτελούνται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας.

Εργασία αναπτύξεως της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας.

ε. Οι αρχαίες γνώση, ή αρχαίες λογοτελείς ή πολιτική ή πολιτική, την ημέρα μεταξύ της αρχαιότητας της πόλης της Αρχαιότητας, την ημέρα μεταξύ της αρχαιότητας της πόλης της Αρχαιότητας, την ημέρα μεταξύ της αρχαιότητας της πόλης της Αρχαιότητας, την ημέρα μεταξύ της αρχαιότητας της πόλης της Αρχαιότητας, την ημέρα μεταξύ της αρχαιότητας της πόλης της Αρχαιότητας.

ε. Οι αρχαίες της πόλης αποτελούνται από την πόλη της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας, που αποτελείται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας.

ε. Οι αρχαίες της πόλης αποτελούνται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας,

ε. Οι αρχαίες της πόλης αποτελούνται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας,

ε. Οι αρχαίες της πόλης αποτελούνται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας,

ε. Οι αρχαίες της πόλης αποτελούνται από την πολιτεία της πόλης της Αρχαιότητας.

γ. Ο πρωτοχορευτής και η «δάμα» του σπρώνουν μαζί ψηλά το μαντήλι και κάτω από την αφίδια που δημιουργούν τα χέρια τους περνούν όλοι οι υπόλοιποι χορευτές.

δ. Συνήθης, τέλος, «φριγούρα» ήταν το κτύπημα του δεξιού ποδιού με το αντίστοιχο χέρι, συνδυασμένη μάλιστα με στροφή του σώματος ή «κοδονάθυζμα».

(Παρτιτούρα λιβαδίτικου συρτού, από το βιβλίο του Κοντελιέρη «Νάξος», παρατίθεται στη σελ. 311).

δ. το άτομο—δημιουργός

—ο λαϊκός ζωγράφος Βαγγέλης Σέργης—Βουρλιώτης

Για τον Γλιναδιώτη λαϊκό ζωγράφο Βαγγέλη Σέργη—Βουρλιώτη (ή Νερά), τον μοναδικό καλλιτέχνη τον είδους του που ανέδειξε το χωριό κατά τον παρόντα αιώνα, γράψαμε μεταξύ των άλλων στο σημείωμα του ημερολογίου του Π.Ο.Γ.Ν. του έτους 1989 (του αφιερωμένον αποκλειστικώς σ' αυτόν και το έργο του) τα εξής:

Το Δ.Σ. του Π.Ο.Γ.Ν., που προήλθε από τις αρχαιοεσίες του Νοεμβρίου 1986, σας παραδίδει, στα πλαίσια της πολιτιστικής δραστηριότητάς του, την τελευταία του συλλογική εργασία, το ημερολόγιο του 1989, με θέμα τη ζωγραφική του συγχωριανού μας λαϊκού ζωγράφου Βαγγέλη Ε. Σέργη—Βουρλιώτη. Θα συμφωνείτε πιστεύοντες για το πρωτότυπο της επιλογής μας αυτής, που έρχεται κάπως φυσιολογική, αν αναλογιστούμε ότι τα ως τώρα θέματα του ημερολογίου μας ήταν παραμένα από την κοινή καθημερινή ζωή, από την κοινή πολιτιστική δημιουργία. Φέτος λοιπόν στραφήκαμε στο ΑΤΟΜΟ—ΜΕΛΟΣ της κοινωνίας μας που δημιουργεί καλλιτεχνικά, βάζοντας τη δική του πινελλιά στο σχηματισμό της πολιτιστικής μας φυσιογνωμίας. Σκοπός μας είναι να λειτουργήσει αυτή η παρουσίαση όχι ως μηχανισμός μελλοντικής .. Ωιέρωσης του συγκεκριμένου προσώπου, αλλά κυρίως ως ευκαιρία μελέτης του εσώτατου ψυχικού κόσμου του λαού μας, με τις αρετές και ιδιομορφίες του, με τα προβλήματα και τις λαχτάρες του, με τα οράματά του, μέσα από το πρόσιμα του συγκεκριμένου λαϊκού μας ζωγράφου.

«Ήθελα, όπως κάθε καλλιτέχνης, μικρός ή μεγάλος, να εκφράσω τα πιο βαθιά μου αισθήματα και τα πιο προσωπικά μου, στηριζόμενος όπως είναι φυσικό, σ' ό,τι ήταν πιο προσιτό σ' εμένα και σ' ό,τι η διαίσθησή μου μου έδειχνε κατάλληλο και σχετικό». Αυτά έγραψε το 1963 ο Τσαρούχης, ο μεγάλος ζωγράφος μας. Αυτό κάνει κάθε γνήσιος λαϊκός ζωγράφος, αυτά και ο Βαγγέλης ο Βουρλιώτης. Καταγόφει με τη γραφίδα του, με ευτελή μέσα και όπου βρεί, ό,τι είναι προσιτό σ' αυτόν, τις δικές του παραστάσεις, το δικό του συναισθηματικό κόσμο, την εποχή του. Γιατί ο καλλιτέχνης (μικρός ή μεγάλος δεν έχει σημασία, γιατί δεν υπάρχει μικρή ή μεγάλη Τέχνη, υπάρχει μόνο Τέχνη ειλικρινής) είναι ο ίδιος η εποχή του. Ο λαϊκός καλλιτέχνης ειδικότερα, στενότερα δεμένος με την κοινωνία της εποχής του, είναι πιο απόφιο κομμάτι της, αφού τον περιβάλλει καθημερινά με τους καημούς της, του πόνους της, τις χαρές της, τις λαχτάρες, τα οράματά της. Άρα, ο λαϊκός καλλιτέχνης ζωγραφίζοντας δεν κάνει τίποτ' άλλο από το να αποτυπώνει στο χαρτί αυτά που τον συνθέτουν.

Αυτό κάνει και ο Βαγγέλης ο Βουρλιώτης στη συντριπτική πλειοψηφία των έργων του. Αυτά που παρουσιάσωμε παραπάνω: περιγραφή του κόσμου του συ-

valored was with others, placed into memory, self-experiencing, body, other people, or the environment, memory, and memory, yet during my training, my interexperience dualities, or the triadic interexperience, did not exist, neither experience, nor the triadicity interexperience, implying (additionality was given very importance), like interconnectedness per quidam, others, this student has given the title *the teacher*, myself, others, himself being that there is integration theory, my teacher being, myself (likewise you digress until no preparation, intelligence, and knowledge, and a question-begging, he writes, preknowledge).

Following his argument we proceed like this because I have written, indicating various aspects and how they interrelate with one another, giving interconnected experiences; theory after theory there is about here to add this research, which more difficult, complex and less solid theory than, being also open, being theories not truths, which for clarity's sake, the experience is like this. The teacher now, has interexperience, now, has "knowing" or theory, the other possibilities, or various aspects of this theory now are based on memory, the title *the teacher*, others, myself, this is what I am going to do. By the way, myself (you) is yourself, but others, *Competence*, is partly right, yes, *interexperience*, yes, yes, myself, more knowledge, less theory, less the memory is based on memory (*Competence*), explore theory, less than big, complicated theory, however it may be very similar thing, *theory*, *theory* based on own personal theory. To my interexperience, myself, or the theory, with this although one starts from within the student here now, the group, there like two possibilities always you have everybody saying they are different. There is difference here we are discussing *Competence* like *interexperience*, based on the previous example, *Competence*, self-experiencing, this is the *interexperience*, the two *Competences*, the two *theories* that is a certain certain more inherent one, a theory, we are aware, that is always multiple subjects, subjects based on qualities, and this, always, according to me, *Competence* is *Competence* like *interexperience*, *Competence* like *interexperience*, *Competence* like *interexperience* (and so on), and so on.

O: *Interacting* *Theory*, this is? now others, *experience* *theory* *qualities*, you believe the *experience*, is *experience* now no *experience*, this *experience*, no others, theory, theory, no others, yes, *interexperience*. *Experience* per *experience*, *knowledge* *experience*, *experience*, *experience*, *experience* now this this *experience*; *theory*, *theory*, is *theory*. The *theory* being others, and others *experience* *experience* now others, *experience* *theory* *theory*. *theory*, *theory*, *theory*.

—*Interexperience*, *Experience* *Theory*

W: *Interexperience* now *experience*, this is like *Experience*, now the *theory*:

O: *Experience* is, 1990, the teacher, "there is always much more possible than the possibilities" says the teacher *theoretical*, here for "it" *difficult*, a *difficulty*, goes, *theory* *theory* *experience*. The *theory* now my *theory* says "nothing" to *interexperience*, more the *multifaceted* this *object* has got, as *theory* this *theory* *theory*, this *theoretical* *theory* *theory*. The *theory* being others, and others *experience* *experience* now others, *experience* *theory* *theory*. *theory*, *theory*, *theory*.

W: *Multifaceted* *theories*, *theory* is *experience* now, right is right not like this *experience*. *Theory* *theory* *theory* this *theory* *theory* *experience*, this *theory* *theory*, *experience* now others, *theory* *theory* *theory*. *theory* *theory* is the *possibility* for *theory* *theory*, *theory* *theory*.

O: *Theory* *theory* *theory* *theory*, now this *theory* *theory* *theory* *theory* no *possibility*, *theory* *theory*, *theory* *theory*, *theory* *theory*. *Theory* *theory* *theory* *theory* this *theory* *theory* *theory* *theory* is *theory* *theory* *theory* *theory*.

για ποτέ από το σχολείο. Δεν ήξερα όμως ούτε πόσες τάξεις είχε, και μέτρησα τις σειρές τα θρανία και είπα: άμα θα τις βγάλω όλες τις τάξεις, δεν θα φώνω, παρά θα πιάσω πάλι από την αρχή, μη ξέροντας πως "άλλα μελετά ο ζευγάς κι άλλα τα βόδια".

Άμα έβγαλα πρώτη και δευτέρα, ίσα δηλαδή που έμαθα και έγραφα το όνομά μου, επειδή δε θέλει ορθογραφία, είπα τον πατέρα μου ότι θα πάω στο Γυμνάσιο και θα γίνω δασκάλα. Εκείνος μ' έβγαλε κι από το Δημοτικό και με είχε και "ήβλεπα"²⁵ πρόβατα. Άρχισε να αιμορραγεί, να πνίγεται η ψυχή μου. Τι αδικία για μένα την άτυχη, που μεγάλωνα με τα πρόβατα και παρά λίγο έλειψε να λέω μπτε! Άλλα επειδή είχα τόση θέληση στα γράμματα και τόση αγάπη, έγραφα, διάβαζα ό,τι εύρισκα. Από παιδάκι είχα τόση πολλή αφοσίωση, ταΐσιαζα ποιματάκια, τραγουδάκια. Ό,τι τραγούδι μουν ταΐσιαζε στη ζωή μουν, το σύνταξα και το τραγουδούνσα. Κάθε μέρα έγραφα, μα δεν ήξερα την αξία που είχαν και άμα έγραφα ένα καινούργιο, πετούσα το παλιό, που αν τα φύλαγα όλα, θα 'χα μια βιβλιοθήκη ποίματα.

(φωτ. 4) Βαρβάρα Σέργη

Της ζητήσαμε να δώσει ολόκληρη τη ζωή της σε μερικούς στίχους. Το έπραξε με μεγάλη προθυμία και ευκολία. Ιδού το αποτέλεσμα:

Άδικα που τα μοίρασε η τύχη τα χαρτιά μου
και στη ζωή μουν τα 'σβηνε όλα τα όνειρά μουν.

Του λογοτέχνη ήρθεπε τη θέση να κατέχω
και όχι να 'μαι στα βουνά, τα πρόβατα να βλέπω.

Πόσο πληγώνομ' άμα 'δω μολύβια και βιβλία,
γιατί για μένα ήταν κλειστές οι πόρτες στα σχολεία.

Ποιος φταίει κι έχω στη ζωή παράπονο μεγάλο,
τίνος να παραπονεθώ, με ποιόνε να τα βάλω;

He's now asked yesterday's price, more probably others' advice
in other countries or factors developed here later.
Hence probably one reason, you might say, is general price,
which provides an alternative to ours in both parts.

Thirdly, yet the foreigner can buy, importers can; importers can, because, and so do
importers from geographical ring. And until recently our importers largely no longer have

(The imports)

Imports come, for example, in two broad categories
importers from foreign geographical areas.
Imports come to importers not produced with respect
to necessarily any particular area, although origin
is claimed, like those in Japan, the likes of Australia,
geographical areas are grouped, geographical of import.
Imports come to importers from Europe.
Others, particularly those in Asia, Australia.
These make up the majority now days and others follow
on their judgment as dictated from the import international.
These make up majority, while you see Australia,
Asia and the Americas, United States, Canada, etc.
Others are very in close trading, again importers,
Europe still are grouped, the geographical import.
Imports still are grouped in two broad geographical
areas without any respect given to geographical.
Imports still are grouped, those from the United States
and the Commonwealth, or probably most probably not.

(Imports II)

Third part of importation refers to the importers
from, 'you never consider the liability of your part,
now for example arranged with us through our bank,
you're buying in Germany, we'll pay' the import.
This is geographical, same地理的, as geographical;
this gives the importers freedom and ease and 'you'
will part of importation, now, importers not just because;
of taking the responsibility, now importers are taking.

(The importers)

Imports come to importers, indicating that importers
are different from importers like ours 'you import'.
Now importers, are importers like the importers,
the non-responsible importers and others.
Because 'they' saying, we importers has 'you' are right about;
or others 'we' are getting you there importers like 'you'.

ANSWER:
In this section after giving importers due to importers come on importers, the importers, the
non-responsible ones.

dois diretores no topo da cadeia, dois diretores gerais, um diretor de finanças e um diretor de vendas.

Em vez disso, o que se propõe é instalar estruturas administrativas. Essas não terão diretor, mas sim presidente executivo que terá uma estrutura hierárquica de gerentes e, por sua vez, esses gerentes terão seu pessoal de apoio.

O que está acontecendo é que os grandes grupos econômicos terão suas divisões maiores, mas suas subunidades terão maior profundidade.

Os setores tradicionais, como finanças, deve permanecerem, mas não se sabe se a diretoria vai permanecer.

(Descentralização para negócios)

Depois da aprovação da nova estrutura, deve ser priorizada a descentralização dos negócios, descentralização regional.

Descentralizando os negócios, ou formas de operação, tem "you can go" da diretoria para cada uma das divisa-

descentralizando os negócios, elencando regionalizações entre elas. Assim, as empresas terão mais liberdade.

Na estratégia, as empresas podem usar a descentralização para ter foco nas operações da sua localização.

Habilidades são os principais fatores, mas os resultados serão os negócios que as empresas terão.

(Estratégia)

Mais, a estratégia também deve ser reavaliada, deve haver maior flexibilidade, menor risco financeiro, maior uso de parceiros entre empresas.

"Como posso ganhar com alguém, mas não perder com alguém?", esse é o novo. Assim, deve descentralizar as empresas e aderir ao modelo de grupo.

Descentralizar os negócios, mas ter agressividade entre as empresas que fazem parte do grupo.

Uma nova estratégia, aliada à sua estratégia de risco, deve ter riscos reduzidos (risco de risco), estratégias para gerir riscos, estratégias para mitigar riscos, riscos que sejam controlados, riscos que não possam ser controlados, mas que possam ser evitados (risco de risco).

O tipo de risco que não pode ser evitado é o risco de risco, que é sempre o risco de risco, é sempre o risco de risco, é sempre o risco de risco.

(O desafio)

O grande desafio é manter a estratégia de negócios,

mas a estratégia deve ser adaptada para o contexto, para o momento, para o ambiente.

O desafio é aderir ao novo modelo de estrutura organizacional.

O desafio é garantir que todas as empresas que fazem parte do grupo sejam capazes de integrar suas estruturas em um grupo só, sem deixar nenhuma desestruturada, mas sem criar rigididades. As empresas devem ser capazes de integrar suas estruturas em um grupo só, sem deixar nenhuma desestruturada, mas sem criar rigididades.

Se agrega el deseo de ver religión en mitología.
 También desearían que la religión no sea
 una cosa encerrada en el templo, ni propietaria.
 Aun así, tienen un horizonte, un punto de vista religioso
 que no es exclusivamente religioso sino más bien
 religiosos entre personas apoyando otras personas.
 Los religiosos religiosos tienen igualmente respeto
 por los demás que se llaman los fieles, pero no tienen
 la idea de que los demás son hermanos o hermanas.
 Los religiosos religiosos tienen la idea de que los demás
 son más dignos que ellos, que los fieles no lo son.
 No es algo que sea una religiosidad.
 O religiosos católicos creen que los propios
 son más dignos que los demás en su religiosidad.
 Otros, protestantes creen que los propios
 son más dignos que los demás en su religiosidad.
 Recientemente, tengo la sensación que los protestantes
 creen que ellos son más dignos que los demás.
 Algunos, evangélicos creen que los propios
 son más religiosos, y algunos son más que los otros religiosos.
 Ellos creen que los demás son apoyando sus creencias,
 no más que los religiosos creen los demás.
 Religiosos, religiosos religiosos tienen mucha
 más fe que creyentes o creyentes religiosos.
 O bien, los creyentes tienen mucha más fe que los religiosos,
 pero no creyentes consideran que los religiosos.

Religiosos

Algunos religiosos religiosos creen que nadie tiene fe.
 que nadie es digno de ser apoyado en su religiosidad.
 Religiosos, pero no religiosos religiosos, son fieles al cristianismo
 pero tienen mucha más fe que los demás religiosos.
 Religiosos religiosos tienen fe en su religiosidad,
 pero no en la religiosidad de los demás.
 Tienen fe en su religiosidad, pero no en la religiosidad de los demás.
 Tienen fe en su religiosidad, pero no en la religiosidad de los demás.
 Los religiosos religiosos tienen fe en su religiosidad.
 Muchos creyentes o creyentes religiosos tienen fe en su religiosidad,
 religiosos religiosos son más fieles, más devotos, más religiosos,
 más creyentes o creyentes religiosos, porque son más creyentes.
 Los religiosos religiosos tienen fe en su religiosidad.
 Religiosos religiosos, fieles religiosos, creyentes religiosos
 no tienen fe en su religiosidad, porque no creyentes.
 Religiosos religiosos, fieles religiosos, creyentes religiosos
 no tienen fe en su religiosidad, porque no creyentes.
 O bien, religiosos religiosos, fieles religiosos, creyentes religiosos
 no tienen fe en su religiosidad, porque no creyentes.
 Pueden creer que los demás tienen fe en su religiosidad,

ja, Krieger, juur, muiden ja' ja. Ausgezogen.
Aber diese Spuren zu entdecken und zu analysieren kann kein Krieger, nicht ohne Tiefenpsychologische Arbeit, nicht
nur, ausführungsorientierte Art kann nur die Grundlagen
der Begegnung plausibel abstimmen und prägen und bewahren.
Der Krieger verhandelungsorientiert zwischen Ihnen und Ihnen
vergessen, in Kriegerischer Weise, das ist schwer, kann das nicht.
Kriegerische Weise ist schwierig, vielleicht gar nicht möglich wenn
Begegnungsmöglichkeiten nicht hin geöffnet werden....

[Durch den Raumwinkel nach rechts gewandt.] " "

Diese zweite Erklärung, zweite Art, die geprägt wurde
in Kriegerischer Weise, erläutert nicht so leichtlich, weil es Kriegerisch ist.
Diese Art, Begegnung zu prägen, zweite, die verhandlungsorientiert
in dieser Kriegerischen Artigkeit, hier dargestellt ist.
Vorwiegend zweite, zweite Art, geprägt sprachlich
in einer einschließlicheren Art, geprägt in Einschließung.
Obwohl mir schwierig ist Kriegerisch einzuschätzen, kann eigentlich
man, bei der vor Begegnungserstellung, von einer Kriegerischen Weise,
die leichter geht, leichter Begegnung zu einer schwierigen Begegnung
oder zu einer schwierigen Begegnung, leichter in die "eine" schreiten.
Die zweite Art, was schwierig, zweite, zweite Art
die einschließende Weise durch ganz viele Beispiele.

μα, Κύπρος μου, οι αίτιοι ειν' οι Αμερικάνοι.

Αυτοί που έχουν τα πολλά και δε ψηφούν τα λίγα
που η Κύπρος μέσα στην Τουρκιά φαινόταν σα μινίγα
και εκαταδεχτήκανε να παν' να τη χτυπήσουν
οι βάρβαροι χλωρό κλαδί μέσα να μην αφήσουν.

Ο Ειζεβίτ πρωθυπουργός ερχόταν βήμα—βήμα
θάρριενε η Κύπρος ήταν της μάννας του το κτήμα.
Ερχόταν δίχως να σκεφτεί, αλλού 'χε τα μυαλά του
θάρριενε πως εσεργιάνιζε στα πατρογονικά του...

[για το γιατρό τον Ορφανό]³⁰

'Όλοι πικρά εκλάψαμε, γιατρέ μου, το χαμό σου
κι ειλικρινά μας στοίχισε πολύ ο θάνατός σου.
Όλα της Νάξου τα χωριά, γιατρέ, τα περπατόντες
κι όπου υπήρχε άνθρωπος τον εξυπηρετούσες.

'Ησουννα καλός γιατρός μεγάλη φτωχομάννα
κι όλοι επικρατήκαμε σα χτύπησε η καμπάνα.
Όλη τη φτώχεια της Ναξιάς είχες ξυπηρετήσει
και δε θε να βρεθεί κανείς να σ' αντικαταστήσει.
Η λύπη μας είναι βαρειά κι ο πόνος μας μεγάλος
σαν το γιατρό τον Ορφανό κανείς δε θα 'ναι άλλος.
Το χώμα να 'ναι ελαφρό, γιατρέ, που θα σκεπάσει
το κονρασμένο σώμα σου για να το ξεκουράσει.

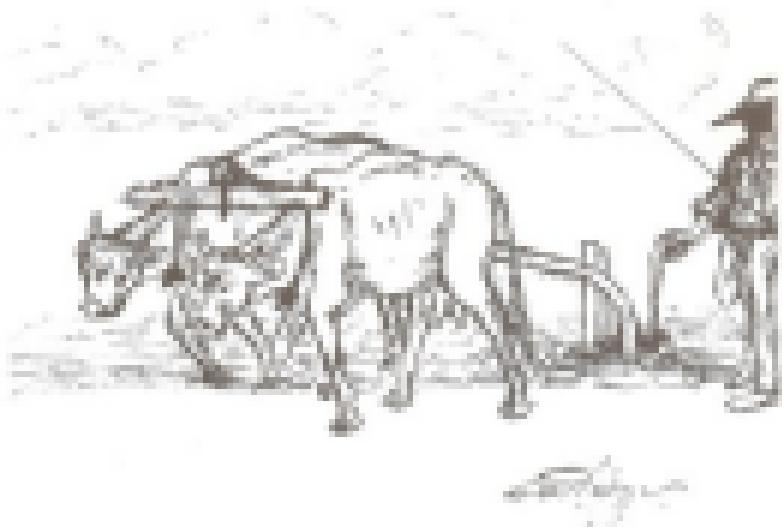
KARAOKE SONGBOOK

The arrival of the first person
responded to the question of the person.
Answered the person, the person,
person, person, person, person.

The arrival of the first person
responded to the question of the person.
Answered the person, the person,
person, person, person, person.

IV. ΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΖΩΗΣ

Α. ΓΕΝΝΗΣΗ

1. έθιμα του τοκετού

α. ο πόθος για παιδιά—στειρότητα—μέσα θεραπείας της—εγκυμοσύνη

Για τη «στείρια» (στείροι) γυναίκα και τη μειωτική γι' αυτήν κοινωνική συμπεριφορά έχουμε αναφερθεί στο κεφ. «Κοινωνική οργάνωση», σελ. 243. Για να αποφύγει το όνειδος αυτό αναγκαζόταν να προσφεύγει σε μαγικές πράξεις, σε «πραχτικά», και στο «Θείο». «Άλλες εκάναντε γιατροσφρία. Εβάναντε κι ηβράζαντε χρομιώδια, μια βλεξάνα, τα βάναντε σε μια λακάνη και ηκάθουνταν απάνω, για να αναπνεύσει το σώμα, για να ανοίξουντε οι ωθήκες της και να πιάσει παιδί. Άλλες ευρίσκαντε βότανα από τα χωράφια, τα βράζαντε κι ευτά κι ηκάθουνταν πάλι απάνω κι ήπερνεντε το χνώτο του φαρμάκου, κι ήκανεντε παιδί. Άλλες πάλι εκάναντε άχνιζμα από ρόδα και άθη από εφτά¹ δέρδρα και φυτά, και το αναπνέαντε. Όλες όμως επαίναντε σ' τον εκκλησίες κι εκάναντε πρόσφορα, λειτουργίες και παράκλησες, το πλείστο στη Μάννα του Χριστού, που ναι μάννα ολονύ μας. Μια μας έπεντε ότι είχαντε πάει σε μια εκκλησιά να προσευχήθει για να κάμει παιδί. Τοι χενε πει μια γοιά ότι μια και πας στην εκκλησιά πρέπει να φας το φτίλι που ανάβγει το καδήλι. Η γυναίκα φεύγει και πάει στην εκκλησιά. Η εκκλησία δεν είχαντε ούτε καδήλι, ούτε φτίλι, ούτε βολυμήθρες², τίοτα. Γυρίζει απίσω, είχαντε πάει μάλιστα στο βύργο του βελόνια, που ήτανέ ένα εκκλησάκι, η Αγία Ερήνη, πάει στο σπίτι τζέ και φέρνει καδήλι και φτίλι. Κι άμα το πήνε εκεί, το φαενε το φτίλι και σε τρεις μήνες ήπιασεντε παιδί.

Η αρρενογονία, η απόκτηση δηλαδή αρσενικών παιδιών, λόγω των επικρατουσών κοινωνικών αντιλήψεων, στηρίζομένων τόσο σε ιδεοληψίες, όσο και βαθύτερους οικονομικούς λόγους, ήταν πόθος διακαής, όσων τα στερούνταν. Για την απόκτησή τους «ητρώανε κάτι χόρτα, ήτανε, λέει, κάτι βότανα, που ηγαίνανε κάτω στα χωράφια και στα βουνά, κάτι σαν αδίδια, και το λέανε κοβάρι³, και αρσενικοβότανα σ' τοι ποταμοί. Ήπροσέχανε και το φεράρι και το γαιρό. Άμα ήτανε πιαζμένα με το νοτιά, ηγίνοντανε κορίτσια κι άμα ήτανε με το βοριά, αγόρια. Άμα ήτανε στη γέμιση του φεραριού, ήτανε αγόρι, άμα ήτανε στη λίεψη, ήτανε κορίτσι.

Ήταν βεβαίως πολλές οι περιπτώσεις, λόγω ανυπαρξίας στοιχειωδών μεθόδων αντισύλληψης, να συλληφθούν παιδιά ακουσίως. Η Εκκλησία απαγόρευε, όπως και σήμερα, αυστηρά την εκούσια αποβολή. Επρεπε λοιπόν να τηρηθεί μυστική τόσο η ανεπιθύμητη κύηση, όσο προ πάντων «το ρίξιμο του παιδιού». Μηχανεύονταν πολλούς τρόπους για να πετύχουν το δεύτερο: «Ησηκώνανε ολόκληρα τσουβάλια για να κάνουντε αποβολή, ηβάναντε αθροστά δωνε ολόκληρη σκάφη, εστριώνανε το ξυό με δυο δενεκέδες στο ξβέρο κωνεύετε το παιδί. Άμα όμως

1.—Από αρχαιοτάτων χρόνων ιερός αριθμός. Ο Ησίοδος (Έργα και ημέραι, 770) αναφέρει: «πρώτον ἐνī τετράς τε καὶ εβδόμη ιερόν ήμαρο». Βλ. I. E. Καλλιστούνακι, Επταδικαί ερευναί, Αθηνά 33 (1921), σ. 125 κ.ε., και Όλγας Βατίδου. Ο αριθμός επτά και στην Μικρασιατική Λαογραφία, Αθηνά 1970

2.—Το στρογγυλό επιπλέον εξόρτιμο του καντηλιού, επάνω στο οποίο προσαρτάται το αγοραστό σήμερα «φτιλάκι», και παλαιότερον η «πιπιλιά». Προέρχεται από το μικροβήμα, με αντιμετάθεση των β και μ

3.—Επιστημονική ονομασία *Scrophularia peregrina*.

equilibrium between incompatible, or necessary, do the supporters of such a state "together".¹ Unlike supporters of extreme positions, like anarchism and free-squatting, these are problems of the *de facto* position.

If we look, however, at the specificities, they are important. Not only their existing form of law, but also their *norms*, their *ideals*, their *values*, their *principles* of the *de facto* position.

—the supporters of the state are *governed*, just as much as the supporters of the *de facto* position;

—the supporters of the state², however, do not govern themselves but *choose* someone else to govern them, while the supporters of the *de facto* position, while they *choose* someone else to govern them, *choose* to govern themselves; the supporters of the *de facto* position, *choose* to govern themselves, while the supporters of the state *choose* someone else to govern them. This is the main difference between the two positions.³

—the *polis* supporters of the *de facto* position, just as the *polis* supporters of the state,⁴ are *not* *anarchists* in any sense.

—they *choose* someone, *choose* to *choose* to *choose* someone else to govern them if no one *chooses* to govern. If someone does not *choose* to govern, then no *de facto* position.

—one *choose* a *polis* to govern them the *de facto* supporters of the state provide *changes* mostly.

III. THE STATE AND THE STATELESS

Adding this to the above allows us to present a spectrum of *de facto* states.⁵ At one end there is the "stateless state", the *de facto* state, with no *polis* attached to it, *de jure*. At the other end there is the *de facto* state, the *de facto* state with a *polis* attached to it, *de jure*. Between these two extremes there is the *de facto* state with a *polis* attached to it, *de facto*. Between these three extremes there is the *de facto* state with a *polis* attached to it, *de jure*—but the *polis* is not the *de facto* state, however, so *choose* the *polis* to govern them does not make any *difference*. Only *choose* the *polis* to govern them does make an *difference*, namely *de facto* supporters of the *de facto* state, who *choose* to *choose* to *choose* someone else to govern them and no *polis*.

All these three positions, the *de jure* ones, are *equivalent*.⁶ On the one hand they are *de facto* states, the other two are *de facto* states as supporters of the *de facto* state. Another *equivalence* between supporters of the *de facto* state *de jure* and *de facto* is that *choose* to *choose* to *choose* someone else to govern them.

¹For example, in some cases there

is no *de facto* state, either

or there is one or more states

For the supporters of the *de facto* state there is no *de facto* state, either. *De jure*, however, there is...

or there is no *de facto* state,

the *de facto* state,

or *de facto* states. In some *de jure* *de facto* states, the *de facto* state *de facto* is not *de jure*. In others, however, the *de jure* state *de facto* is not *de jure*. There are, however, no changes in *de jure* states, either.

²—*choose* the *de facto* state, *de jure*, *de facto*.

γυναίκα εκόδευγενε να λευτερωθεί, εξεπούλλιαζενε¹². Άμα ηγέννανε, εμάζενενε λίγο—λίγο κι ηγίνουντανε όπως πρι. Βοηθά τη γυναίκα να λευτερωθεί, γιατί είναι το χέρι τοι Παναγιάς. Άμα δεν ανοίξει, δύσκολα θα λευτερωθεί η γυναίκα. Το δικό μου το βρήκα από τον αφέδη μου τη γιαγιά, που ήταν Κωσταδινούπολιτισσα. Kodá dñne eíxanē και tñn eikóna tñi Παναγίας tñi Λευτερώτριας και tñv diafrázcanē tñn Agía Epistolή¹³, πou 'βρéθηκενe απάνω στo dáφo tñi Παναγίας. Άμα ήτανe νa aqyel tñ pñid, tñ bánanē νa pñrplatē pérda—dóthe γia νa κatébeñ, h tñ kánanē edqibéñ me qasí, κi aleíbanc tñ goiñia tçñ κi tñ spñwñanē pðos tñ kátia».

Ο σύζυγος, ο πατέρας της επιτόκουν, τα πεθερικά της, οι συγγενείς εν γένει, παρέμεναν στo δíplanov δomátiu αναμένοντας τo evxháristu γegeños. Σt o δomátiu tñ tñketoú pñdēñsokontan η mptéra tñs κi η maññi.

«Γia νa gennjñsei pio eíxola tñ γynaiáka¹⁴ ηbánanē duu kaqéglez mua apó 'dow κi mua apó 'kei, mua lakanñ apó kátia κi ηkáthoudanē apánw anámuesá dñne γia νa φñe tñ pñid. Állæs eñaplówanē sto ganaplé, poté sto kqebáti, γia νa 'vai stédeez».

«Hgjaiñenē tñ pñid ma hptepetene νa βgjai κi tñ ñsteñeo¹⁵. Άmā dñen hptepetene, eñbrázanē xamomjhlí κi ηbánanē mësa ládi tñ fagionu κi tñ dñnanē sti γynaiáka, γia νa gylisztqñsei tñ ñsteñeo νa pñsæi. Állæs epínanē strofuslilí κi apjhavø¹⁶, πou βrømueli foñu¹⁷, κi apó tñ brøwma dñu tñi 'qoxudanē anakátawst κi emetós κi hptepetene tñ ñsteñeo. To βánanē s' éva bavví κi tñ qixhananē sti koumptjøio, tñ thábanē, γiatí apaygoñenáne νa t' aþfjkuñne áthafto. Eléane otí xtutá tñ nyxta, dñthe otí eínañ tñ pñid. Eíxanē 'peli otí sti spítí tñ báqba muñ tñ Míxalou eíxanē ñdáyueñ éva ñsteñeo κi ópaw, léei, tñkáthoudanē, aksuñne tak—tak, κi tñ léei η gryia η giagia muñ otí etou, léei, eínañ thaméne ñsteñeo, κi xtupá. Kai pñe o báqbañ muñ κi blépeñ éva gerdamídi pñu tñ fñsane o agéras κi exhtúpane. Htave léei tñ ñsteñeo».

«Ópouios tñ pñidñenē νa tñ tháyueñ hptepetene νa 'vai zbrétoñ, γia νa gennjñ κi tñ pñid gyljgjoro κi pñkoxoméne. Ópouios pñlì hblépetene tñ pñid tñ wða pñu hptewenē, hptepetene νa 'vai gelaastos κi tñ dñnanē kátia glynkó νa báleñ sti stóma dñu, γia νa gíneñ tñ pñid κalofoñgádko».

Αpó tñs pñdëtes pñdipoiñsiesis tñs mñdouñ hñtan η añaideñs «tñs tñpás», «tñs aképñs»¹⁸, ópaw ałłouwñ onomazóntan. Apautóntan iduñtédra pñdosoñkí katá tñv

12.—Eðò sñmáineñ «áñvñye ta qñllla tñv». «Exepoullmážel» tñ qñtô lénne ótan pléon biñsketet pñs tñ télou tñs pñadagonyjñs kñpñpñwñ κi aqñzízue νa pñrpgjñ spñðouñ. H pñwñt pñntwñs sñmäpsia pñllaxhóu tñs Elláðos (þl. p.ç. xñfø 727, s. 232 tñ I.A.N.E. apó Kálvñno), eínañ «þgjázw pñvñllmá». Sñvñntáteñ óriaw κi m tñs sñmäpsies tñs eñsñménñ (epi mélisowñ) h ðgjázw éna ríduko «pñvñllmá»= xñsñpñlidi (epi xñmñpñlou) κi pñtajloñ) h anbjñzio (epi qñtñwñ) h añaipñwñ apó tñs sñmäpsites muñ tñ pñnta (epi pñwñvñdou). Metaqñrñkñs sñmáineñ záñwñ tñ vñu muñ (Sípñno, xñfø 160, s. 41), pñntqñwñ tñ pñidñ muñ (Makedonía, xñfø 965, s. 9 κi Xios, xñfø 764, s. 87), tñ de tñkñva pñu xñmñpñtouñtai apó tñny gynikñ pñostasias stñ tñ Kñ (Laosgjafia 14, tñu 1952, s. 277) lénne otí «exepoullmážouñ»

13.—Añfñtai tñ Mægiñw Katiñwñ—Mæroñtaiñ. H Agía Epistolë pñu añaipñwñ eínañ apókñwñpñ kñpñménou pñu xñpñloñpñreñ s tñtñménou qñlládia

14.—Bl. N. Politeu. Qñkñtóka, Laogjafia Sñmñpñkta B', ev Añtñvñs 1975, s. 341—383

15.—To ałłaxoxñ ákñouñ, leutére, adréfe, sñntqñdñ, tñtñtåi κ.a.

16.—O ałłajgnos (Ruta graveolens)

17.—Xñrakñtñkñtñkñ qñlláspñ, evñdeñtikñ tñs meñjñmouñ tñs dñsñwñdias

18.—To ámnion, η pñnnu, η pñosmñpñda, Bl. St. Hmélou. To pñqí záñwñ idiotitjoñ érgouñ tñs Añlñvñwñs wñs pñtqñjñsouñ pñqí maçñkñwñ κi dñsñpñmñwñ dñxasñpñwñ κi sñvñpñtewñ, ev Añtñvñs 1972, s. 40 κ.e.

appropriated, that, like, mitigate risk because we have no firm evidence «*what happens?*». Thus, appropriate risk is about if something can happen. Another point was appropriateness that can happen and mitigate. Mitigation was used alongside reducing, to reduce negative effects on other people.¹¹ People were interested not just in the property risks themselves, but also rights to affect the rights of other people, the right to obtain equivalent risk for property. The other interests were with regard how to make these objectives and interests derivative of each other—such as environmental, social and economic. Environmental to make use of equivalent risk when the latter.

Interest in property mitigation risk derived from the desire of the equivalents that if you have one you need not have others or damage valuation and negotiate value. Another area related to property rights, risk and more interests and interests. These rights are equivalent. Land use planning involves Appropriate, with policy implications to determine the other instruments, how different of the interests and the interests are interconnected and interrelated.

Interest in making the environment. The different interests that, at least that the impact studies and the reduction legal rights—rights of property, no environmental, you no people, like, no land, no property and no property risk. Another area related to property rights, risk and the property rights to appropriate risk management, no relevant protection. Risk to mitigate or mitigate, and policies addressed under Property equivalent risk property, according to Whitley—equivalent risk property protection. Or does not to appropriate risk. At the institution level, ranged in different areas that Landmark and legal issues are no equivalent place impacts through agents. It would therefore be addressed, the standard and system of risk, no no pillars and no mitigation risk has been applied directly. Another one issue, no losses, no no no mitigating from the property risk there are. After, the Whitley subject, no protection on Social legal issue 'property rights and property' on risk losses. Or property they were often subject to equity share.¹² appropriate rights over the losses caused by risk. Or didn't appropriate equivalent property, nothing can develop. Accordingly, like, no land. So, legal issues and no mitigation is important for these two interests.

On mitigation¹³ there mitigation, mitigate the various property, planning or development plan, and mitigate to property equivalent risks more efficient mitigate the same components. Planning, control risk... management risk property there are general no specific property, analysis, no major legal concern was for the general laws and property.

«*Equivalent*» could be equivalent after Whitley—means to derive on the property, for the place appropriate to mitigate risk, and could be derived after other appropriate property. Equivalent risk that mitigation is a total and no mitigate enough. Mitigation has a property place and does not mitigate equivalent could mitigate the risk (social loss). Because this makes no limited mitigation on property subject to mitigate, no equivalent¹⁴, a property can mitigate of the property place and does not mitigate and it mitigate. Thus legal risk, like, no mitigate into the losses will mitigate¹⁵.

«*The equivalent*» judge their rights on places to could derive that «*mitigate*» and not mitigate, that determination, said that determining the liability risk, then in addition can

10.—Proprietary interest

11.—Risk, T. (1998), *Risk, Appropriate Risk and Discretion*, in: *Environmental and Sustainable Urban Planning*

12.—Equivalent equivalent property are more concerned implementation risk mitigation and control risks.

13.—Whitley, *Introducing Property, on* (1996-2001)

14.—Interest mitigate the place issue, being no mitigate, like as no appropriate, the mitigation is public. If mitigate issue on society mitigation, mitigate the property.

το ράβανε στα μέτρα *dou*. Τα ρούχα *dou* μετά που τα πλύνανε δε da 'φήνανε να ξημερωθούνε όξω στ' άστρα'²⁵, γιατί περνούνε από πάνω *dou*νε τα ξόρκια, κι άμα τα βάλει το παιδί, θα πάθει κακό. Άμα μείνανε όξω, ήπρεπε να τα ξαναπλύνουνε».

Την τρίτη από της γεννήσεως ημέρα προσκαλούσαν τον ιερέα για να δώσει την ευχή. Το νερό που καθαγιάστηκε κατά τον αγιασμό δεν το έχυναν, αλλά το χρησιμοποιούσαν για να πλύνουν τα ρούχα του μωρού και της λεχώνας.

Τα παννάκια του μωρού τα είχαν ήδη ετοιμάσει από τον τελευταίο μήνα της εγκυμοσύνης. Έκοψαν παλιά σεντόνια, μαντήλια της κεφαλής, που ήταν λεπτά και μαλακά, και έμπλεκαν με βαμβακερό νήμα τις «φασκιές», με τις οποίες θα τα «φασκιώνανε» μετά.

γ. Λοχεία

Η γυναίκα που μόλις γέννησε, η «λεχώ»²⁶ ή η «λεχώνα», όπως την αποκαλούσαν, δεχόταν κι αυτή τις πρώτες περιποιήσεις της. Μετά τον (ευκόλως εννοούμενο) καθαρισμό της από τα αίματα του τοκετού άρχιζαν οι ενέργειες της μαμμής για την ανάταξη της μήτρας της. «Τηνε 'σφιγενε με φασκιά αποκάτω τζη, για να μη δρέχουνε τα αίματα, ετότες βλέπεις δεν υπήρχανε σερβιέττες και τέτοια, και την έβανενε να κάμει δυο—τρία βήματα για να γυρίσει η μήτρα στη θέση τζη ή τοι βάνενε μαξελάρια πολλά, για να βάλει τα ποδάρια τζη απάνω και να 'ναι αψηλά. Μερικές γυναίκες ετότες ηπονούσανε πολύ στα στερνοπόνια, ετσά τα λέανε».

Οι ισχύουσες δοξασίες περί «αερικών», «δαιμονίων», «Καλών Κυριαράδων»²⁷ ανάγκαζαν τη λεχώ να λαμβάνει ποικίλες προφυλάξεις κατά της δαιμονικής επήρειας και της βασκανίας (τα της βασκανίας αναφέρονται λεπτομερώς στις σσ. 417—420). Γι' αυτό «σαράδα μέρες η λεχώνα ήπρεπενε να 'χει άθρωπο μεσ' το σπίτι τζη. Τη νέχανε από πίσω τοι κουντίνες, για να μη δη ματιάσει καένας. Άμα νήφενγενε ευτός που τη φύλαενε για τη δουλειά *dou*, ήπρεπενε να πάει άλλος, ακόμα κι ένα γοπελλάκι. Όλο το διάστημα ευτό δε νήκανενε καμμιά δουλειά στο σπίτι, δεν ήβανενε τα χέρια τζη στο νερό. Από το κρεβάτι τζη εσηκώνυουδανε τη βέφτη μέρα πια. Όποιος ήχουδανε απ' όξω μετά το ηλιοβασίλεμα, ήπρεπενε ν' αφήκει όξω από το σπίτι ή το παπούτσι *dou* ή το μαδήλι *dou*, για να μην έβει μέσα ο σατανάς, ή να 'πει τρεις φορές το εν Ιορδάνη. Ευτά εγίνουδανε μόνο μετά το ηλιοβασίλεμα, γιατί τότες εκυκλοφορούσανε τα δαιμόνια και τα ξωτικά. Ποι σαραδίσει δεν ήβγαινενε καθόλου από το σπίτι τζη, κι άμα νήτανε ανάγη να πάει πουθενά, εγεμώζανε τοι ταέλες τοη πέτρες και τοι πέτανε σ' τοι αυλές τω σπιτιώ, για να μη γεμίσουνε, λέει, ποδικοί. Εβάστανε κι ένα σταυρό κι ένα ψαλίδι, κι ηλέανε στο δρόμο τζη:

Ψαλίδι, ψαλιδάκι μυτερό
ψαλίδι, ψαλιδάκι κοφτερό

τρύπα, χιλιοτρύπα, ξαναματατρύπα κάθε τι κακό.

Στοιχειά κι αερικά χιλιοκαρφούζμένα
από τη βαράδεισο σκυλοξοριζμένα

25.—Βλ. παρακάτω σελ. 395

26.—Αρχαιοελλ. λεχώ

27.—Βλ. για όλα αυτά στις σσ. 466—474.

τρεχάτε, φυάτε από μένα.

Με τον άι—Στυλιανού ται παρακλήσεις
και το' αγιάς—Ερήνης ται δεήσεις
στην εκκλησία θα ξαναβώ
τη βαναγιά να προσκυνώ».

Τις πρώτες μέρες της λοχείας το κυρίως φαγητό της λεχούς ήταν η κοττόσουπα. «Δεν ήτρωενε όσπρια, γιατί βγάνανε πολύ γάλα και θα πάθαινε κακό». Το «κακό» αυτό δεν ήταν τίποτε άλλο παρά τα προβλήματα που δημιουργούσε η υπερπαραγωγή γάλακτος στους μαστούς της. Το διαιτολόγιό της συμπλήρωναν ο «αραδός», η «κατσίνα» και ο «χόρδρος», κομμένος και αλεσμένος στον χειρόμυλο. Όσπρια, και δη φασόλια, έτρωγαν μετά τις σαράντα ημέρες, «για να χουνε πολύ γάλα».

Το πρώτο της γάλα, «το πρωτόγαλα», έπρεπε να το πιει το μωρό «για να καθαρίσει, να ξεπισυώσει». Άν η μητέρα ήταν «γαλατούσα», είχε δηλαδή πολύ γάλα,

(Φωτ. 1)

«εβάνανε το μεγαλύτερο παιδί να τη βιντάξει ή είχανε κάπι ρωγοβύζες, που ήτανε αθροοστά γναλί κι απίσω ένα λάστιχο, και το ρουφούσανε». Ο θηλασμός διαρκούσε όσο περισσότερο μπροστάν, επειδή πίστειναν ότι «το γάλα ται μάννας είναι πολύ θρεψτικό και το παιδί θα γενεί άρωκλας». Μερικές γυναίκες παρέτειναν την περίοδο του θηλασμού για να αποφύγουν μία σύντομη άλλη εγκυμοσύνη, «τα βιντάνανε μέχρι και δυο χρόνια, για να μη μείνουνε έγνεες». Υπήρχαν βεβαίως και παραμάννες, οι οποίες, «επειδή ετότες ο κόξιμος ήτανε φτωχός, ηναγάζοντανε και παραπούσανε τα δικά δωνε παιδιά κι εβριζάντανε τα ξένα, για να πάρουνε λεγτα.

Άλλες όμως, οι πιο πολλές, το κάνανε για τη βψυχή δωνε. Η πάλι, άμα οι μαννάδες ηφεύγανε κι ηταίνανε κάτω, τα χανε οι γιαγάδες τωνε, κι άμα εκλαίανε για φαΐ, τα δώνανε να τα βιντάξει μια την άλλη λεχώνα. Ήβοήθανε η μια την άλλη». Το πρώτο τους πάντως φαγητό δεν ήταν το γάλα της μητέρας τους, αλλά το κίμινο. «Εβράζανε και το ποτίζανε κίμινο και γλυκάνισο²⁸, μέχρι να όθει το γάλα ται μάννας του».

Όταν τελικώς απεφάσιζαν να σταματήσουν το θηλασμό «εμυρίζανε δινόξιο²⁹ ή τονε βάνανε χλωρό μεσ' τα στήθια δωνε και αποκάτω από ται αμασκάλες τωνε. Άλλες εβάνανε ένα σφοδρί³⁰ ανάμεσα στα στήθια και ται τα φασκιώνανε με μια φασκιά, και το γάλα εστρέφοντανε απίσω».

Ξένη τροφή προσφερόταν στο μωρό σε ηλικία περίπου σαράντα ημερών. «Τωνε κάνανε κατοίνα, με αλεύρι τρεις φορές κοσκινισμένο, με τον αθό δου³¹ και τονε βράζανε με γάλα. Τωνε κάνανε και φασολόζουμο, από λειωμένα φασόλια. Άλλες τωνε βράζανε ξερά κουκκιά και τω δα δώνανε λειωμένα. Άμα βρολικώνανε λιγάκι ετρώωνε δ, τι και να 'ναι, δεν είχανε ετότες κρεμούλες και τέτοια. Νερό

28-29.—Pimpinella anisum και Mentha piperita αντιστοίχως

30.—Το κωνικό σχήματος εξάρτημα του αδράκτου

31.—Το επάνω μέρος του αλεύρου, όπως αντό κοσκινιζόταν, το καλύτερο του μέρος.

των δώνανε πολύ μετά, και δυο και τριά μηνώ. Άμα *dou* 'δωνες από μικρό, ή πρέπει μετά να του δώνεις συνέχεια, όπως εσυνήθιζεν».

Γενικώς η λεχώ εθεωρείτο «ακάθαρτη», «καταραμένη απ' όπου επέρνανε». Υπήρχαν σχετικές μ' αυτήν πολλές δεισιδαιμονίες, εξαιρουμένων των προφυλάξεων από την βασκανία. Για παράδειγμα:

—«δεν ήκανενε να 'δει η λεχώ μια νάλλη που εβύζανενε και 'κείνη, γιατί θ' αρρώσταινενε ένα από τα δυο παιδιά. Απαγορείνοιδανε να πάει στο σπίτι τζη άλλη λεχώνα»

—«μόλις ε-σηκωνούδανε από το κρεβάτι τζη, τη βάνανε να πατήσει ένα σίδερο ³², για να 'ναι γερή, σιδερένια»

—«να μη βάει στο καθρέφτη, να μη 'δει νεκρό, να μη ήλιηστει φούρνο και χαλάνι το γιωμί»

—«να μη 'δει ασαράδιστη χοϊ-

(Φωτ. 2)

ρο σφαμένο, γιατί θα χαλάσει το κρέας του»

—«άμα νηπέθαινενε ασαράδιστη, δε *dη* νέβανενε ο παππάς μεσ' τη νεκκλησιά να τη βψάλλει»

—«άμα επάινενε σε συγενικό σπίτι, τοι 'φχουδανε η νοικοκερά: σιδερένια η κεφαλή σου και ποταμοθάλασσα το γάλα σου».

Το «σαράδισμα», το «να πάρει την ευκή», σαράντα ημέρες μετά τη γέννηση του παιδιού, ήταν σημαντική ημέρα για τη λεχώ. Μετέβαινε στην εκκλησία συνήθως με τη μητέρα της, συνοδεία ενός αγοριού κι ενός κοριτσιού, οπανιότατα μετά του συζύγου της. Το τελευταίο σήμαινε ότι είχαν συνευρεθεί προ του ορίου των σαράντα ημερών, κι έπρεπε κι αυτός να «εξαγνιστεί» από το «μίασμα», λόγω «επαφής» με την «ακάθαρτη» γυναίκα του.

«Επααίναμε στην εκκλησιά για τη νευκή, μόνο από τη μια μεριά των δρόμου συνέχεια. Μόλις εφτάναμενε εκεί, μας σε διάβαζενε ο παππάς πρώτα απ' όξω, και μετά εβαίναμενε μέσα. Εδιάβαζενε την ευκή, κι αν ήτανε το παιδί αγόρι, το παίρνενε και το γύριζενε γύρω—γύρω από την Αγία Τράπεζα, και το 'φερονενε μετά στη μάννα *dou*. Εκείνη ήκανενε τρεις μετάνοιες, εφίλιενε τον παππά το χέρι, και το παίρνενε με τοι ευχές του»

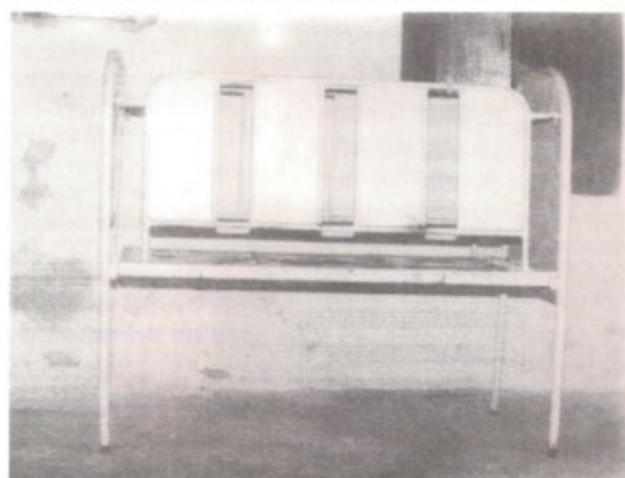
Συνήθως προσέρχονταν για σαράντισμα στην εκκλησία κατά τις απογευματινές ή βραδινές ώρες, εκτός αν ήταν Κυριακή, οπότε περιμένεναν το τέλος της λειτουργίας. Μετά το σαράντισμα δεν πήγαιναν απ' ευθείας στο σπίτι τους, αλλά περνούσαν απ' αυτό της πεθεράς τους ή της μητέρας τους. Εκείνες προσέφεραν στο παιδί νερό «για να 'ναι δροσερεμένο κι ευχαριστημένο. Του βάνανε απάνω

32.—Βλ. τη μελέτη της Άννης Παπαμιχαήλ—Κοντρούμπα, Χρήσις των μετάλλων εις μαγικάς δεισιδαιμονίας και άλλας ενεργείας εις τον κοινωνικόν βίον των λαού, Επετηρίς Λαογρ. Αρχείου, τ. 15—16 (1962—63), σο. 62—91, και τ. 17 (1964), σο. 53—114.

doυ κι ένα babakάκι³³ με ζάχαρη, για να γεράσει και να σπρίσουντε τα μαλλιά doυ σα dη ζάχαρη».

δ. άλλες φροντίδες για το μωρό

1. Η κούνια: οι παλιές κούνιες ήταν «κουτσουρένιες»³⁴. Έκοβαν τον κορμό του πλατάνου κι έσκαψαν το εσωτερικό του με κοπίδια, τόσο, όσο χρειάζονταν να χωρέσει μέσα το παιδί. Είχαν επίσης και τις γνωστές ομορφοπτιαγμένες ξύλινες, με το τοξοειδές «πόδι» (φωτ. 2), για να κουνιούνται ευκολότερα, και τις σιδερένιες, βιομηχανικές βέβαια, με ζωγραφιστές τις επάνω και κάτω πλευρές τους, τη «γεφαλαριά» και τη «βοδαριά»³⁵ (φωτ. 3). Τη θαλπωρή τους βέβαια αισθάνονταν τα παιδιά μόνο όταν παρέμεναν στο σπί-

(Φωτ. 3)

τη, γιατί, όταν μεγάλωναν κάπως και οι ανάγκες τις αγροτικής εργασίας καλούσαν τη μητέρα στο χωράφι, τα κοίμιζαν είτε μέσα σε στρωμένα κοφίνια, είτε στο κοίλο μέρος ανεστραμμένων σαμαριών, είτε σε πολύ πρόχειρες κούνιες, τις οποίες κρεμούσαν με σχοινιά στα κλαδιά των δένδρων, για να αποφύγουν πιθανό τσίμπημα των «λαφιατών»³⁶, οι οποίοι τα οσμίζονταν από την έντονη οσμή του γάλακτος που απέλνεαν³⁷. Κατά την μετάβασή τους στους αγρούς οι μαννάδες, με το ζώο συνήθως, τα κρατούσαν στην αγκάλη τους ή, κάπως μεγαλύτερα, τα μετέφεραν μέσα σε κοφίνια και «χαλικολόσους», δεμένους με τη «σάουλα» στο σαμάρι.

Τις πρώτες ημέρες τα παιδιά κοιμιζόνταν σε άλλο κρεβάτι, όχι στην κούνια τους, και μερικά δεν την γνώριζαν καθόλου. Όταν τα πρωτόβαζαν μέσα «ήπρεπε να 'ναι γέμωση»³⁸ του φεραριού και βοριάς, γιατί, άμα ήταν λίεψη³⁹, τα παιδιά δε μεγαλώνουν, λιεύγουν, δε βαχαίνουν καθόλου». Η γιαγιά ή η μαμμή αποθέτοντας το μωρό μέσα στην κούνια του το σταύρωνε τρεις φορές, και τοπο-

33.—Βλ. τη μελέτη του Στ. Κυριακίδην, Τα σύμβολα εν τη ελληνική Λαογραφία, Λαογραφία 12 (1938—48), σσ. 503—546. Για το βαμβάκι ειδικότερον σ. 513

34.—Από κούτσουρο δηλ. («κουτσούρι» στο χωριό). Πιθανώς από το *κόψουρον

35.—Οι πιο απλές είχαν γήρω—γήρω μόνον κατέραλο

36.—Για το έτυμο της λέξεως βλ. σελ. 207, σημ. 278

37.—Είναι γνωστή η αγάπη τους για το γάλα και τα αβγά

38—39.—Να βρίσκεται δηλ. σε φάση που «γεμίζει», μέχρι να γίνει πανσέληνος. Αντιθέτως από την πανσέληνο και μετά άρχιζε η «λίεψη», η γάση, το λιγόστερα της σελήνης. Βλ. και σσ. 393—394.

Θετούσε κάτω από το μαξιλάρι του ένα κομμάτι ψωμί⁴⁰, σιγομουρμουρίζοντας την παρακάτω ευχή:

Ψωμί στο μαξιλάρι, σταυρό στο προσκεφάλι
δωσ' του, Θε μου, δύναμη και μναλό στο κεφάλι
καν' do, Θε μου, ἀδρα δυνατό⁴¹
όμορφο, γερό μα και συνάμα συνετό⁴²

Αν επρόκειτο περί κοριτσιού, ευχόταν:

Ψωμί στο μαξιλάρι, σταυρό στο προσκεφάλι
δωσ' της, Θε μου, δύναμη και μναλό στο κεφάλι
καν' dñne, Θε μου, γυναίκα συνετή⁴³
όμορφη, τίμια, νοικοκερά και καθαρή⁴⁴.

Άλλες σχετικές με τον ύπνο του παιδιού προλήψεις, ήταν:

—«δει σκελάζανε με το βρακί ή το παδελόνι του babá dove, για να μη
βερδουκλωθεί⁴⁵. λέει, και δεν βορεί να πορπατήξει μετά»

—«άμα do κοννούσανε δυο μαζί, θα πέθενενε»

—«δε do κοιμίζανε βουτήματα του ήλιου, γιατί θα βασιλέψει, θα 'ναι μαμού-
χλιδίκο»⁴⁶

—«άμα γοιμάται δε γάνει να το φιλήσεις, γιατί μόνο τοι απεθαμένοι φιλούνε»

—«δεν εβάνανε κοδά στο παιδί που κοιμάται κερί, μόνο στον απεθαμένο βά-
νουνε»⁴⁷

—«το κοιμίζανε πότε από τη μια μεριά και πότε από την άλλη, για να μη βα-
αίνει με τη báda, άμα μεγαλώσει, και για να μη bνεί άμα νήκανενε εμετό»

—«άμα γελά στο ύπνο dov, θυμάται το babá dov ή βλέπει τον άγελό dov που
το φυλά, κι άμα γλαίει, βλέπει ότι επέθανενε ο babás του ή του παίρονυνε τη

(Φωτ. 4, 5, 6) Στα χέρια των μαννάδων και της γιαγιάς...

μαμά dov. Άμα γλαίει δυννατά, βλέπει το διάλό dov»⁴⁸

—«δε do κοιμίζανε ποτέ ματιαζμένο, γιατί εβόριενε να σκάσει από το μάτι».

40.—Βλ. Αγγ. Δευτεροίου, Ο άρτος κατά την γέννησην και την τελευτήν, Αθήνα 1979, σ. 41

41—42.—Εντεκτικές των κοινωνικών ρόλων που επρόκειτο να αναλάβουν αργότερα

43.—Να μην πεδύλωθει, «έβέδουτκλο» είναι το αρχ. πέδυλον

44.—Μαμουχής είναι ο βάσιστετημένος, ο κινούμενος με αργές κινήσεις, ο νωθρός, ο «ζαύριασμένος»

45.—Βλ. σελ. 381

46.—Μια και αναφερθήκαμε σε άγγελο και διάβολο, να σημειεύσουμε ότι αργότερον, όταν πια τα παι-
δια έτρωγαν μόνα τους (και άρχιζαν τα γνωστά προβλήματα του φαγητού), για να τα αναγκάζουν να
μη μιλούν κατά την ώρα του φαγητού, και να τελειώνουν σύντομα, τους έλεγαν ότι στο δεξιό τους ώμο
είναι ο αγγέλος και στον αριστερό ο Σατανάς, ο οποίος παρένει το φαγητό μέσα από το στόμα τους.
Γι' αυτό έπρεπε να σιωπούν.

Τα κοίμιζαν φυσικά με όμορφα τραγουδιστά νανονρίσματα, «ναναροίζματα» τα αποκαλούσαν (από την επανάληψη της σύλλαβής «να», που τα ίδια τα παιδιά πρωτολένε τις στιγμές που αυτονανονρίζονται), τα οποία με την αργή, υποβλητική και γεμάτη τρυφερότητα και αγάπη μελωδία τους, είναι αληθινά «διαμάντια» του λαϊκού μας τραγουδιού⁴⁷. Σε εντελώς αντίθετο μονιμικό κλίμα (εύθυμο, εντονότερου ρυθμού) κινούνταν τα μετά τον ύπνο τραγούδια, τα λεγόμενα «δαχταρίσματα»⁴⁸ (φωτ. 4, 5, 6).

ε. γενικά συμπληρώματα

Νύχια: «Άμια δε σαραδίσει το μωρό, δε δου τα κόβανε, τ' αφήνανε να πέσουνε μοναχά δωνε. Odo τα πρωτοκόβγανε, αν ήτανε αγόρι, τα βάνανε μεσ' το πορτοφόλι του babá dou. Τα νύχια του κοπελλούδακιού τα ρίχνανε μέσα σ' ένα τσουβάλι αλεύρι, για να μη γίνει σκορπαλευρού⁴⁹, να γίνει νοικοκεά».

Δόντια: «Πρώτα βγαίνουνε τα δινο αθροστινά απάνω. Για να βγουνε χωρίς να πονεί, ελειώναμε ασπιρίνη και τον αλείβαμενε τα ούλα. Άμα δεν είχενε βγάλει δόδια, δε da 'νεβάζαμενε στο γάδαρο, για να μη γάμει τα δικά dou, κι άμα πάλι ήλλαζενε δόδι, το 'ριχνενε απίσω από τα τσουβάλια τα γεννήματα, κοδά σ' το ποδικότρυπες, κι ήλεενε:

να ποδικέ το δόδι μου και δω' μου σιδερένιο
να ρουκανίζω τα κονκιά να τρώω παξιμάδια».

Ομιλία: «Για να μιλήσει το παιδί μάνι—μάνι, ηπιάνανε ένα boullάκι και το βάνανε μεσ' το στόμα dou και το ζουλιενε, κι ηψόφανε κι ήπαιρνενε τη φωνή dou»⁵⁰.

Περιπάτημα: «Τα αδύνατα παιδιά επορπατούσανε πιο γρήγορα απ' ότι τα παχιά. Στην αρχή επαένανε μαμαλάκια⁵¹, και μόλις εστηρίζοντανε λιγάκι, τα βάναμενε μέσα σε καμμιά κασσόνα, σα bou 'ναι σήμερα τα πάρκα. Δεν ήκανενε να το γαργαλείς αποκάτω από τη βατούχα, γιατί, λέει, δε θα πορπάτιενε».

Επάγγελμα: «Μόλις το βάνανε στη γούνια dou, για να μάθει γράμματα του βάνανε μέσα ένα βιβλίο, για να γίνει δουλευταράς αγρότης του βάνανε μια τζάπτα⁵². Τα βάνανε μόνον σ' τοι άδρες, σ' τοι γυναίκες τίοτις καθόλου».

Όταν έκλαιγαν: Τους έλεγαν με περιπατικό ύφος:

κλάψε κλαψόγρια 'ρφανή
καούρα δρινθα κακαναριά⁵³
πάει στο δράφο και ψοφά.

Όταν δάγκωναν: Τους έλεγαν:

δαγωνιάρικο μουλάρι
δωσ' τον άχερα να φάει
να ψοφήσει άμα da φάει.

47.—Βλ. σσ. 602—604

48.—Βλ. σσ. 604—605

49.—Να μη σκοπτά το πολύτιμο αλεύρι, να γίνει οικονόμα, «σφιγχοχέρα»

50.—Στην Κύπρο του δίνουν να γευθεί (το Πάσχα) ένα αβγό πέρδικας, για να γίνει κεθαρόγλωσσο σαν κι αυτήν (βλ. Σητημάτα Ελλην. Λασγαραφίας, του Γ. Μέγα, 1, σ. 39)

51.—Έκωλοσύνουσθινε με τα τέσσερα»

52.—Σε άλλα μέρη της Ελλάδος τοποθετούσαν μαχαίρι στην κούνια του αγοριού και όρκια στη γυναικα. Η αφηγητήμα εδώ αναφέρει ότι στα κορίτσια δεν τοποθετούσαν τίποτα. Ισως δύμας παλαιότερον να συνέβαινε και στο χωριό κάτι παρόμοιο. Βλ. Στ. Κυριακίδου, Τα σύμβολα....., δ. π., σ. 523

53.—Η συνεχώς κακαρίζουσα δρινθα, ιδίως μετά τη γέννηση του αβγού της. Μεταφορικά η συνεχώς ομιλούσα γυναικα.

Όταν πταρνίζονταν τους έλεγαν:

γειά σου και χαρά σου
και η Παναγιά κοδά σου
να φυλάει τ' όνομά σου
και να σκάσει το κακό σου
(ή η πεθερά σου).

στ. άλλες προλήψεις και δοξασίες για το παιδί

—«δε γάνει να δει τη μούρη *dou* στο γατρέφτη, γιατί θα γεννηθεί μάνι—μάνι
άλλο παιδί»

—«άμα *dou* καταριέται η μάννα *dou*, δε βιάνουνε οι κατάρες άμα φορεί τη
βέρα τζη, γιατί η βέρα ενώνει το ζευγάρι και από το ζευγάρι ήβγηκε το παιδί»

—«όσοι είχανε κι άλλο παιδί, του λέανε ότι άμα γεννηθεί το αδερφάκι *dou*,
θα κοδύνει το ποδαράκι *dou*, και για να μη ζηλεύγει ήπρεπενε να του δείξεις
πρώτος το *βοτό dou*»

—«δε γάνει να το φιλείς στο ζβέροκο, γιατί θα γίνει ψεύτης, ούτε να το γαρ-
γαλείς στη βατούχα, γιατί θα γρήσει να πορπατήξει και *βορεί* και να σκάσει από

(Φωτ. 1) Χαρακτηριστική φωτογραφία γλιναδιώτικης πολυμελούς οικογένειας

το γέλιο»

—«άμα ητρέχανε οι μήνες του συνέχεια, ήτανε, λέει, σημάδι εξυπνάδας, η-
κατέβαζενε νου»⁵⁴.

54.—Συγκεντρωτική βιβλιογραφία για τη γέννηση βλ. Δ. Λουκάτου, Εισαγωγή..., ό.π., σσ. 207—8, και
κυρίως Τα κατά την γέννησιν, του Ν. Γ. Πολίτου (Λαογρ. Σύμμεικτα Γ, εν Αθήναις 1931, σσ. 206—221).

ζ. πολυγονία

Υπήρξε οικογένεια στο Γλινάδο που είχε μέχρι και δεκαοκτώ (18) παιδιά, ενώ πολλές έφθασαν τα δώδεκα έως δεκαπέντε! Αιτίες του γεγονότος αυτού είναι ασφαλώς τα εντελώς άγνωστα προφυλακτικά μέσα ανεπιθυμήτων χυήσεων, ο αυστηρότατος κοινωνικός (και ηθικός) έλεγχος στις περιπτώσεις εκουσίων και ακουσίων αμβλώσεων, η σχεδόν αμέσως μετά τη δύση του ήλιου συγκοίμηση του ζευγαριού («εκοιμούνταν με τοι όρνιθες, γιατί δεν είχαν φως»), που παρ' όλη την κούραση της ημέρας ευνοούσε καταστάσεις συνευρέσεώς του, κ.α. Η παιδική θνησιμότητα ήταν βεβαίως μεγάλη, πολλά παιδιά τούς πέθαιναν, ήταν όμως και πάλι πολλά. Με χίλιες στερήσεις και κόπους κατάφεραν να τα μεγαλώσουν, προσφέροντάς τους βασικά μόνο διατροφή, κι αυτή κακή ή ανεπαρκή. Τα είχαν ανάγκη τα πολλά παιδιά, ήταν δε ευτύχημα αν τα περισσότερα ήταν αγόρια, αφού θα τους βοηθούσαν στις αγροτικές τους εργασίες και θα έφερναν φωμί στην οικογένεια. Τα κορίτσια νοιάζονταν να τα «ξαποστείλουν» όσο το δυνατόν γρηγορότερα, ήταν γι' αυτούς «αντιπαραγωγικά» (παρ' όλη τη βοήθεια που προσέφεραν⁵⁵) και «επιζήμια»...

2. η βάπτιση

Το αβάπτιστο βρέφος το αποκαλούσαν «δρακάκι»⁵⁶ και «βρικόλακα», επειδή δεν είχε ακόμη δεχθεί στο κορμί του το λυτρωτικό «Άγιο Μύρο», που θα το ενετάσσει στη μεγάλη χριστιανική οικογένεια. Τα μωρά τα βάπτιζαν σχεδόν αμέσως μετά την γέννησή τους, επειδή φοβόντουσαν, λόγω της μεγάλης παιδικής θνησιμότητας, μήπως πεθάνουν αβάπτιστα, πράγμα το οποίο, όπως παρακάτω θα αναφερθεί, «ήτανε μεγάλη αμαρτία». Δέκα έως είκοσι, το πολύ, ημερών ήταν η συνηθισμένη ηλικία της βάπτισης. Αν παρ' ελπίδα το παιδί γεννιόταν ασθενικό ή ασθενούσε λίγο μετά την γέννησή του ξαφνικά, και υπήρχε ορατός κίνδυνος να πεθάνει αβάπτιστο, τότε «το αεροβαφτίζανε, το πιάνανε, το σηκώνανε αγηλά και, όπως το κάνει ο παππάς στη γολυβήθρα, το κοννούσανε στον αέρα σταυρωτά τρεις φορές κι ελέανε: βαφτίζεται ο δούλος/ η δούλη του Θεού... εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνέματος».

Εάν το βρέφος που βαφτίστηκε με αεροβάπτισμα επιζούσε, το ξαναβάπτιζαν κανονικά στην κολυμβήθρα. Αν απεβίωνε, το ενταφίαζαν στο νεκροταφείο με όλο το καθιερωμένο τελετουργικό. Δεν είχαν όμως την ίδια τύχη όσα πέθαιναν αβάπτιστα. Αυτά «ανοίανε ένα λακκάκι σε μια γωνιά στο κοιμητήριο και τα θάβανε χωρίς παππά, μακριά από τοι άλλοι, γιατί δεν ήτανε χριστιανάκια». Σχετική με τα αβάπτιστα παιδιά και την μετέπειτα τυραννισμένη ζωή τους είναι η εξής δειδιαμονία:

«Τα παιδιά που πάνε αβάπτιστα κλαίνε συνέχεια και καταριούντενε τοι γονείς των που τ' αφήκανε να 'ναι συνέχεια με τοι καλικατζίαροι και τοι σατανάδες. Λένε ότι κοινβαλούνε συνέχεια νερό με ένα φύλλο ελιάς από τη θάλασσα για να

55.—Η ρίζα της γυναικείας ανισότητας βρίσκεται κατά κύριο λόγο στη διάκριση ανάμεσα σε αμεβόμενη και μη εργασία ανάμεσα στα δύο φύλα. Οι γυναικείες και ανδρικές εργασίες οφείλονται τον μειωτικό ή μη χαρακτήρα τους στο κριτήριο αν είναι αμεβόμενες ή όχι.

56.—Δρακάκι, μικρό δράκο.

(Φωτ. 8)

Ένας άλλος τρόπος επιλογής του αναδόχου ήταν ο έξης: «Ηβάνανε το παιδί κάτω από την εικόνα τοι Παναγιάς στην εκκλησία, του βάνανε ένα γουμάτι χαρτί φαρδύ από χαρτόνι με το όνομα του παιδιού απάνω *dou*, κι όποιος ήθελα να το πιάσει, εγίνουνταν νοννός και το βάφτιζενε. Μερικές φορές του δωνενε και δικό *dou* όνομα»⁵⁷.

Το έργο του «σάδουλου» ήταν θεάφεστο και έχαιρε εκτιμησεως, τοσο από την οικογένεια του παιδιού, όσο και από το ίδιο. Η βαθιά ωζωμένη αντίληψη για τον πνευματικό του όρο αντικατοπτρίζεται στα παρακάτω λόγια: «Κάνει μεγάλο ψυχικό, κάνει μια θυσία για τη θρησκεία μας, επειδή φτιάχνει ένα χριστιανό, γι' αυτό τον ανήκει του παιδιού πιο πολύ ο νοννός, παρά η μάννα που το γέννησεν». Οι ηθικές του υποχρεώσεις και ο ιδιαίτερος όρος που εκαλείτο να διαδραματίσει στη μετέπειτα ζωή του παιδιού ήταν τόσο σημαντικά στοιχεία, ώστε να θεωρείται πνευματικός πατέρας ή μητέρα

βαφτιστούνε, αλλά τω do χύνει ο διάδολος. Οι ψυχές των είναι τελώνια⁵⁸, τα βαφτισμένα είναι χαρούμενα, σαν αγελάκια».

Τον ανάδοχο, το νοννό, τον ονόμαζαν «σάδουλο»⁵⁹ (οι γονείς του παιδιού κι αυτός ήταν «σύδεκνοι») και τον επέλεγαν και ποιν από τη γέννηση του παιδιού και μετά απ' αυτήν.

(Φωτ. 9)

57.—Δαιμόνια. Έτσι ονομάζουν τα ανυπάκουα και άτακτα παιδιά («για δε, βρε, ένα δελώνι!»).

58.—Ιταλ. *santolo*

59.—Επιλογής δηλ. των νοννού. Βλ. Δ. Β. Οικονομίδου, Όνομα και ονοματοθεσία εις τας δοξασίας και συνηθείας του ελληνικού λαού, Λαογραφία 20 (1962), σσ. 446—542.

του⁶⁰. Γι' αυτό και η Εκκλησία απαγορεύει όμως να βαπτίζει διαφορετικού φύλου παιδιά, φοβούμενη μήπως μετά παντρευτούν, πράγμα ανίερο, γιατί είναι «πνευματικά αδέλφια»⁶¹.

Η βάπτιση συνήθως γινόταν Κυριακή. Παλαιότερα, σύμφωνα με τις περισσότερες προφορικές μαρτυρίες, γινόταν στα σπίτια. Οι λόγοι είναι προφανείς: η εκκλησία του χωριού, η Μεταμόρφωση του Σωτήρος, απέχει πολύ από το χωριό και ήταν δύσκολη η μετάβαση σ' αυτήν, αν αναλογισθούμε και την αναγκαστική μεταφορά δύον των συναφών αντικειμένων. Σ' αυτά ας προστεθεί ο κίνδυνος να ασθενήσουν τα βρέφη λόγω και των πιθανώς ακαταλλήλων καιρικών συνθηκών.

Τα τελευταία χρόνια οι βαπτίσεις γίνονται στην εκκλησία. Άλλα και πάλι «οδαν υπάρχει ανάγη, να 'ναι το παιδί σοβαρά, επότε φέρνουνε τη γολυνθήθρα από την εκκλησία στο σπίτι, ειδοποιοίνε και το βαπτά, και κάνουνε εκεί τη βάψιση, αναγαστικά».

Κατά τις παλαιότερες χρονικές περιόδους της ιστορίας του χωριού φαίνεται ότι η μητέρα του παιδιού δεν παρευρίσκετο κατά την τέλεση του μυστηρίου ούτε στην εκκλησία, ούτε στο διωμάτιο όπου τελούνταν αυτό, αλλά σε διπλανό «για να μην ακούει τα λόγια που ελέγουνται», παρελάμβανε σε το παιδί της από την κουμπάρα/ τον κουμπάρο της μετά το τέλος του μυστηρίου. Όλες δύναμεις οι πληροφορίες οδηγούν στο συμπέρασμα ότι γνώριζε εκ των προτέρων το όνομα του παιδιού της και δεν το επληροφορείτο από τα παιδιά του χωριού, που προσέτρεχαν να της το αναγγείλουν, αναμένοντας και δώρα μάλιστα, διπλώς σε πολλά μέρη της Ελλάδας συνέβαινε. Προηγείτο συζήτηση μεταξύ των γονέων, και πολλάκις μεταξύ και των στενών συγγενών, για το όνομα του παιδιού, με κύρια βάση το παρακάτω επικρατούν έθος, χωρίς φυσικά να ελλείπονται οι διαφωνίες, οι διενέξεις, δύλες οι επακολούθουσες αυτά δυσάρεστες καταστάσεις.

Το επικρατούν έθος (σχετικώς με την ονοματοθεσία) «έδιδε» το πρώτο αρσενικό παιδί στον πατέρα και το πρώτο θηλυκό στην μητέρα. Παρέκκλιση του γενικού αυτού όνταν «να βγάλουνε μερικοί τα απεθαμένα dawne αδέρφια ή άμα η οικογένεια των μάνας δεν είχενε αγόρι για να αναστήσουν τον αφέδη τζη, αφού πρώτα συνοννούνταν οι πιο δικοί, το παιδί ημαρτίζουνταν με το όνομα του παππού dou από μάννα»⁶². Συνέβαινε επίσης να γεννιούνται παιδιά την ημέρα που γιόρταζε κάποιος Άγιος, και οι γονείς να τους δίνουν το όνομα Του ή εκείνου του Αγίου στον οποίο τα έταξαν⁶³, αν ξαρκνικά ασθενούσαν.

Ανεφέρθη προηγουμένως το όρμα «αναστήσουνε» αντί του «βαφτίσουνε». Υπάρχει μία μικρή σημασιολογική διαφορά μεταξύ τους, αλλά μία μεγαλύτερη «ιδεολογική» και «ψηφιολογική». Το «ανασταίνω» υποκαθιστούσε το «βαφτίζω», όταν επρόκειτο να δώσουν στο εγγόνι το όνομα του πεθαμένου παππού. Αυτή είναι η σημασιολογική διαφορά. Η άλλη αφορά στη βαθύτατα ριζωμένη πίστη ότι στο πρώτωπο του εγγονού «ανασταίνεται», ξαναζεί το αγαπητό πρόσωπο, επιτυγχάνεται η συνέχεια της οικογενειακής ζιζιάς.

Τα εργαλεία του ιερέα κατά τη βάπτιση ήταν η κολυμβήθρα (φωτ. 8, 9), τα τρία κεριά της και το μυροδοχείο με το ψαλιδάκι, με το οποίο «κόβει ο παππάς

60.—Σίμερα, όπως παντού, ο ρόλος αυτούς έχει απονήσει. Ισχυροποείται απλώς ο δεσμός του με την οικογένεια του παιδιού. Τα εξόδα παντού του μυστηρίου (η κόπτη με τα ρούχα του μαρούν, η πληρωμή του ιερέα και της εκκλησίας, τα σταύρωδακια, κ.λ.) είναι δικά του

61.—Έχει καταστρατηγήσει σήμερα στο χωριό σε 1—2 περιπτώσεις

62.—Οχι πάντως αν ήταν το πρώτο παιδί. Αυτό «ανήκε» στον πατέρα

63.—Π.χ. Χρυσοβαλάντη, από το όνομα της αγιας Βαρληνής της Χαϊδευταντου.

τη γοργή τοι κεφαλής του αγοριού μόνο, όχι του κοριτσιού, γιατί πρέπει να 'χει βλεξούδες. Εκείνη την εποχή οι γυναίκες είχανε μεγάλες βλεξούδες, ήταν στη μόδα, και οι άρρενες αξιούσιανε ποια έχει τα πιο μακρά μαλλιά»⁶⁴.

Το αγιασμένο νερό, μετά το μυστήριο «το χίνοννε στο χωνευτήρι τοι εκκλησίας, γιατί είναι αμαρτία να χθεί αλλοί, να πατήσει άθρωπος απάνω». Το «χωνευτήρι» βρισκόταν σε μία γωνία του βορείου κλίτους του «Χριστού». Το «λαδοπάννι» δύναται (το λευκό παννί που ο νοννός τυλίγει μέσα το βρέφος παραλαμβάνοντάς το από τον ιερέα), το έπλεναν την επομένη στη θάλασσα, γιατί «η θάλασσα δε βατιέται».

Οι προλήψεις δεν έλειπαν κατά την ώρα του μυστηρίου. «Άμα ο παππάς φίξει το λάδι μέσα στη γολυθήθρα και πάει προς το μέρος του παιδιού, θα 'ναι τυχερό το παιδί, άμα βάει προς το μέρος του νοννού, θα 'ναι τυχερός ο νοννός».

Μετά το μυστήριο ο νοννός⁶⁵ η νοννά παραδίδει το νεοφύτιστο βρέφος στη μητέρα του με την ευχή «να μας ζήσει», εκείνη δε, αφού έκανε τρεις μετάνοιες μπροστά του/ της, τον ευχαριστούσε ανταποδίδοντας την ευχή «να τα χιλιάσεις», δηλαδή να αξιωθεί να κάνει χριστιανούς χίλια παιδιά.

Ακολουθούσε το καθιερωμένο γλέντι, στο σπίτι του παιδιού. Ο νοννός μοίραζε στα παιδιά χρήματα, που τα ανέμεναν αγωνιαδώς, τα λεγόμενα «μαρτυρίκια»⁶⁶. «Έλχανε ένα σακκούλλακι γεμάτο πεδάρες ή δεκάρες, και πιο μετά πενηνταράκια, και τα σκορπούνανε χάλια. Τα κοπελλάκια επέφτανε με τα μοντρά να τα μαζέψουν, εγίνοντανε μεγάλος σαματάς». «Μαρτυρίκια» μοίραζε και στους παρευρισκομένους συνδικατημόνες. Η προσφορά αυτή είχε το νόημα της: σήμαινε ότι ο νοννός τούς καθιστούσε αιδιάψευστους μάρτυρες του μυστηρίου στο οποίο παρευρέθηκαν.

Από τα πρώτα τυπικά καθήκοντα του νοννού ήταν να «κοινωνήσει το αδεξίμου⁶⁷ dou». Το κοινωνόντας τρεις φορές⁶⁸ οπωσδήποτε. Τα Χριστούγεννα, το Νέο Έτος και των Θεοφανείων. Ανάμεσα στα άλλα τυπικά του καθήκοντα ξεχώριζε η «καληστρήνα»⁶⁹ της Πρωτοχρονιάς και κάποια δώρα, χρηματικά κυρίως, στην ονομαστική του εορτή. Παλαιότερα πάντως, κατά τη βάπτιση, δε συνήθιζαν να προσφέρουν δώρα.

64.—Βλ. παραπάνω, σσ. 114—119

65.—Αλλαγήν είναι τα «σταυρουδάκια», που στο χωριό έκαναν την εμφάνιση τους τις μετά την Κατοχή δεκαετίες. Πελαιότερον δεν μοιράζουν τέτοια πράγματα, μόνο δεκάρες και πενηνταράκια

66.—Αναδέξιμη και αναδέξιμης (από το αναδέξαμνη, τον αρ. του ρ. αναδέχομαι)

67.—Και εξάποντος την πρώτη μετά την βάπτιση Κυριακή

68.—Καλή + λατιν. strena=στρήνα («το κατά τας καλλάνδας δεδόμενον νόμισμα»). Το ω' συνθετικό (καλή) είναι μετάφραση του ital. bella, αφού στα ιταλ. είναι bella strena. Στην Νισιρό ονομάζεται μπουλουστρήνα, στη Σάμη μπουλιστρήνα, στην Κύπρο πουλιοστρήνα. Βλ. Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινών Βίωσις και Πολιτισμός, τ. Β'Ι, σσ. 15—16, και σσ. 427—428 των παρόντος βιβλίου.

3. Αγωγή (ανατροφή) και Εκπαίδευση⁶⁹

το κεφάλαιο αυτό αφιερώνεται στη Μαρία Σέργη και τον Χρήστο Κωνσταντόπουλο, τους πρώτους μου δασκάλους, ως ελαχιστή ανταποδόσεως των οφειλομένων προς αυτούς πνευματικών τροφείων.

α. βασικές αρχές της αγωγής

Οι βασικότερες αρχές της γλυναδιώτικης αγωγής δεν διέφεραν, όπως ήταν φυσικό, από τις πανελληνίως καθιερωμένες. Προμετωπίδα τους ήταν η φράση—ηθική επιταγή «να μαστενε καλά παιδιά», που αναλυόταν και συμπεριελάμβανε πίστη και φόβο στο Θεό, τακτικότατο εκκλησιασμό, ευσέβεια εκδηλούμενή παντοιτρόπως και προς όλους (προς γονείς, συγγενείς, γέροντες, ιερείς), αποφυγή κακών συναναστροφών, αφιλοχρηματία, ηθική ευπόλοιηρία κ.τ.λ.

Ο χαρακτήρας της ήταν σαφώς «ανδροκεντρικός». Τα αγόρια ανατρέφονταν με τα πρότυπα που θα διαιώνιζαν την patria potestas, τα κορίτσια (ως κόρες, αδελφές και σύζυγοι αργότερα) θα αναλάμβαναν τους πολύπλευρους ρόλους τους χωρίς να αμφισβητούν ούτε κεραία από την παραδεδομένη καθεστηκυία τάξη. Ο προσανατολισμός της αγωγής έπρεπε να υπηρετήσει αυτούς τους βασικούς στόχους σε όλα τα επίπεδα (οικογένεια, κοινωνία, διαποσωπικές σχέσεις, πολιτική κ.α.).

Στα πλαίσια ακριβώς αυτού του προσανατολισμού και της επιτενέζεως των βασικών αρχών της αγωγής μάθαιναν τα παιδιά τους από μικρά να κάνουν το σταυρό τους με το δεξιό χέρι (ποτέ με το αριστερό, γιατί είναι κακό), να λένε τις πρώτες τους προσευχές («Άγιος ο Θεός», «Παναγία Τριάς», «Πάτερ ημών», το Σύμβολο της Πίστεως, κάποιες αυτοσχέδιες, όπως π.χ. «Παναγιά μου, να φυλάεις το babá μου, τη μαμά μου, τ' αδερφάκια μου και όλο το γέδυμο και μένα που 'μαι καλό παιδί»), να τηρούν τη νηστεία κατά τις ημέρες των μεγάλων νηστειών, να κάνουν μετάνοιες, να μην βλασφημούν τα Θεία, να μην αντιμιλούν ποτέ στον πατέρα και τους γονείς γενικώς, να συμπεριφέρονται με ευγένεια, να μην προφέρουν αισχρόλογα, να μην «ακουστούνε» ποτέ τα κορίτσια, να μην βγαίνουν ασκόπως στο δρόμο, να μη συζητούν με αγόρια «και τα 'δει καένα μάτι και γίνουνε κουδούνι μεσ' το χωριό», και άλλες δεκάδες απαγορεύσεων και ηθικών επιταγών.

β. εκφοβισμοί και τιμωρίες

Όταν τα παιδιά ήταν ακόμη μικρά ως μέσα πειθαναγκασμού προς συνετισμό χρησιμοποιούσαν τον εκφοβισμό και τον ξυλοδαρμό, «όπου δεν ήτανενε λόγος, ήπειρτενε ξύλο». Όταν βλασφημούσαν τα εκφόβιζαν με τους Αγίους («για 'δε η Παναγία, θα κατέβει και θα σου κόψει τη γλώσσα»), ή τους επέσειαν τον φόβο του πιπεριού στο στόμα και του φαλιδιού του ιερέα. Τους μιλούσαν ακόμη για καλικαντζιάρους, «babovúlez» (διαβόλους), «Καλές Κνουράδες», «στοιχεά και αερικά», «μοιρατζούδες» (περιττανύμενες αθιγγάνισσες⁷⁰ που αρπάζουν παιδιά που δεν τρώνε το φαγητό τους και δεν υπακούντιν) για ξένους περαματάρδες με

69.—Βιβλιογραφία για το θέμα βλ. στον Δ. Λουκάτο, Εισαγωγή..., ο.π., σ. 210

70.—Επειδή συνήθως «έλεγαν» τη μοιρά («στήμασε να σε 'πω τη μοιρά σου»). Ήταν ο φόβος και ο τρόμος των μικρών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το παρωνύμιο Ματζούντις, που απεδόθη στον Μανόλη Καρπούζη, επειδή κατά την παιδική του ηλικία (έντορμος σε κάθε εμφάνιση «μοιρατζούδων») φύναζε στη μητέρα του «μάννα, οι ματζούντες, οι ματζούντες!».

σακκί στον ώμο, για την κακή γριά και τον αγριωπό συγχωριανό που «όπου να 'ναι έρχεται να σε πάρει», για τον λύκο ή άλλα θηρία και πολλά άλλα συναφή.

Ο ξυλοδαρμός ήταν η συνήθης τιμωρία. Οι μητέρες, πονόψυχες ανέκαθεν, τα κτύπαγαν επί το πλείστον ελαφρώς με το χέρι ή τη «σαρωνιά» στα «μαλακά» τους σημεία εξ αιτίας κάποιας «κουνισκέλας»⁷¹ ή ανυπακοής τους. Οι πατεράδες χρησιμοποιούσαν και το λουρί του παντελονιού, και σε φιλονικίες μεταξύ αυτών και των παιδιών, οι δυστυχείς μητέρες επεμβαίνοντας πολλάκις να τα προφυλάξουν από την οργή τους... γεύονταν οι ίδιες το ξυλοφόρτωμα.

Άλλες μορφές τιμωρίας ήταν ο εγκλεισμός τους σε κάποιο δωμάτιο, απαγόρευση εξόδου, ολιγόωρη ασιτία, ο αποκλεισμός τους από κάποια κοινωνική εκδήλωση (εορτή, πανηγύρι), ανάληψη επίπονης εργασίας κ.α.

γ. συνοπτική ιστορική αναδρομή στη γλιναδιώτικη Στοιχειώδη Εκπαίδευση από τις αρχές του αιώνα μέχρι σήμερα

Το Γλινάδο, μαζί με δέκα άλλα ναξιακά χωριά, υπήρχη από το έτος 1834 στον δήμο Βίβλου⁷². Ενώ όμως τα περισσότερα από τα παρατάνω χωριά με τον νόμο ΔΝΖ/ 1912 απετέλεσαν αυτοτελείς κοινότητες, το Γλινάδο καθιστέρησε. Αιτία αυτής της καθιστερήσεως ήταν ο όρος του άρθρου 2 του εν λόγω νόμου ότι ως κοινότητα αναγνωρίζεται «πας νόμιμος συνοικισμός έχων υπέρ τους 300 κατοίκους και σχολείον στοιχειώδους εκπαίδευσεως». Ενώ όμως πληρούνταν ο πρώτος όρος, δεν συνέβαινε το ίδιο με τον δεύτερο, αφού δεν είχε σχολείο. Όταν το απέκτησε, το 1917, ακολούθησε διά τη αργότερον (1919) η αναγνώρισή του ως αυτονόμου κοινότητας.

Μέχρι λοιπόν το 1917 το χωριό δεν είχε σχολείο. Οι λιγοστοί μαθητές του μετέβαιναν στο Αγερσανί, στην επάνω κάμαρα της οικίας του Βασιλείου Ορφανού, και στο μοναστήρι του αγίου Ιωάννου του Προδρόμου⁷³, δύο δίδασκε από το

(Φωτ. 10)

1905 (μέχρι και το 1929) ο αείμνηστος συγχωριανός τους παππα—Μανόλης Ορφανός. Άλλοι μετέβαιναν στο σχολείο των Τριπόδων, ένα διώροφο κτήριο στην Παναγία την Τριποδιώτισσα⁷⁴ (φωτ. 10).

71.—Κουτουράδας, απερισκεπτής πράξεις, κουταμάρας, κακοήθους πανουργίας, κατεργατιάς

72.—Βλ. σημ. 6, σελ. 240

73.—Για την ιστορία του, βλ. N. Κεφαλληνιάδη, Αγερσανί Νάξου, έρδοση του «Συλλόγου Αγ. Αρσενίου Νάξου», Αθήνα 1987, σσ. 58—66. Παραμένει άγνωστο αν λειτούργησε ποτέ στο Γλινάδο το γραμματοσχολείο που αναφέρεται στο εγγραφό 27, σελ. 655

74.—Βλ. N. Κεφαλληνιάδη, Τριπόδες, το χωριό των ανεμόμυλων, έκδοση Συλλόγου Τριποδιωτών, Αθήνα 1979, σσ. 38—63, και του ίδιου, Η παιδεία της Νάξου (Φραγκοκαρατία—Τουρκοκαρατία—Νεώτεροι χρόνοι), Μνημοσύνη, 5, σ. 110 κ.ε.

Το 1919, δύο έτη μετά το πέρας των επισκευών του κτηρίου του «Πάσα—Κόρδα» (έτσι αποκαλούσαν το πρώτο σχολείο τους), πρώτος διδάσκαλος διορίζε-

(Φωτ. 11) «Του Πάσα—Κόρδα» σήμερα

ται ο Εμμανουήλ Μαϊτός. Το σχολείο αυτό βρισκόταν ανατολικώς του νιαού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (τον «Χριστού») σε μικρή απόσταση απ' αυτόν (φωτ. 11), και λειτούργησε μέχρι το 1932. Δεύτερη κατά σειρά διδασκάλισσα ήταν η Αναστασία Μητσιλή (1924—1929) και τρίτος ο προαναφερθείς παππά—Μανόλης Ορφανός (1929—1932). Κατά την διάρκεια της λειτουργίας του σημειώθηκαν

(Φωτ. 12) Η ανατολική αίθουσα του Δημ. Σχολείου και οι μαθητές του εν έτει 1937

(εξ αυτίας πολλών παραγόντων) πρόσκαιρες μετακινήσεις διδασκόντων (όπως π.χ. των δημοδιδασκάλων Δημητροκάλλη και Σέργη από τις Τρίποδες), άλλα και των μαθητών, που κατέψυγαν στα γειτονικά χωριά, ενώ από την διακοπή της λειτουργίας του και την οριστική εγκατάσταση των μαθητών του στην ανατολική αίθουσα του σημερινού σχολικού κτηρίου, χρησιμοποιήθηκαν ως σχολικοί χώροι

αυτοί των άλλων χωριών, οι κατοικίες του Νετζαννή και του Τζιγκεναντώνη μέσα στο ίδιο το Γλινάδο, και η εκκλησία του «Χριστού».

(Φωτ. 13)

Η ανατολική αίθουσα του σημερινού διθέσιου σχολείου του χωριού ξτίστηκε περί τα τέλη της δεκαετίας του '20 και λειτούργησε για πρώτη φορά το 1932. Πρωτομάστορας ήταν ο γέρος—Μαστρομανόλης, τεχνίτης καλός στις πέτρινες κατασκευές. Η δεύτερη (η δυτική) αίθουσα οικοδομήθηκε το 1954, δι' αυτεπιστασίας του τότε διδασκάλου Ιωάννη Βενιέρη και προσωπικής εργασίας των κατοίκων του χωριού. Η οικονομική επιβάρυνση καλύφθηκε με νομαρχιακό βοήθημα (κατόπιν ενεργειών του προαναφερθέντος διδασκάλου) και «μαστόροι» της ήταν οι Γιάννης Δελητσίκας (ο μακαρίτης ο Σκοπελίτης) και ο Μανιώλας.

Τον παππά—Μανόλη Ορφανό (φωτ. 13) διαδέχθηκαν κατά σειράν η Φλώρα Ζαμαρία (1935—1939), ο Ιω. Αμρογίνος (1940—1945), ο Γλιναδιώτης Ιω. Βενιέρης (1945—1961), συνυπηρέτησαν οι Σταματία

Καστελλάνου (1946—1948) και η Γλιναδιώτισσα Μαρία Σέργη από το 1948 έως το 1961, από το οποίο έτος και εντεύθεν, έως το 1969, διαχειρίστηκε τις τύχες του σχολείου με τον σύζυγό της Χρήστο Κωνσταντόπουλο (φωτ. 14, 15). Ακολούθησαν ο Γλιναδιώτης Ιάκωβος Βερνίκος και η Στεφανία Μαΐτού⁷⁵.

δ. σχολικά είδη—μαθήματα—δυσκολίες—τιμωρίες απειθούντων

Ο χαρτοφύλακάς τους («σάκκα» την ονόμαζαν ή «χαρτέλλα»), ήταν από παντιά ραμμένα σε σχήμα τετραγώνου, είχε «ράμματα» για να την κρεμούν από τον ώμο, και η επάνω ανοικτή της πλευρά καλυπτόταν με ένα παννί τριγωνικού σχήματος που κούμπωνε στο κάτω μέρος του.

Στη «χαρτέλλα» μέσα είχαν τα λιγοστά σχολικά τους είδη: «αναγνωστικό», μία «πλάκα»⁷⁶, «κοδύλι»⁷⁷, ένα τετράδιο «καλό», μολύβι, «κοντόσπιρτα» για την αριθμητική, βιβλία άλλων μαθημάτων (π.χ. Ιστορίας) κ.α. Ας αναφερθεί ότι εκτός των κυρίων σχολικών ειδών το περιεχόμενο της «χαρτέλλας» συμπλήρωναν συνήθως ψωμί, τυρί και σύκα, που αποτελούσαν το απαραίτητο πρόγευμά τους. Το ποτήρι για να πίνουν νερό, όσο τουλάχιστον χρονικό διάστημα φοιτούσαν στου

75.—Για τους επομένους (μέχρι και σήμερα διδασκάλους) ετοιμάζω μία μελέτη που θα παρουσιάσω στην εφημερίδα «Παρθενία», την εφημερίδα του Π.Ο.Γ.Ν.

76.—77.—Τα ενθυμούματα εν χρήση μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '60. Είχαμε την γνωστή «πλάκα» με το ξύλινο περιθώριο. Από μία οστή του κρέμονταν με κλωστή το σφουγγαράκι, με το οποίο (βρεγμένο) οβήναμε τα γραφόμενα επάνω της.

(Φωτ. 14) Γιάννης Βενιέρης — Μαρία Κωνσταντοπούλου και οι μαθητές του 1952

(Φωτ. 15) Μαρία Σέργη — Κωνσταντοπούλου και Χρήστος Κωνσταντόπουλος με τους μαθητές τους σε μία εκδρομή στην «Πορτάρα» της Χώρας, κάπου στη δεκαετία του '60

Πάσα—Κόρδα, «το χαμενε κρεμαζμένο στη σάκκα, ήτανε ένα δενεκάκι του γαλάτου, και κατεβαίναμενε στο πηαδάκι που τ' ανε μέσα στου Φιλήσιου, κι ηνεσύρναμενε κι ηπίναμενε».

Το σχολείο τους λειτουργούσε πρώι και απόγευμα. Το πρωινό ωράριο διακοπτόταν την 1η μ.μ. ώρα και το απογειματινό άρχιζε περίπου στις 3μ.μ. Πολλά παιδιά παρέμεναν κατά τη διάρκεια του κενού αυτού διαστήματος των δύο ωρών στο χώρο του σχολείου, παίρνοντας το λιτό μεσημβρινό γεύμα τους είτε στα κελλιά και τους περιβόλους του Αγίου Ιωάννου και του «Χριστού», είτε σε άλλους γύρω από τα σχολεία τους χώρους. Αιτία ήταν η μακρινή απόσταση που χώριζε τα πρώτα αυτά σχολικά ιδρύματα από το χωριό.

Η παραπάνω αιτία ήταν ταυτοχρόνως μία από τις σημαντικότερες δυσκολίες των μαθητών, της μεταβάσεως τους δηλαδή στο σχολείο. Το θέρος είχαν να αντιμετωπίσουν τη ζέστη, το χειμώνα το ψύχος και τη βροχή. Πολλές φορές παρακολουθούσαν τη διδασκαλία βρεγμένοι, άλλοι καθυστερούσαν στην προσέλευσή τους, γιατί είχαν μπει να «σταλίξουν»⁷⁸ σε κάποιον από τους «μιτάτους» που υπήρχαν καθ' οδόν, άλλοι επέστρεφαν στο χωριό. Στις δυσκολίες που παρουσιάσθησαν ας προστεθεί η εχθρική στάση Αγερσανιωτών και Τριποδιωτών προς τους φιλοξενουμένους τους νεαρούς Γλιναδιώτες, όταν αυτοί παρακολούθησαν εξ ανάγκης τα μαθήματά τους στα χωριά των προαναφερθέντων. Εννοείται οίκοθεν ότι δεν πρόκειται να μας απασχολήσουν εδώ τα μεγάλα προβλήματα (υλικοτεχνική υποδομή, προγράμματα σπουδών κ.τ.λ.), που αντιμετώπιζε η πρώτη γλιναδιώτικη Εκπαίδευση. Αυτά μέχρι και σήμερα ταλανίζουν την ελληνική Εκπαίδευση γενικότερον, και καθιστούν το μέλλον της δυσοίωνο.

Οι πρώτοι διδάσκαλοι του χωριού ήταν πραγματικά ηρωικές μορφές, αφού είχαν να διδάξουν μόνοι τους σε τάξη δεκάδων μαθητών (στου Πάσα—Κόρδα για παράδειγμα φοιτούσαν τουλάχιστον 80 Γλιναδιογλιναδιωτάκια⁷⁹, πολλοί εκ των οποίων μαθητών ήταν αληθινοί «διαβόλοι». Υφίσταντο μαρτύρια, του Ιησού τα πάθη, από ανθρώπους που δεν ενδιαφέρονταν ουσιαστικά για γράμματα, αλλά για «οχλαφοή»⁸⁰ και αλληλοειράγματα, φαινόμενο συνήθες παντού και πάντοτε. Και τι δεν επινοούσαν για να διασπάσουν την προσοχή των άλλων και να προκαλέσουν την οργή των διδασκάλων τους! Γι' αυτό κι εκείνοι μερικές φορές τους συμπεριφέρονταν αναλόγως. Υπάρχουν δεκάδες διηγήσεις για ευτράπελες καταστάσεις, που προξενούν μεν αιθύριμπο γέλιο για τις μεταξύ τους «αψιμαχίες», δίνουν δώμας ανάγλυφα και τον αγώνα αιτών των τρώων εκπαιδευτικών για προσχή Παιδείας και όλο εν γένει το σκηνικό της. Δίδουμε μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα:

«Ο μακαρίτης ο Μανόλης ο Χοδρός, ο Δεβές, και άλλα ξιζάνια, μόλις εβαίνανε στο μάθημα, ελαλάζανε να κάμιοντε φασαρία. Και κάρογα⁸¹ ετρώανε ξύλο. Μια φορά ο δάσκαλος ο Μαΐτσος ήδωκεν τον Μανόλη μια γλοτσιά από πάνω το σκολείο του Πάσα—Κόρδα κι εκύλανε κι ήπεσεν μεσ' το κανκάρι. Εβάρανε πολύ ξύλο, με χέρια και με βέργα, ενώ ο παππάς καθόλου. Εκείνος πάλι ήβανενε συνέχεια τιμωρία. Τσι 'κλεινενε μεσ' το κελλί, τον γράφανε κόλλες ολόκληρες τιμω-

78.—Σταλίζω», από το στάλος ή σταλός < ital. stallio = διαμονή = χώρος αναπαύσεως των προβάτων το μεσημέρι. Στο Γλινάδο (καθ' όπον γνωρίζω) χρησιμοποιείται με την έννοια του «προφυλασσόμαι από τη βροχή» και αναφέρεται σε ανθρώπους και ζώα. Βλ. και Μ.Γ. Μιχαηλίδου — Νουάρου, Λεξικόν της καρπαθιακής διαλέκτου, Αθήναι 1972, σ. 356

79.—Κατά μία μαρτυρία έφθασαν και τα 127

80.—Ογλο-φοί, σχλαγωγία

81.—Εδώ με την έννοια του συνεχώς (enewt. cargo).

ρία. Ξύλο ποτέ⁸²».

«Μια φορά επήμενε για να ανεπίδρουμενε νερό να πιούμενε από το πηδάκι που τανε από κάτω από το σκολειό, στον Φιλήσιου το καινάρι. Και τάνε ο Μανόλης ο Χοδρός κι εσάρτενε⁸³ από το ένα χείλι του πηδαίου στο άλλο και πάτε μέσα. Βάνομενε εμείς τοι στριγλιές και κατεβαίνει κάτω ο δάσκαλος ο Μαϊτός. Τονε πιάνει και τον δώνει ξύλο, μα άλλο που σου λέω κι άλλο να 'σουνε 'κει να 'δεις».

«Ο Γιάννης του Καρένη, τον Αδώνη τον βιρλαρή (Μπιρλαρή) ο αδερφός, ήταν ο μοναδικός που δεν ητέρωναν μέρα που να μη δονε χτυπήσει η δασκάλα, του δώνενε ξύλο και τω γονέω. Ήτσακώνωνδανε συνέχεια με το Γιώργη το Γαπινιάρη από το Γαλανάδο».

«Είχαμε συν τοις άλλοις⁸⁴ και έριδες με τους Γαλαναδιώτες, γιατί ξέρεις ότι στον Πάσα—Κόρδα συστεγάζονταν και τα διο χωριά, Γλινάδο και Γαλανάδο. Ανεβαίναμε λοιπόν στον Τζίτζιμο επάνω εμείς, κι εκεί άρχιζε ο φοβερός περιοπλέμος. Ήταν φοβερό, όχι αστεία, αλλά δεν ξέρω γιατί. Ισως επειδή ήταν δάσκαλος δικός μας, του χωριού ο παππάς».

«Τι τραβήνεις ο καπημένος ο παππάς! Τον έπιανε πονοκέφαλος κι έδενε τη μαδήλα εδώ, στο μέτωπο. Μια μέρα λοιπόν πήγαινε στο σχολείο και ο Μιχάλης της Χρυσάνθης (που έμενε κάτω στον Γαρνιού), πάει και πιάρνει το μεγάλο κλειδί που είχαμε και ανοίγαιμε το σχολείο. Έρχεται ο παππάς, αναστατωμένα τα παιδιά, πού είναι το κλειδί, κινέι δεν έχουμε κλειδί να βούμε μέσα, ποιος το πήρε το κλειδί, βρέστε το να βούμε μέσα, με τα πολλά το μαρτυρά ο ίδιος ο Μιχάλης. Ο παππάς λέει να τον κυνηγήσουνε να τον πιάσουνε. Τον πιάνουνε τα παιδιά το Μιχάλη, τονε βάνει κάτω, τον δίνει γροθιές στο κεφάλι, από θώ κι από 'κει, όπου μπορούσε, θιγιωμένος ο καπημένος στριγλιές από τα νεύρα του. Είχε τέτοια αγανάκτηση που ήταν να τον λυπάσαι».

Τιμωρία των απειθούντων (όπως φαίνεται από τις αφηγήσεις) ήταν συνήθως ο ξυλοδαρμός. Άλλες μορφές της ήταν ο εγκλεισμός τους στο σχολείο ή στο κελλί της εκκλησίας (συνοδευμένος με ολιγόδωρη αυτιά, μέχρι να επιστρέψουν για το απογευματινό ωράριο οι υπόδοιποι), και η γραφή δεκάδων σελίδων.

Μέρος των διοικολιών της γλιναδιώτικης Εκπαίδευσεως, μία 30τεία περίπου μετά το ξεκίνημά της, δίδουν, με τον ίδικό τους άμεσο και βιωματικό τρόπο, οι Ιωάννης Βενιέρης και Μαρία Σέργη, Γλιναδιώτες διδάσκαλοι:

«Βορώ να 'πω πως ήμουν απιτηρόδες με τα παιδιά, χωρίς αυτό όμως δε μπορούσε να επιβληθεί κανείς. Πώς να αδεπεξέλθω μόνος μου με 75—80 παιδιά; Έπειτα υπήρχε και το εξής ζήτημα: οι δικοί μας οι χωριανοί, από την Κατοχή και μετά, ήταν αφοσιωμένοι στα κτήματα. Έπαιρναν λοιπόν τα παιδιά από το σχολείο και τα απασχολούσαν στα χωράφια, τα ίθελαν τελείως αγράμματα. Θυμάμαι τότε ότι εκάλεσα τον προϊστάμενό μου και του εξέθεσα το θέμα και ότι δεν βορούσα να συνεχίσω, ζητώδας του να τοποθετηθώ στο Αγερσανί, δεν ήξερα τι να κάνω. Ήρθε στο χωριό, μαζεύτηκαν μερικοί αυγχωριανοί μας, τους μίλησε ο άνθρωπος. Είχα το δικαίωμα να κάνω μηνήσεις, δεν το βορούσα όμως. Μου λέει ο προϊστάμενός μου: θα κάνω εγώ τις μηνήσεις κι εσύ θα δεις απλώς μάρτις. Έτσι κι έγινε. Επειλήθη πρόστιμο 300 δραχμών σε δέκα περίπου χωριανοίς

82.—Μάλλον είναι υπερβολή. Δες αμέσως πιαρακάτω

83.—Σαρτένω= πλώρ, το γνωστό σαλτάρι «τιτάν, saltege

84.—Αφηγετεί η δασκάλα μου Μαρία Κανονιταντοπόδηλου—Σέργη, ότι αυτό και το διαφορετικό λεκτικό ύφος. Ήλ. και τις επόμενες μαρτυρίες.

μας. Θυμάμαι ότι ένας από αυτούς που μηνύθηκαν ήταν ο Νικόλας ο Σπάος, που τότε είχε φευματισμούς, και ήταν κατάκοιτος, γι' αυτό έπαιρνε τα παιδιά του από το σχολείο. Αυτόν τον αθωώσανε, ήταν πράγματι τρεις μήνες κατάκοιτος».

«Δουλέψαμε σκληρά και με τον Γιάννη και με τον Χρίστο. Μέχρι να χτισθεί η δεύτερη αίθουσα, παίρναμε τα μικρά της Α' και της Β' τάξης το απόγευμα και τους κάναμε μάθημα στο γραφείο, εκεί κυρίως την Α' τάξη. Με τις μεγάλες κάναμε μάθημα το πρωί. Ήταν πολύ κουραστική η δουλειά μας, είχε όμως καλό όνομα το σχολείο, τα παιδιά που δίνανε στο Γυμνάσιο πετυχαίνανε όλα, πάδα παίρναμε συγχαρητήρια από τους επιθεωρητές. Όταν δε ερχόταν εδώ οι επιθεωρητές θαυμάζανε τη ζωάνια τους, λες και το κάνανε επίτηδες, σηκώνανε τα χέρια τους ξέρανε δεν ξέρανε. Ο μακαρίτης ο Ορφανός, ο γιατρός, έλεγε ότι ευτοί είναι καλοταϊσμένοι, φωνάζουνε, χαλούνε το γόζμο. Τα παιδιά του χωριού μας ήταν αθώα, αταξίες βέβαια γίνονται πάδα, αλλά αυτά ήταν αθώες παιδικές σκαδαλέές».

ε. γυναίκα και Εκπαίδευση

Ο προαναφερθείς απαραβίαστος και αυστηρά ελεγχόμενος κοινωνικός ρόλος των γυναικών ήταν αποτρεπτικό στοιχείο για την εκπαίδευσή τους. Είναι πάντως γεγονός αναμφισβήτητο ότι ο αριθμός των κοριτσιών που παρηκολούθησαν τα πρώτα μαθήματα, στα πρώτα έτη της γλιναδιώτικης Εκπαίδευσεως, ήταν σχεδόν ίσος μ' αυτόν των αγοριών. Όλες οι μαρτυρίες των αφηγητών συγκλίνουν σ' αυτήν τη σημαντική διαπίστωση. Άν άμως δεν τα άφηναν οι γονείς τους να ολοκληρώσουν την εγκύλια μόρφωσή τους, να συνεχίσουν στις ανώτερες βαθμίδες (διετές Ελληνικό, η τρίτη του τάξη ήταν το Σχολαρχείο, ή Γυμνάσιο), αυτό ερμηνεύεται σαφώς από την αρχική παματήρηση αυτής της ενότητας: αρκούστε να γράφουν το όνομά τους και νι γνωμίζουν να κίνονται τοις υποτυπώδεις λογαριασμούς τους. Αυτό επιζητούσαν οι γονείς τους. Μετά τα ανύμενα τα πλύσια, σι οικιακές και γεωργικές εργασίες, ο γάμος, τα παιδιά και η ανατροφή τους. Ρολοί σαφώς προδιαγεγραμμένοι και «ευλαβικά» τηρούμενοι. Για την ιστορία και μόνον μπορούμε να αναφέρουμε ότι από τα 12—15 πρώτα Γλιναδιωτάκια που εισήλθαν στο Ελληνικό Σχολείο ένα ή δύο ήταν κορίτσια, ενώ πρώτη που διέβη τα σκαλοπάτια του Γυμνασίου (για να την ακολουθήσουν κι άλλες μετά) ήταν η Μαρία Σέργη—Κωνσταντοπούλου. Ιδού τι λένε για το θέμα δύο «παλιές» Γλιναδιώτισσες, που είχαν την τύχη να γευθούν στη ζωή τους το θείο δώρο των γραμμάτων, έστω και λειψό:

«Τα παιδιά δου ο κόξμος τα στρεφενε στα χωράφια, γιατί ήτανε φτωχός κι ήθελεν χέρια. Τα γράμματα δεν είχανε αξία, αλλά και δεν είχανε τη δύναμη να τα στρέψουνε προς τα 'κει. Παιδιά έξυπνα υπήρχανε, δε da πιανενε καένας στην εξυπνάδα, αλλά τα κάμανε γεωργοί ». Τα κοπελλούδια να 'δεις. Δε da φήνανε καθόλου, σπάνια ήθελα να βρεθεί κοπελλούδι στα γράμματα. Όποιος ήθελεν επάινενε, παρατήρηση δεν εγίνοντανε. Άμα το παιδί είχενε θέληση, το φήνανε ο αφέδης του να βγάλει τουλάχιστο κάνα—δυο τάξες, για να μάθει να διαβάζει και

85.—Αναφέρουν ως χαρακτηριστικό παράδειγμα τους Νικόλα Καλόερο (της Σταματούλας των άνδρα) και τον Μανόλη Τζιγκένη, μιαλά «τετραγωνικά», όπως όλοι οι αφηγηθέντες παραδέχτηκαν. Διηγήθηκαν επίσης ότι κανείς δάσκαλος δεν τους κτύπησε για αταξία.

να μετρά».

«Τα κορίτσια δε da φήνανε να πάνε στα γράμματα και παλιά ήταν χειρότερα. Ο πατέρας μου με στειλενε στο σκολείο για να μάθω καένα γράμμα, για να πουλείς καένα αβγό και να μη σε γελούνε, μου λέεινε. Επιστεύανε ότι τα γράμματα ήταν για τοι άδρες, που κάνουνε οικογένειες κι έχουνε υποχρεώσεις, δχι για τοι γυναίκες. Εμάς μας έχανε μόνο για το σπίτι και να βόσκουμεν κατσίκες και πρόβατα».

Σήμερα τα πράγματα έχουν αλλάξει για τα κορίτσια, παρ' όλο που στο χωριό η βασική /κυρίαρχη ιδεολογία γι' αυτά, ελάχιστα, νομίζουμε, έχει μεταβληθεί. Φοιτούν σ' όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσεως με θαυμαστά αποτελέσματα. Η πρόοδος που έχουν πραγματοποιήσει οι Γλυναδιώτες (γενικώς πλέον, άνδρες και γυναίκες) σ' όλους τους τομείς της Επιστήμης είναι καταπληκτική⁸⁶. Μέση λύση γι' αυτούς δεν υπήρχε: ή γεωργοί ή γράμματα. Είναι κάτι που πρέπει να επισημανθεί χωρίς καμία διάθεση τοπικισμού. Τιμή και δόξα σ' όλους εκείνους τους διδασκάλους, τους πραγματικούς ήρωες της πνευματικής μας ζωής, που με θυσίες και αυταπάρνηση εργάστηκαν για την Εκπαίδευση του χωριού. Τους οφείλεται αιώνιος έπαινος, μικρό αντιχάρισμα στη μεγάλη τους προσφορά.

4. Παιγνίδια⁸⁷

a. ατομικά

—τα «ψάρια» (χαρταετοί)

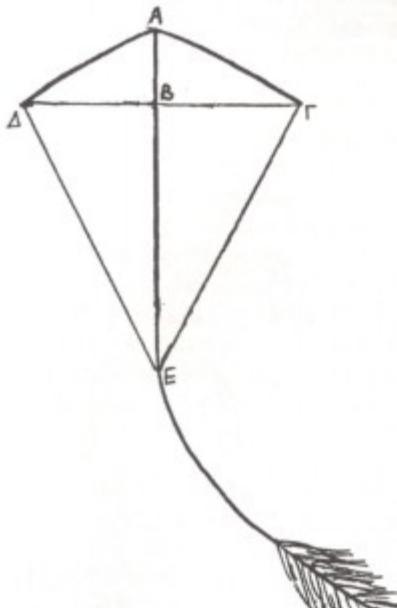
Η κατασκευή και το πέταγμα των «ψαριών» (χαρταετών) ήταν από τα πλέον αγαπητά παιγνίδια κατά την περίοδο των Απόκρεων. Όφειλαν το όνομά τους στο σχήμα τους, που ομοίαζε μ' αυτό του ψαριού.

Τα κύρια υλικά κατασκευής ήταν ξύμη, σχίζες καλαμιών, τμήμα καλαμιού, χαρτί, και «μίτο» ή σπάγγος για την «καλοίμα»⁸⁸ (καλούμπα). Ο κάθετος κεντρικός άξονας του χαρταετού ήταν από καλάμι (βλ. Ιχνογρ. 1), στο επάνω άκρο του οποίου προσαρμοζόταν μία ειλιγγιστή σχίζα καλαμιού, σε σχήμα τόξου. Τα

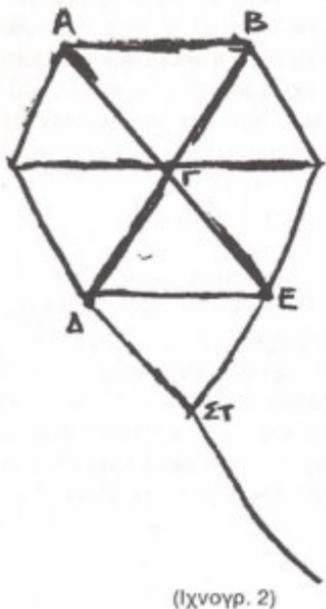
86.—Οταν κάποτε συντεχθεί ένας ολοκληρωμένος κατάλογος Γλυναδιώτων επιστημόνων, πολλά μέχρι τώρα συμπεράσματα μπορεί να ανατραπούν....

87.—Βλ. Φ. Κουκουλέ, Βιζαντινόν Βίος και Πολιτισμός, τ. Α' 1 (1948), σσ. 161—184 (Παιδικά παιγνία) και 185—224 (Παιγνία ανδρών). Δημ. Λουκοπούλου, Παιδιά παιγνίδια παιζουν τα Ελληνόποντά (1926). Ι. Θ. Κακριδή, Ελληνικά παιγνίδια, Ημερολόγιον Μεγάλης Ελλάδος (1925), σσ. 161—179, και συγκεντρωτική βιβλιογραφία στον Δ. Λουκάτο, Εισαγωγή..., ό.π., σσ. 213—214, 314

88.—Το τυλιγμένο γύρω από ένα μικρό ξύλο αλιάδι η νεμα, με το οποίο επιτυγχάνεται το συγκράτημα του χαρταετού που πετά (ιταλ. caluma).

(Ιχνογρ. 1)

(Ιχνογρ. 2)

δύο άκρα της συνδέονταν μεταξύ τους (και με την απόληξη του καλαμιού) με ανθεκτική κλωστή. Ειδικότερον, η επάνω απόληξη του καλαμιού προδούσε να μην ήταν δεμένη, αλλά να έχει μία «βιρσούνα» (δίχαλο) μέσα στην οποία περνούσε για ασφάλεια η σχίζα. Αυτός ο ήδη διαμορφωμένος σκελετός επενδύταν με χαρτί, που οι άκρες του διπλούμενες κολλούνταν με ζύμη. Στην κάτω απόληξη του καλαμιού (Ε) δενόταν η «օργιά» (ουρά) του, κατασκευασμένη από σπάγγο και χάρτινες μικρές τούφες, κοιμένες από χαρτοσακούλες, εφημερίδες και παλιοτετράδια. Το μήκος της, σε σχέση με το ύψος του «αετού», ήταν σε αναλογία 3:1 περίπου.

Όργανα ενιστάθειας ήταν τα «ζύγια», κατασκευασμένα από σπάγγο και προσδεδεμένα στα σημεία Α και Β, κατά τέτοιον τρόπο, ώστε τα τρίγωνα ΑΒΓ και ΑΒΔ να είναι ίσα (βλ. Ιχνογρ. 1). Σε αντίθετη περίπτωση η πτήση του χαρταετού ήταν αδύνατη. Στην ενιστάθεια συνέβαλαν και τα δύο μικρά «φουνδέλια»⁸⁹ (χάρτινες φούντες) που δένονταν στα σημεία Δ και Γ.

Η μονήρης ασχολία της κατασκευής τους εξελισσόταν αργότερα σε ανταγωνισμό, τόσο ως προς το μέγεθος και την εμφάνιση του χαρταετού, όσο και ως προς το μεγαλύτερο ύψος της απογείωσής τους. «Ψάρια» μεγάλα έκαναν παλαιότερα ο Νεζαννής, ο Φραγκούλογιάννης, ο Κώστας ο Ντάλας, οι Μακρήδες κ.α.

Ο τύπος αυτού του χαρταετού συνυπήρχε χρονικά με κάποιουν άλλο, σχήματος εξαγώνου παραλληλογράμμου. Τους εξαγωνικούς αυτούς χαρταετούς ονόμαζαν «άστρα»⁹⁰, και τελικώς εκτόπισαν ολοσχερώς τον άλλο τύπο. Ο κεντρικός του κοριμός (ο σκελετός του) αποτελείται από τρεις ισομήκεις σχίζες, συνδεδεμένες μεταξύ τους οι μεν δύο χιαστί, η δε άλλη παραλλήλως, και τα άκρα τους συνδέονται με «αλιάδι» (βλ. Ιχνογρ. 2). Κατά τα λοιπά, η κατασκευή και τα μέρη του είναι ίδια με αυτά του τύπου που περιγράφαμε προηγουμένως.

—ο «ζβούρος» (η σβιούρα)

Ήταν το γνωστό ανά το πανελλήνιο κωνικού σχήματος παιγνίδι⁹¹ με τη «γεφαλή» (προεξοχή) στο επάνω τον μέρος και την κάπως στρογγυλοποιημένη ή αιχμηρή σε άλλους «μύτη» του στο κάτω. Στον κοριμό του τυλίγονταν η κλωστή του στροβιλισμού.

Τα παλαιότερα, αλλά και τα μετέπειτα έτη, τις σβιούρες τις κατασκεύαζαν τα ίδια τα παιδιά. Έπαιρναν ένα κάπως κοντόχονδρο ξύλο, το λείανταν με τη λίμα,

89.—Υποκορ. του φούντα (lativ. funda)

90.—Λόγω του σχήματός τους. Είναι οι γνωστοί σημερινά πολυγωνικοί χαρταετοί που αγοράζονται παιδιά της Αθηνας τις ημέρες των Απόλεων

91.—Ο βέμβιξ, κώνος και δόμιμος των Αρχαίων, ο κώνος και ο στροβιλός των Βιζαντινών. Βλ. Φ. Κουκουλέ, ο.π., σ. 175, και Ι. Θ. Κακριδή, ο.π., σ. 165. Άλλαχού της Ελλάδος ο «σβιούρος» ονομάζεται σβιούρα, γυριστάρι, στρουφούλιδα, κ.α.

και τον προσέδιδαν το κατάλληλο σχήμα, από το οποίο θα εξαρτιόταν η μεγαλύτερη επιθυμητή διάρκεια της περιδίνησής τουν. Πρόσεχαν ιδιαιτέρως την προαναφερθείσα «κεφαλή» και την «μύτη», στη θέση της οποίας κάρφωναν πρόκα. Και αυτό το μονήρες παιχνίδι εξελισσόταν σε ανταγωνιστικό, όταν οι μικρές συντροφιές των παιδιών διαγωνίζονταν μεταξύ τους στο «ποιος από τοις ξυπνήδοι θα γυρίζει πιο πολύ ώρα».

(Ιχνογρ. 3)

—η «τσυλίθρα»

Η ονομασία του προέρχεται από το «πιτσιλίστρα», «τσυλίστρα» και εκ παραφοράς η «τσυλίθρα». Το παιγνίδι αυτό, που ομοιάζει με την σημερινή σύριγγα των ιατρών, το κατασκεύαζαν ως εξής: μέσα σ' ένα χονδρό «καλαμοκάννι», αφού πρωτί-

στως αφαιρούσαν το ένα εξόγκωμα και άνοιγαν μικρή οπή στο άλλο, περνούσαν ένα λεπτότερο καλάμι. Γεμίζοντας νερό το πρώτο και κινώντας παλινδρομικώς το δεύτερο «πιτσιλούσανε» ο ένας τον άλλο⁹².

—η «κούνια» (αιώρα)⁹³

Ήταν από τα πιο αγαπημένα παιγνίδια των μικρών, και πολύ εύκολη στο στήσιμό της. Αρκούσε να δεθεί ένα σχοινί σε κάποιο κλαδί δένδρου, σε τράβια, σε οποιοδήποτε σταθερό μέρος. Στο σημείο που εφάπτονταν ο «ποπός» τους και το σχοινί, τοποθετούσαν ένα μαξιλαράκι ή τσουβάλι για να κάθονται αναπαυτικότερα.

—τα «καρούλια»⁹⁴

Ήταν αυτοσχέδια παιγνίδια από σιδερόβεργες κυρίως (ιχνογρ. 3), στην κοίλη επιφάνεια των οποίων «κυλούσαν» αδιακρίτως «στεφάνια»⁹⁵ βαρελιών, φθαρμένα ελαστικά σπασμένων τρίτροχων ποδηλάτων (κυρίως αντά του μεγάλουν προσθίουν τροχού), ελαστικά μοτοποδηλάτων κ.α. Μερικά παιδιά, αντί των «καρουλιών», αρκούνταν να κρατούν στο χέρι μικρά ξύλα, και να προωθούν μ' αυτά λάστιχα μοτοποδηλάτων, μέχρι και αυτοκινήτων.

β. ζευγαρωτά (ανταγωνιστικά και μη)

—«έχεις φωτιά;» (ή η «φωτιά»)

Παιζόταν κυρίως τις νύκτες του χειμώνα, με δύο παιδιά, από τα πολλά που ήταν μαζεμένα γύρω από το ζεστό «μαγάλι». Το ένα, το μεγαλύτερο συνήθως, έπλεκε τα δάκτυλα των χεριών του και σχημάτιζε με τους απέναντι ευρισκομένους δείκτες ένα μικρό κύκλο. Το άλλο ερχόταν να τον ζητήσει φωτιά. Ακούμπτούσε δείκτη και μεσαίο δάκτυλο επάνω σ' αυτά του μεγαλυτέρουν παιδιού, και κάθε

92.—Κατέβροχαν δηλ. τους συμπλιέκτες τους. Το ρ. είναι πιτσιλίζω και πιτσιλώ και προέρχεται από το αρχ. πιτιλίζω < πιτιλός

93.—Βλ. Ι. Θ. Κακριδή, ό. π., σελ. 166

94.—Υποκρ. του αρχ. κάρικον=κοχλίας

95.—Οι «τροχοί» ή «άρκικοι» που αναφέρει ο Κακριδής, ό. π., σ. 165.

φορά που φωτούσε «έχεις φωτιά» και έπαιρνε απάντηση, ανέβαινε «φαλιδωτά» από τα κάτω δάκτυλα προς τα επάνω⁹⁶, ώσπου έφτανε στον κύκλο που δημιουργούσαν οι δείκτες του μεγαλύτερου παιδιού. Εκεί, παραπλανημένο, νομίζοντας ότι θα πάρει φωτιά, το «τρώει ο σκύλος». Ιδού ο διάλογος:

—έχεις φωτιά;

—στη βαραφάνω γειτονιά

(ο μικρός κάνει την α' κίνηση, ανεβαίνει το επόμενο δάκτυλο)

—έχεις φωτιά;

—στη βαραφάνω γειτονιά

(κάνει μία ακόμη προς τα επάνω κίνηση)

—έχεις φωτιά;

—στη βαραφάνω γειτονιά

(επαναλαμβάνονται πολλές φορές στιχομηθία και κινήσεις)

—έχεις φωτιά;

—έχω κι έλα να πάρεις

(έχει ήδη φθάσει στον κύκλο επάνω, στο σπίτι δηλ. του άλλου, φοβάται το «σκύλο»)

—μην είναι μέσα το σκυλάκι σου;

—όχι, τον δώκα φωμί και ψάρι

και πάει στο Λιβάδι

να φυλάει του αγριογαδάρου

να μη φάνε το σιτάρι

έλα, α θες φωτιά να πάρεις.

—κι εκείνο που μανρίζει μέσα τι είναι;

μην είναι το σκυλάκι σου;

—όχι, είναι το τσουκκαλάκι μου

και μαγειρεύει. Έλα φωτιά να πάρεις!

Και όπως βάζει το χέρι του μέσα στον κύκλο, το «τρώει ο σκύλος».

—«καραβοτζί»⁹⁷ (τραμπάλα)

Ήταν πολύ εύκολη η κατασκευή της, αφού ως επιστήριγμα στο «αθάνατο» ή το οποιοδήποτε δοκάρι μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μικροί βράχοι στη φυσική τους θέση, οριζόντιοι ποιημένα σιδερένια βαρέλια, μετακινούμενες, σχετικώς μεγάλες, πέτρες, παραλλήλως στρεψαμένα δοκάρια, κ.τ.λ. Τα μικρά παιδιά καθήμενα στις άκρες των δοκών και «τραμπαλιζόμενα» τραγουδούσαν διάφορα τραγουδάκια.

Δεν έλειπαν βεβαίως τα επικίνδυνα πειράγματα κατά την διάρκεια του φιλικού αυτού παιγνιδιού, όταν ο «διάβιολος» επιθυμούσε να ρίψει στο έδαφος τον συμπαίκτη του, μετακινώντας τη δοκό δεξιά—αριστερά, για να χάσει την δύσκολη ισορροπία του, αφού σπανίως η δοκός είχε κάποια χειρολαβή προς ασφάλεια.

—τα «πεδόβολα»⁹⁸

Παιζόταν συνήθως από κορίτσια, τα οποία κάθονταν στο έδαφος αντιμέτωπα, το ένα πλησίον του άλλου. Το καθένα είχε πέντε μικρά, σφαιρικά λιθαράκια, τα

96.—Επάνω δηλ. στις αρθρώσεις των δακτύλων

97.—Στο υπ' αριθ. 421 χρόφ., σ. 131, του I.A.N.E., από το γειτονικό Γαλενάδο, το παιγνίδι αναφέρεται ως αβότζι. Και τα δύο πάντας έχουν σχέση με το βότζι, τον κλυδωνισμό του πλοίου εξαιτίας βαλανοπαραχής (εντ. φ. bozzar.)

98.—Οι Αρχαίοι «πενταλιθίζον» ή «έπαιζον τας πανταλίθους» κατέ τον Κουκουλέ (σ. 182). Βλ. και Κακριδή, δ.π., σ. 171.

«πεδόβολα», το δε παιγνίδι διεξαγόταν σε έξι σινονικά φάσεις.

Κατά την πρώτη φάση, αφού προηγουμένως ορίζοταν με συνεννόηση ποιο από τα δύο κορίτσια θα ξεκινούσε το παιγνίδι, σκόρπιζε έμπροσθεν του τα λιθαράκια. Επειτα έπαιρνε ένα απ' αυτά, το έρριχνε ψηλά, και έως ότου γυρίσει κάτω, έπρεπε να στρέψει γρήγορα την παλάμη, να αρράξει ένα από τα υπόλοιπα διασκορπισμένα τέσσερα, χωρίς να αγγίξει κάποιο άλλο πλησίον του ευρισκόμενο, γιατί θα «έχανε», παρέχοντας στη συμπαίκτριά του το δικαίωμα να παιξει εκείνη. Το ίδιο θα συνέβαινε αν δεν προλάμψαι να ξαναγυρίσει την παλάμη και να δεχθεί αυτό που έρριξε προς τ' απάνω. Αν το πετύχαινε, παραμέριζε εκείνο που έπιασε από κάτω και συνέχιζε αρπάζοντας πάλι, με τον ίδιο τρόπο, ένα από τα τρία διασκορπισμένα πλέον στο έδαφος λιθαράκια, και ούτω καθ' εξής, μέχρι να πιάσει και τα τέσσερα.

Ενώ η πρώτη φάση ονομαζόταν «ένα—ένα», η δεύτερη ονομαζόταν «δύο—δύο», επειδή, καθ' όμοιο με την πρώτη φάση τρόπο, έπρεπε, πριν το ριπτόμενο λιθαράκι πέσει, να πιάσει δύο—δύο τα υπόλοιπα τέσσερα.

Κατά την τρίτη φάση συνεχίζοταν η ίδια διαδικασία, μόνο που έπρεπε να πιάσει τα ευρισκόμενα στο έδαφος τρία—τρία μαζί.

Η τέταρτη φάση ονομαζόταν το «κάππα» και ήταν αντίστροφη των προηγουμένων. Κρατούσε τα πέντε πεντόβολα στην παλάμη του και έρριχνε το ένα πάνω, άφηνε ταχύτατα τα τέσσερα κάτω, γύριζε την παλάμη του και έπιανε αυτό που έπεφτε. Επειτα το ξαναπετύχαινε ψηλά, γύριζε την παλάμη, έπιανε τα διασκορπισμένα στο έδαφος τέσσερα και ξαναδεχόταν αυτά που έρριξε. Έτοι μέταξε τρεις φορές ακόμη, πιάνοντας δηλ. τα βότσαλα τρία—τρία, δύο—δύο και ένα—ένα.

Η πέμπτη φάση ονομαζόταν «φίκι»⁹⁹. Πετούσε ένα λιθαράκι ψηλά και πριν το πιάσει κατερχόμενο, έπρεπε να χαράξει στο έδαφος μία γραμμή με το δάκτυλό του.

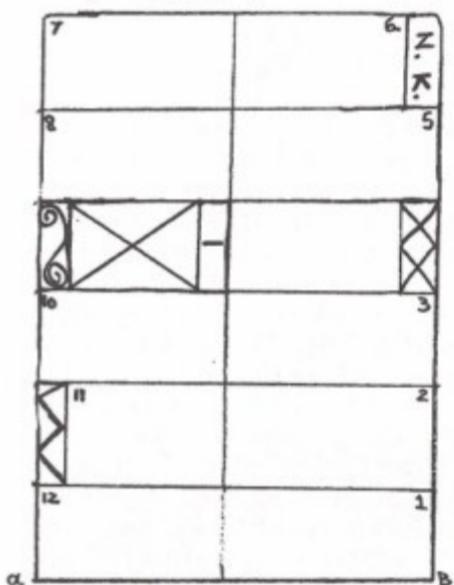
Η έκτη, και τελευταία, φάση ονομαζόταν «καμάρα»¹⁰⁰, επειδή το κορίτσι σχημάτιζε με τον αντίχειρα του αριστερού του χεριού και το «μεγάλο» δάκτυλο μία «γέφυρα». Ο δείκτης του ιδιου χεριού δίπλωνε επάνω στο «μεγάλο». Έρριχνε λοιπόν ένα λιθαράκι ψηλά και τα τέσσερα κάτω, μπροστά από την «καμάρα», τα οποία έπρεπε να περάσει μέσα απ' αυτήν, με την σειρά που της υπεδείκνυε η αντίπαλος. Οι κινήσεις ήταν απεριόριστες, αρκεί να μην «κοινούσσαν» άλλο παρακείμενο λιθαράκι. Π.χ. δύο από τα διασκορπισμένα ατάκτως πεντόβολα ενρίσκονταν το ένα «κολλήτα» στο άλλο. Έρριχνε το λιθαράκι ψηλά και πριν πέσει στην παλάμη της, με πολλή προσοχή, χρησιμοποιώντας τον δείκτη του δεξιού χεριού, «αποκολλώντες» όποιο από τα δύο λιθαράκια έκρινε προσφορότερο, χωρίς να ακουμπήσει το άλλο, μετακινώντας το από την προηγουμένη του θέση. Οποιαδήποτε δηλ. κίνηση γιννόταν, έπρεπε να προηγηθεί η προς τα επάνω ρίψη του ενός λιθαρακιού. Στη συνέχεια έσπρωχνε με το δάκτυλο το πεντόβολο που της υπέδειξε η συμπαίκτις της (μετακινημένο ή μη) και το περνούσε κάτω από την «καμάρα», προσέχοντας να πιάσει το κατερχόμενο στην παλάμη της. Το τέταρτο όμως (το τελευταίο) λιθαράκι έπρεπε να περάσει με μία και μόνη κίνηση.

99.—Κατά τον Ανδριώτη. Ετυμολογικό λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, σημαίνει πομπή, ακολουθία. Είναι το μεσαίων, σφεκτικόν λατιν. obsequium

100.—Αρχαιοελλ. κεράμα= θολωτή στέγη.

—ο «καράβιολας»¹⁰¹

Τα παιδιά, αγόρια ή κορίτσια, χάρασσαν με ξύλο (σε έδαφος επίπεδο και καθαρισμένο από χώματα και πέτρες) ένα μεγάλο παραλληλόγραμμο, διηρεμένο με σταυρωτές γραμμές σε δώδεκα μικρότερα τετράπλευρα¹⁰².

(Ιχνογρ. 4)

Η σειρά των παικτών οριζόταν με «χειμώνα ή καλοκαίρι», στρίψιμο κερδατος («κορώνα—γράμματα») ή ρίψη του πέτρινου «ψημαριού» τους στη «μάννα», την οποία δρίζαν συνήθως στη βάση κάποιου μανδρότοιχου. Ο κάτοχος του πλησιέστερου προς αυτόν «ψημαριού» ήταν ο νικητής, αυτός που θα άρχιζε πρώτος το παιγνίδι.

Για να καταγάγει κάποιος μία νίκη, μία «καππόττα»¹⁰³ όπως την αποκαλούσαν, έπρεπε να περάσει από οκτώ φάσεις—δοκιμασίες:

Κατά την πρώτη (βλ. ιχνογρ. 4) φάση στεκόμενος ο παίκτης μπροστά από την γραμμή αβ (και αυτή την αποκαλούσαν «μάννα») έρριχνε το «ψημάρι» του στο τετράπλευρο 1 και με «κουτσό» το έβγαζε έξω, κτυπώντας το με την «μάτη» ή το πλευρό του υποδήματός του. Μετά το έρριχνε στα τετράπλευρα 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8,

9, 10, 11, 12, και ακολουθώντας την αντίστροφη πορεία, με «κουτσό» το μετέφερε στο 1 και το έβγαζε έξω.

Τα βασικά σημεία που έπρεπε να προσέξει ο παίκτης για να μη χάσει ήταν: α. να μην πατήσει καμία γραμμή β. να μην πέσει το «ψημάρι» του σε γραμμή γ. να μην πατήσει κάτω το «κουτσό» του πόδι και δ. να μην του ξεφύγει το «ψημάρι» και πέσει έξω από τα τετράπλευρα.

Η δεύτερη φάση ονομαζόταν «σποδαράτος», επειδή το «ψημάρι» έπρεπε να το ποθετηθεί επάνω στο πόδι του παίκτη και ελικοειδώς να κάνει όλη την διαδρομή και την αντίστροφή της επιστροφή. Η πορεία ήταν δηλ. 1—12—2—11—3—10—4—9—5—8—6—7 και αντιστροφώς.

Οι επόμενες δύο φάσεις («χεράτος», «κεφαλάτος») ακολουθούσαν την ίδια με την δεύτερη διαδρομή, διαφοροποιούμενες μόνον ως προς τη θέση του «ψημαριού», εξ ου και τα αντίστοιχα ονόματα. Με την ολοκλήρωσή τους ο παίκτης πετούσε ψηλά το «ψημάρι» και πιάνοντάς το στην παλάμη του το «φτυνενε».

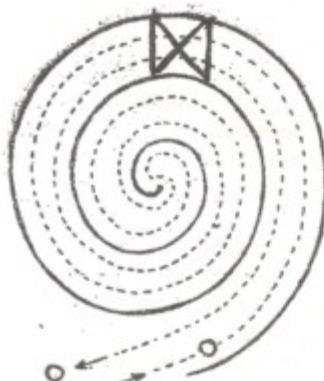
101.—Καραόλας στη Χάλκη και την Κω (χ/φο 926, σ. 198), καλάσσας στην Κάρπαθο (χ/φο 804a, σ. 83) και τη Ρόδο (χ/φο 534, σ. 121), καριβόλας στην Ικαρία (χ/φο 996, σ. 105). Από το ιταλ. caragollo (βλ. Meyer, Neogr. St., 4, σ. 32). Όλα τα χ/φα είναι του I.A.N.E.

102.—Βλ. το «κουτσάκι» του Δημ. Λουκοπούλου, δ. π., σσ. 93—98

103.—Και «καππόττα». Όχι φυσικό ο γνωστός χονδρός μάλλινος επενδύτης, αλλά ο τελικός σκοπός του παιγνιδιού. Ως χαρτοπαικτικός όρος στα παιγνίδια πικέττο και κουνάρι συναντάται στο Πηλίο (χ/φο 1002, σ. 61, του I.A.N.E.), και στα παιγνίδια τρίλιο και δρίλιο στην Ηπειρο (Ηπειρωτική Εστία 16, του 1937, σ. 35).

Η έκτη φάση ονομάζεται «φοιλλομάτης» ή «αόμματος», επειδή ο παικτης ήταν υποχρεωμένος να ακολουθήσει την προαναφερθείσα πορεία έχοντας τα μάτια του κλειστά. Σε κάθε τον βήμα ωστούσε τον αντίπαλο, που παρακολούθουσε προσεκτικά μην παραβεί τους κανόνες και πατήσει κάποια γραμμή:

—Πατώ;
—Όχι!
—Πατώ;
—Όχι!
κ.ο.κ.

(Ιχνογρ. 5)

Όταν και αυτή η διαδρομή τελείωνε χωρίς παράβαση, ο παικτης πλέον ήταν έτοιμος να κάνει την «καππόττα» του. Από την γραμμή της «μάννας» και με στραμμένη την πλάτη προς τα τετράπλευρα, πετούσε ψηλά και πίσω του το «ψιμάρι», που έπεφτε σε κάποιο τετράπλευρο. Στην εσωτερική ή εξωτερική του πλευρά έκανε το δικό του «σήμα», σημείο της επιτυχίας του. Τα συνήθη σήματα ήταν μαίανδροι, κύκλοι, έλικες, κάθετες ή τεθλασμένες γραμμές, κ.α. Στο εν λόγω τετράπλευρο ο έχων σχηματίσει «καππόττα» μπορούσε να «ξεκοιράζεται», να πατεί δηλ. και τα δύο

του πόδια στο έδαφος, το δε «ψιμάρι» του αντιπάλου απαγορεύοταν να πέσει μέσα στην περιοχή του σήματος ή να «αγγίξει» κάποια του γραμμή. Εννοείται ότι μέσα στο ίδιο τετράπλευρο μπορούσαν να σχηματισθούν τρεις «καππόττες», δύλες του ενός μόνον παικτη ή δύο δικές του και μία του αντιπάλου, και αντιστρόφως.

—ο «σάλιακας»

Παρόμοιο με τον «καιράβιολα» παιχνίδι ήταν ο «σάλιακας»¹⁰⁴. Για την διεξαγωγή του επιβαλλόταν να χαράξουν επάνω στο έδαφος ένα μεγάλο ομοίωμα του κελτήρους του (ιχνογρ. 5).

Οι φάσεις και οι όροι του ήταν ίδιοι με αυτούς του παλιού «καιράβιολα». Το «ψιμάρι» έπρεπε να ακολουθήσει είτε με «χουτσό», είτε με «ποδαράτο», «χεράτο», «κεφαλάτο» την πορεία από το άνοιγμα του σαλίγκαρου μέχρι το κέντρο του και την αντίστροφή της. Τελευταίες φάσεις του ήταν ο «αόμματος» και η «καππόττα», η οποία χαρασσόταν καθέτως προς την διαδρομή και σε όποιο σημείο της επιθυμούσε ο παικτης που την κατήγαγε¹⁰⁵.

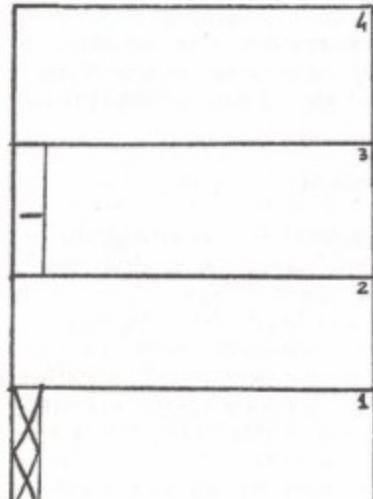
—ο σύγχρονος «καιράβιολας»

Χάρασσαν στο έδαφος ένα παραλληλόγραμμο και το χώριζαν με παράλληλες

104.—Ο «χοολιδός» του Λουκοπούλου (ό.π., σ. 92—93). Σάλιακα στο χωρίο ονομάζουν το σαλίγκαρο, χοολιό στην Κρήτη

105.—Βασικοί κανόνες του παιχνιδιού ήταν: α. απαγορεύονταν να πατήσει γραμμή ο παικτης β. το «ψιμάρι» δεν έπρεπε να αγγίξει γραμμή, ούτε να βγει εκτός των ορίων του παιχνιδιού.

B.

A.

(Ιχνογρ. 6)

4—3—2—1—A (με πάτημα).

δ. «χεράτος»

ε. «ποδαράτος»

στ. «κεφαλάτος»

ζ. «βουλλομάτης»

η. «καππόττα»

Μία ακόμη μορφή συγχρόνου «καρδιόβιλα» είναι αντή των τριών ανίσων και μεταξύ των εφαπτόμενων κύκλων, όπως παρουσιάζονται στο ιχνογρ. 7. Τα οκτώ στάδια πορείας του παιχνιδιού ήταν:

α. κύκλος 1—κύκλος 2—κύκλος 3—κύκλος 2—κύκλος 1—B (με πάτημα)

β. κυκλ. 2—κυκλ. 3—κυκλ. 2—κυκλ. 1—B (με πάτημα)

γ. 3—2—1—B (πάτημα)—1—2—3—Γ (πάτημα)—3—2—1—B (πάτημα)

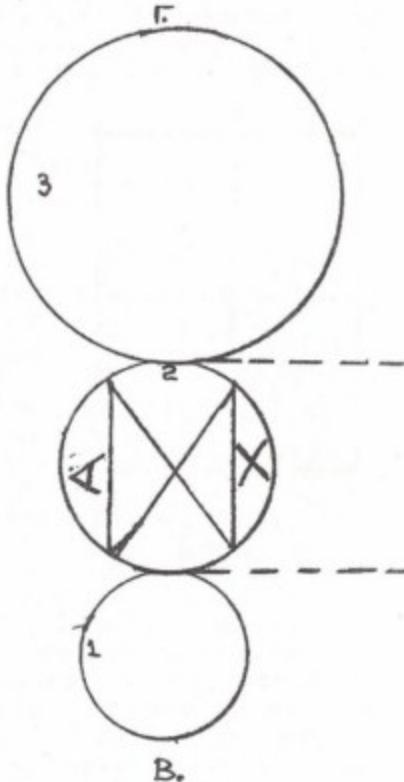
δ. «χεράτος» (κατά την έξοδο στην περιοχή B, πετούσαν ψηλά το «φιμάρι»

εινθείες σε τέσσερα ίσα μέρη. Μετά τις γνωστές διαδικασίες επιλογής του πρώτου παικτη, άρχιζε το παιγνίδι, που ακολουθούσε τα εξής οκτώ στάδια:

α. παραλληλόγραμμο 1—έξω, παραλλ. 2—1—έξω, παραλλ. 3—2—1—έξω, παραλλ. 4—3—2—1—έξω (βλ. ιχνογρ. 6).

β. Θίψη του «ψημαριού» από τη θέση A στη θέση B, διέλευση με «κοντσό» μέσω των παραλληλόγραμμών, πάτημα του «ψημαριού», αντίθετη θίψη του στην περιοχή A, πορεία με «κοντσό» προς αυτή και πάτημα του «ψημαριού».

γ. παραλληλόγραμμο 1—2—3—4—B—

(Ιχνογρ. 7)

και το έπιαναν φτίνοντας)

ε. «ποδαράτος» (ιδια πορεία και τελική κίνηση)

στ. «κεφαλάτος»

ζ. «βουλλομάτης»

η. «καππόττα» (σημειώνονταν με Α, αν συνέβαινε, πράγμα δύσκολο, ο παίκτης να φθάσει στην επιτυχία της χωρίς λάθος, και με Χ σε αντίθετη περίπτωση). Όταν επίσης ο ίδιος παίκτης σχημάτιζε τρεις «καππόττες» εντός του αυτού κύκλου, ο άλλος ήταν υποχρεωμένος να εκτελέσει τις κινήσεις του παραπλεύρως του κύκλου εντός των ορίων δύο παραλλήλων γραμμών που χαράσσονταν επιπλέον (βλ. ιχνογρ. 7).

—οι «βίλιες»¹⁰⁶ (οι βώλοι)

Ήταν παιγνίδι συνήθως των αγοριών. Το καθένα είχε στην κατοχή του ένα βώλο (χωμάτινο τα παλαιότερα χρόνια, γυαλίνο τα τελευταία), τον οποίο πετούσαν στη «μάννα» για να επιλεγεί αυτός που θα έκανε την αρχή στο παιγνίδι. Η «μάννα» στην προκειμένη περίπτωση ήταν δύο παράλληλες, λίγο υπεριψωμένες, σειρές άμμου, που στο προς τα μέσα βάθος τους συναντούσαν συνήθως τον τοίχο μιας αιλής, τον μαντρότοιχο ενός οικοπέδου. Όποιου παίκτη ο βώλος πλησιάζει εγγύτερον προς τον τοίχο ήταν αυτός που θα έπαιξε πρώτος.

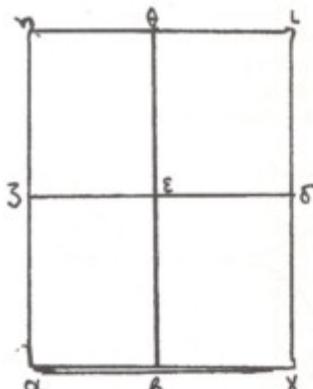
Το παιγνίδι απαιτούσε ακόμη την ύπαρξη δύο ή τριών άλλων βώλων, των λεγομένων «στημάτων»¹⁰⁷, τα οποία όμως στις πλείστες των περιπτώσεων ήταν μικρά λιθαράκια, ευρισκόμενα σε απόσταση ενός περίπου μέτρου το ένα από το άλλο.

Ο νικητής του λαχνίσματος από το άφος της «μάννας» (έχοντας στραμμένα τα νότα σ' αυτήν) έρριχνε το βώλο του στο πρώτο «στήμα». Αν πετύχαινε (ρίχνοντάς τον με το χέρι) να το κτυπήσει (πράγμα μάλλον δύσκολο), τοποθετώντας το βώλο του στην αβαθή κοιλότητα που δημιουργούν ο δείκτης και ο αντίχειρας του χεριού κατά την διαπλοκή τους, προσπαθούσε να κτυπήσει

το δεύτερο «στήμα», έχοντας ακίνητο το χέρι του στο σημείο που σταμάτησε ο βώλος του μετά την πρώτη επιτυχή βολή. Αν πετύχαινε να το πλήξει (και δεν υπήρχε τρίτο), κέρδιζε έναν πόντο. Αν όχι, ξεκινούσε ο άλλος παίκτης. Εννοείται ότι κάθε αποτυχημένη βολή έδινε την δυνατότητα στον άλλο να συνεχίσει. Νικητής ήταν όποιος κέρδιζε τους περισσότερους πόντους. Μερικοί, αντί πόντων... λαμφραγωγόσαν το βώλο του αντιπάλου που έπλητταν, και νικητής φυσικά ανακηρυχόσσαν όποιος έπαιχνε περισσότερους (αντιπάλους) βώλους.

106.—Ital. bigliam σφαιρίδιο

107.—Ετοι ονομάζεται και στην Κύπρο το κουκιά που βάζει το κάθε παιδί στο λακκάκι που ανοίγουν στο έδαφος, για να παιξουν το παιγνίδι «ττικι—ττόκου» (βλ. Κυπριακαὶ Σπουδαὶ ΙΖ', 1953, σ. πλ'). Ειδέχεται όμως ότι προέρχεται από το ιταλ. stilettare=εκτιμώ, αποτιμώ, οπότε θα πρέπει να γραφεί με τ.

(Ιχνογρ. 8)

—το «τριώδη»¹⁰⁸

Χάρασσαν επάνω στο έδαφος με ξύλο ή έγραφαν με κιμωλία επάνω στο τσιμέντο ένα τετράγωνο, το οποίο με ένα σταυρό διαιρούσαν σε τέσσερα μικρότερα ίσα τμήματα. Ήταν δημιουργούνταν έξι ευθείες γραμμές και εννέα σημεία τομῆς τους.

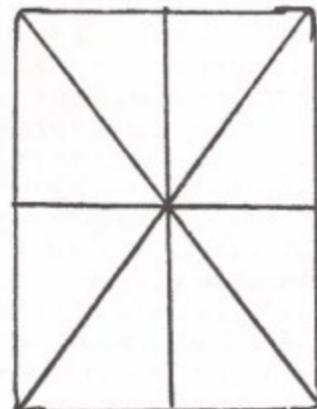
Κάθε παικτης είχε τρία πετραδάκια, ο ένας μικροτέρου μεγέθους για να ξεχωρίζουν από αυτά του αντιπάλου. Με συμφωνία ή με ρίψη «κορώνα—γράμματα», «χειμώνα—καλοκαίρι», καθοριζόταν ποιος θα παιξει πρώτος.

Αντικειμενικός σκοπός των παικτών ήταν να πετύχουν όσο το δυνατόν περισσότερα «τριώδια», να φέρουν δηλαδή τα πετραδάκια τους, μετά τις προσεκτικές τοποθετήσεις και μετακινήσεις τους, σε ευθεία γραμμή, οριζόντια ή κάθετη.

Ήταν ένα θαυμάσιο «πνευματικό» παιγνίδι, αφού απαιτούσε σκέψη, προσοχή και μελετημένες κινήσεις. Προς βαθιτέρα κατανόηση του, ας καταδείξουμε κάποιες απλές κινήσεις (ιχνογρ. 8). Έστω ότι ο πρώτος παικτης τοποθετεί το λιθαράκι του στο σημείο α και ο δεύτερος στο β. Ο πρώτος τοποθετεί το δεύτερο του λιθαράκι στο ζ. Αν ο δεύτερος δεν προσέξει να βάλει το δικό του λιθαράκι στο η, θα το τοποθετήσει ο πρώτος και θα κάνει «τριώδη». Αν το προσέξει, θα αρχίσουν αμφοτέρωθεν οι μετακινήσεις, έως ότον σχηματιστεί «τριώδη». Το παιχνίδι τελείωνε όταν συμπληρώνοταν ο αριθμός των «τριωδιών» που από την αρχή του δριζαν, π.χ. «όποιος πρώτος κάμει δώδεκα»¹⁰⁹.

γ. ομαδικά, μη ανταγωνιστικά

—παιγνίδια με τις κλωστές

(Ιχνογρ. 9)

Ήταν χυρίως παιγνίδια του χειμώνα, όταν τις κρύες του νύκτες, μαζεμένα γύρω από το «μαργάλι» τα παιδιά περνούσαν την ώρα τους διασκεδάζοντας. Εδεναν τα άκρα μιας μακριάς κλωστής, την περνούσαν στα δάκτυλα και των δύο τους χεριών και αναλόγως του τρόπου με τον οποίο «έπιαναν» και μετασχημάτιζαν το σχήμα που δημιουργούνταν την πρώτη φορά, παρουσίαζαν κάθε φορά ένα νέο. Τέτοια σχήματα ήταν η «σκάφη», το «ψάρι», το «πτεριόνι» και ο «ποταμός». Το παιχνίδι δεν είχε περιορισμένη χρονική διάρκεια, γιατί το τέλος του ενός κύκλου δημιουργηθέντων σχημάτων ακολουθούσε η αρχή ενός άλλου.

—«το βουκάλι»

Αγόρια και κορίτσια σχημάτιζαν ένα κύκλο, στηριγμένα στα γόνατά τους.

108.—Η «τριώδη» του Λουκοπούλου (ό.π., σ. 139—141), είδος πεττειας των Βυζαντινών (Κουκουλές, ό.π., σ. 217), η μοντέρνα τρίλιξα

109.—Μία παραλλαγή του ήταν η διαιρεση του τετραγώνου σε 8 τμήματα με ένα σταυρό και δύο γραμμές (βλ. ιχνογρ. 9). Είναι η «τεσσαρότα» του Λουκοπούλου (σ. 143) και το εννιάπετρο του Κουκουλέ (σ. 218).

Εργαλείο του παιγνιδιού ήταν ένα μπουκάλι, που το περιέστρεφαν όλα τα παιδιά, κατά την τάξη του καθίσματος. Ο περιστρέφων το μπουκάλι, μετά τη λήξη της περιδίνησής του, σηκωνόταν και φιλούσε εκείνην που «έδειχνε» ο «λαμπός» του ακινήτου πλέον μπουκαλιού. Τυχεροί οι άνδρες που το μπουκάλι στρεφόταν κατά το μέρος κοριτσιού, και τ' ανάπαλιν. Το φιλί τότε ήταν...

—τα «χωραφάκια», το «καφενείο»
και η «τράπεζα»

Στο σημείωμα αυτό εξηγώ¹¹⁰ και καταγράφω τη σχετική μ' αυτά τα παιγνίδια εμπειρία μου, όπως εγώ και τα «κοπέλλια» του «Απάνω Χωριού» τη ζήσαμε. Τα παιγνίδια λοιπόν αυτά δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μεταφορά της οικονομικής και κοινωνικής ζωής του χωριού μας, στα δικά μας παιδικά μέτρα. Παίζαμε χυρίων αγόρια, και ως πρότυπά μας, μιας και δεν είχανε άλλα, ήταν οι πατεράδες μας με τις ασχολίες και τα ενδιαφέροντά τους.

Χώροι των παιγνιδιών ήταν το καυκάρι του αείμνηστου Γιάκουμου Κατερίνη (του Σπυράκη), του Φασόλη και το οικόπεδο με τις «φαραϊοσκιές» (φραγκοσυκιές στο σπίτι της Δασκάλισσας).

Χωρίζαμε λοιπόν τη γη σε κομμάτια, με φράχτες από μικρά πετραδάκια, και καθένας μας έπαιρνε το δικό του. Τα «καλλιεργούνταμε» χυρίων γέννημα, αφού προτηγούμενως τα οργάνωμε με μικρά σιδερένια άροτρα, που μόνοι μας κατασκευάζαμε. Σε ξεχωριστό μέρος τους βάζαμε τα «ζα» μας¹¹¹. Για «ζα» χρησιμοποιούνταμε μικρά καλάμια ή σελινάρες, που ήταν δεμένα από το «λαμπό» και ακοιμπούνσαν στο παχνί τους, κι αντό φτιαγμένο με πετραδάκια. Ρόλο «μαστέλλου»¹¹² έπαιζαν μικρά τενεκεδάκια τοματοπελτέ.

Η διαδικασία του παιγνιδιού περιλάμβανε ό,τι ακριβώς και οι καθημερινές ασχολίες ενός γεωργού: άρμεγμα, περιποίηση των ζώων, σκάλισμα κ.τ.λ.

Το παιχνίδι αυτό δεν θα παρουσίαζε, νομίζω, καμμιά πρωτοτυπία αν δεν συμπεριελάμβανε τα τρία ακόλουθα σημεία, που κατά καιρούς έκαναν την εμφάνισή τους:

Το πρώτο είναι το «καφενείο». Ένας χώρος διαμορφωμένος πρόσχειρα, με πέτρες αντί για τραπέζια και καρέγλες, με πετραδάκια για ποτήρια του καφέ και του νερού. Ήμασταν προστηλωμένοι σε κάποιο σημείο του, μια τετράγωνη πέτρα ήταν, που η φαντασία μας την έκανε τηλεόραση (ήταν η εποχή που το «μαγικό κοντί» έκανε την εμφάνισή του στο χωριό, μεσ' το 70) ή κοινωνιάζαμε για «αελάδες», σκαφίματα, πατατόσπορο και άλλα συναφή. Στο «καφενείο» πηγαίναμε συνήθως όταν τελεώναμε όλες τις άλλες «δουλειές» μας, όταν στην ουσία βαριόμασταν τις υπόλοιπες «ασχολίες». Τέτοιος χώρος ήταν ένα φυσικό τετράγωνο, στην Ν. Α. γωνιά του Γιώργη του Καπούνη, στο οικόπεδο του Φασόλη.

Το δεύτερο είναι το «τραχτέρι»¹¹³, η φυσική προεξοχή ενός βράχου στη φίξα του χωραφιού του Σπυράκη, που έμπαινε μεσ' τον Φασόλη, σκαμμένος από το

110.—Το παρακάτω κείμενο μου παρέδωσε (κατόπιν παρακλήσεως μου) γραπτώς ο φίλος (και Πρόδρομος του Π.Ο.Γ.Ν.) Νίκος Μαΐτος. Περιοριστήκα απλώς να του κάνω μερικές τροποποιήσεις, χυρίως λεκτικές, για να προσαρμοσθεί υφολογικά με τα υπόλοιπα κείμενα, με την πεποίθηση ότι δεν πρόδωσα το περιεχόμενό του. Τον Νίκο ευχαριστώ και από τη θέση αυτή

111.—Τα ζώα μας

112.—Ποτιστρά, από κομμένο στη μέση περίπου σιδερένιο βαρέλι πετρελαίου (ιταλ. mastello)

113.—Το τρακτέρ (γαλλ. tracteur).

χρόνο και λειτουργικός όσο η φαντασία μας. Αποτελούσε την έκφραση της τεχνολογίας στο παιγνίδι, αφού το «οδηγούσαμε» εναλλάξ και μας εξυπηρετούσε πάντα, να μεταφέρουμε π.χ. πατατόσπορο, «μπάλλες»¹¹⁴ άχερα, μέχρι και για προσκύνημα στη Σταυροπηγή, που τότε ήταν.....μακριά.

Το πιο σημαντικό όμως σ' αυτήν την ιστορία είναι ότι ουδείς ποτέ διανοήθηκε να 'πει ότι το «τραχτέρι» είναι δικό του, όπως π.χ. τα «χωραφάκια». Το τρακτέρ ήταν του Συνεταιρισμού, όπως το πραγματικό, που την εποχή εκείνη είχε αγοράσει ο Συνεταιρισμός του χωριού.

Το τρίτο σημείο που θα ήθελα να αναφερθώ έχει σχέση με την οικονομία και το χρήμα, αφού η κοινωνία που ζούσαμε (και αυτή που είχαμε στο παιδικό μαλάδ μας) δεν μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς χρήμα, κι επειδή πραγματικό δεν υπήρχε, το κατασκευάζαμε. Για φράγκα λοιπόν είχαμε τα καπάκια απ' τις λεμονάδες, για δίφραγκα από τις πορτοκαλάδες, για τάλληρα απ' τις βισσινάδες, για δεκάρικα από τις λεμονίτες, και για εικοσάρικα τα καπάκια από τις όχι τόσο ευρείας κυκλοφορίας τότε στο χωριό Κόκα—Κόλα. Όσο για χαρτονομίσματα, πενηντάρικα ήταν τα χαρτάκια που είχαν μέσα τα πλακέ πακέττα τσιγάρων «Καρέλια», κατοστάρικα τα χαρτάκια από τα «Κεράνης», πεντακοσάρικα τα χαρτάκια από τα πλακέ «Παλλάς», και χιλιάρικα αυτά από τα «Σαντέ».

Πέρα από το σημαντικό γεγονός της κατασκευής χρήματος και της χρησιμοποίησής του στο παιγνίδι, άξιο προσοχής είναι και οι πρώτες μας γνώσεις περί... πολιτικής οικονομίας, αφού, αν προσέξετε, για φράγκα χρησιμοποιούσαμε καπάκια λεμονάδας, πολύ διαδεδομένης, και όχι αυτά της Κόκα, που ήταν δυσήρετα, άρα χρησιμεύναν για εικοσάρικα, για πενηντάρικα είχαμε τα χαρτάκια των πακέτων Καρέλια, του πλέον διαδεδομένον τσιγάρου εκείνης της εποχής στο χωριό, και όχι των πακέτων Σαντέ, που συνέχιζαν να καπνίζουν ελάχιστοι, ερωτέας μας άλλης εποχής, και τα οποία χρησιμοποιούσαμε για χιλιάρικα. Εφαρμόσαμε λοιπόν στην πράξη τον άτυπο νόμο της αγοράς: επάρχεια σημαίνει χαμηλό κόστος, δυσεύρετο προϊόν σημαίνει ακριβό προϊόν.

Αν δεν απατώμαι, είχαμε κάποτε δημιουργήσει και «τράπεζα», η οποία, αν και δεν έδινε τόκο, όμως φύλαγε τα λεφτά μας, όχι από τους συμπαίκτες, αλλά από τις μαννάδες μας, που δεν ήθελαν παλιοχαρτούρες στις τσέπες μας ή στο σπίτι. Ωσπου κάποια μέρα μια μάννα (ας μην αναφέρουμε τ' όνομά της) πέταξε την «τράπεζά» μας (ένα χάρτινο κουτί) από την αποθήκη της, που την είχε κρυμμένη ο γιος της. Η πράξη της αυτή συγκλόνισε την κοινωνία μας και έδωσε το τελειωτικό κτύπημα στο ... νομισματοπιστωτικό μας σύστημα.

Δεν ήταν επίσης λίγοι οι πατεράδες που κάτω από την πίεση του γιόκα τους άλλαξαν μάρκα τσιγάρων, για να μπορούν οι κανακάρηδες τους να αποκτήσουν περιουσία και υψηλή θέση στην κοινωνία μας.

Ας μου συγχωρέσουν ο συνγραφέας και οι αγαπητοί αναγνώστες του το μακροσκελές κείμενο. Επιθυμώ όμως να το τελειώσω με μια επισήμανση: Τα «χωραφάκια» (τα κάθε λογής χωραφάκια) δείχνονταν μια ακόμη φρουρά τη δύναμη της συλλογικότητας, πάνω στην οποία στηρίχθηκε χρόνια η έλλινη κοινωνία. Ας αναλογιστεί επίσης ο καθένας πού οδηγούμεθα σήμερα, που έπαψαν να υπάρχουν τα «χωραφάκια», έστω και στη σύγχρονη έκφρασή τους.

—οι κούκλες

Παιγνίδι αποκλειστικώς γυναικείο, προσδιοριστικό εν μέρει του ρόλου που ε-

114.—Ονομάζονται μπάλλες αν και ο όγκος τους είναι ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο. Ετοι τις δένουν τα σύγχρονα αχροδετικά μηχανήματα.

πρόκειτο αργότερα να αναλάβουν στην οικογενειακή / κοινωνική ζωή. Ελάχιστες ήταν «αγοραστές», τις περισσότερες τις κατασκεύαζαν τα ίδια τα παιδιά. Έπαιρναν ένα ξύλο με «χαλία» (διχαλωτό) και το τύλιγαν με παννιά. Οι διχαλωτές προεκτάσεις ήταν τα χέρια του παιγνιδιού, που μπορούσαν να κατασκευασθούν και με μικρά ξύλινα τεμάχια, προσαρμοσμένα στον κεντρικό κορμό. Με τις κούκλες τους τα μικρά κορίτσια μιμούνταν όλες σχέδιον τις εκφάνσεις της οικογενειακής τους ζωής: τις νανούριζαν, τις κοιμίζαν, τις βάπτιζαν, τις επέπλητταν για τις «αταξίες» τους, τις πάντρειαν κ.α.

—«σπιτάκια», «κουνάρες», «νήφη και γαρόδς»,
«μαμά και βαβάς», «κοιζικά» κ.α.

Είναι πολύ γνωστά πανελλήνιως τα παραπάνω παιγνίδια, πλήρης αντιγραφή από το βίο και τη συμπεριφορά των μεγάλων. Η συνχέτισή τους με τα παραπάνω «χωραφάκια», «καφενείο», «τραπέζια» καταδεικνύει σαφέστατα τη μεγάλη διαφορά στην ανατροφή τους και το προδιαγεγραμμένο των μελλοντικών τους ρόλων.

—«τζίβι τζίβι ο λαός»

Είναι το γνωστό σε όλες περιοχές ως «τοιμπητό». Κάποιος εκουσίως ή με λάχνισμα προέτασε το χέρι του και ο επόμενος του τοιμπούσε την επάνω επιφάνεια της παλάμης. Λιγόν τον τοιμπούσε ένας τρίτος κ.ο.κ. Άλληλοτσιμπημένοι τραγουδούσαν:

«τζίβι τζίβι ο λα(γ)ός
κι ο λαός κοιλοπονά
κι η γυναίκα δου γεννά
και το σπίτι δου βουλά
κι η αυλή δου δε φελά»

Τα ίδια επαναλαμβανόταν πολλές φορές με την παρατήρηση ότι ο τελευταίος (και «ατοιμπητός» στο ένα χέρι) στην επόμενη φάση προέτασε πρώτος το χέρι για να τον τοιμπήσουν.

—η «πινακωτή»

Παιζόταν αποκλειστικώς από αγόρια ή κορίτσια, που κάθονταν σε ευθεία γραμμή, το ένα δίπλα στο άλλο. Μπροστά τους, σε μικρή απόσταση, καθόταν η «μάννα». Το πρώτο κορίτσι γρυνώντας προς το μέρος της διπλανής της, σκύβοντας στο αρτί της, της έλεγε ένα «μυστικό», ό,τι περνούσε από το νον της εκείνη την ώρα. Το ίδιο αυτό μυστικό διεβίβαζε το δεύτερο κορίτσι στο τρίτο, με τον χαμηλότερο τόνο, να μην το ακούσει η «μάννα», το τρίτο στο τέταρτο κ.ο.κ. Το τελευταίο κορίτσι στραγωνόταν και πλησιάζοντας τη «μάννα» της έλεγε:

—Πινακωτή, πινακωτή!

Εκείνη απαντούσε:

—Από το άλλο μουν τ' αρτί^{γιατί} ναι η μάννα μουν κοινή.

Αν το «μυστικό» το υπονιμιάζοταν η «μάννα» και το ξεφώνιζε, στραγωνόταν και

κυνηγούσε όλα τα κορίτσια. Όποιο συνελάμβανε θα καθόταν στη θέση της, ως νέα «μάννα». Αν όχι, συνεχίζοταν το παιγνίδι με «μάννα» την ίδια.

Μία παραλλαγή του παιγνιδιού μάς αφηγήθηκε η Κούλα Δημητροκάλλη—Μαρούλη. Συμφώνως προς αυτήν, τα παιδιά κάθονταν επάνω και γύρω από τη «μάννα», ώσπου έφθανε ο κουτσός γυρολόγος, ζητώντας να τα πάρει μαζί του.

—*Ω κερα-Πινακωτή!*

Εκείνη απαντούσε: —*Από το άλλο μου τ' αφτί*

γιατ' είναι η μάννα μου κουφή!

Ο γυρολόγος με «κουτσό» πήγαινε από το άλλο πλευρό της και έλεγε:

—*Mou 'pe o..... να μου δώκεις το καλύτερο τ' αρνί*

—*Διάλεξε και πάρε (απαντούσε η Π.)*

Εκείνος τα άρπαξε όλα, πλην ενός, στο οποίο, σφικτά κρατώντας το αγκαλιά, έλεγε τραγουδιστά η Πινακωτή:

*Δε do δίνω, δε do δίνω
μα τον άγιο Κωσταδίνο
αυτό με δύνει, αυτό με τρέφει,
αυτό μου κάνει όλες τσι δουλειές
ουξ, φύε από δω!*

Η «μάννα» Πινακωτή το στόλιζε δήθεν μετά, το χτένιζε, το έντυνε, και τελικώς του έλεγε:

—*Τώρα που είσαι έτοιμος, πάσινε στο βακκάλη να μου πάρεις ρύζι.*

Καθ' οδό όμως προς τον παντοπώλη, το άρπαξε ο γυρολόγος και η «μάννα» εξέρχονταν «κουτσή» προς αναζήτηση των παιδιών της. Κάποιος (ο γυρολόγος;) την ρωτούσε:

—*Ω κερα—Πινακωτή, τι γυρεύεις;*

Απαντούσε:

—*Τα παιδιά μου*

—*Τι βλούζα φορούσαν;*

—*Κόκκινη (π.χ.)*

—*Κόκκινο δρόμο πάρε*

Τέφαχνε αυτή, έβρισκε κάποιον, τον συνελάμβανε, και γινόταν η νέα Πινακωτή.

—*Σ' αγαπώ, σ' αγαπώ»*

Ένα παράδειγμα:

—*Σ' αγαπώ, σ' αγαπώ!*

—*Και πού με βάνεις;*

—*Απάνω στη γληματαριά!*

—*Κι άμα βέσιο χάμια από τη γληματαριά!*

—*Φάε ένα bivάκι τα κουκκιά!*

Παιγνίδι διαλόγων, ευθηματικών, και πολλάκις ασέμνων. Ευθηματικών, γιατί ο πρώτος κάθε φορά ερωτώντας έπερσε πως ήταν η μάννα για την οποία προσέβαλε. Έτσι έπειτα από αυτά οικειοθελώς έσκυψε κάτω με τεντωμένα και κολλημένα τα πόδια. Κατάλληλος συνδυασμός αυτών των δύο έφερε ευθυμία στην παρέα, κυρίως όταν ακουγόταν η άπειρνος τελική διαταγή.

—*ο «ποταμός»*¹¹⁵

Το παιγνίδι αυτό παιζόταν σε ανοικτό και ομαλό μέρος από πολλά παιδιά.

Ένα από αυτά οικειοθελώς έσκυψε κάτω με τεντωμένα και κολλημένα τα πόδια,

115.—Τα «σκαμνάκια» του Λουκοπούλου (ό.π., σ. 156—7).

το κεφάλι εμπρός ή στα πλάγια και τα χέρια να ακουμπούν, ως αντιστήριγμα του σώματος, στα γόνατα. Ένα δεύτερο παιδί «ήπαιρνε φόρα» και πηδούσε απάνω από το πρώτο, ακουμπώντας τα χέρια του στον ώμο ή στην πλάτη του, αναλόγως της θέσεώς του. Στο μέρος που έντυνε, μετά το πήδημα, έσκυψε και έπαιρνε την ίδια στάση με το πρώτο. Ένα τρίτο παιδί υπερπηδούσε με «φόρα» το πρώτο και το δεύτερο και έσκυψε κι αυτό, στην ίδια ευθεία γραμμή, όπως και τα άλλα. Το ίδιο επαναλάμβαναν όσα παιδιά συμμετείχαν στο παιγνίδι. Επειτα σηκωνόταν το πρώτο παιδί, πηδούσε όλα τα υπόλοιπα και έσκυψε και πάλιν. Έτσι σχηματίζοταν μία μεγάλη ευθεία, ομοιάζουσα προς ποταμό, εξ ου και το όνομα του παιγνιδιού.

—η «μιακριά γαδάρα»

Παιζόταν αποκλειστικώς από αγόρια, συνήθως αρχετά. Αν υποθέσουμε ότι ελάμβαναν μέρος δέκα παιδιά, παιζόταν ως εξής: παρατάσσονταν σε ευθεία γραμμή, το ένα δίπλα στο άλλο, και έσκυψαν στηριζόμενα στα γόνατά τους. Το δέκατο της παρέας υπερπηδώντας τα υπόλοιπα εννέα, καθόταν (καβαλλίκευε) το πρώτο, το ένατο το δεύτερο, το δύδοο το τρίτο και το έβδομο το τέταρτο. Δημιουργόταν προς το παρόν δύο σειρές παιδιών. Οι δύο εναπομείναντες έπρεπε να πηδήσουν επάνω στη δεύτερη αυτή σειρά, εγχείρημα δύσκολο και συνήθως ακατόρθωτο, επειδή, αφ' ενός μεν ήταν ψηλά, αφ' ετέρου δε η βάση των δύο άλλων σειρών (υπό το βάρος και την οριμή των τελευταίων) διαλυόταν, και τα παιδιά, μέσα σε κλίμα ευθυμίας, σωριάζονταν στη γη. Στο παιγνίδι που άρχιζε και πάλιν από την αρχή γίνονταν αλλαγές στη σειρά της παρατάξεως, για να βρεθούν άλλοι στη θέση των «κάτω» και άλλοι των «απάνω γαϊδουριών».

—«η καλοβούρδα» ή «doúbeς»

Δύο άτομα στρέφοντας το ένα στο άλλο τα νώτα του έσκυψαν στερεωμένοι στα γόνατά τους, έτσι ώστε να εφάπτονται τα οπίσθιά τους. Ένα τρίτο άτομο παρεμβαλλόταν ανάμεσά τους. Οι άλλοι της παρέας (το παιγνίδι δεν ήταν ανταγωνιστικό¹¹⁶) έκαναν τούρπτα ακουμπώντας στον τρίτο. Τραγελαφικές καταστάσεις δημιουργούνταν όταν οι δύο πρώτοι «άνοιγαν» και ο ...ιπτάμενος προσγειωνόταν ανωμάλως ή, το χειρότερο, όταν άφηναν τα αέρια τους στη μύτη σχεδόν του τρίτου, που παρεμβαλλόταν ανάμεσά τους. Εκεί να δεις... (Έγιναν πολλά τέτοια. Χώρο να έχεις να τα γράψεις...).

—το «πιπέρι»

Ήταν ένα εύθυμο παιγνίδι που παιζόταν κυρίως σε χορούς και γλέντια, όταν οι συνδαιτημόνες «τελούσαν εν ευθυμίᾳ» και ίσως... «εκτός εαυτών». Κατά την διάρκεια του χορού κάποιος φώναζε δυνατά:

Πώς το τρίβουν το πιπέρι
του διαδόλου οι καλογέροι;

Ο πρώτος του χορού απαντούσε: «Με το γάλο» ή «με τη μύτη» ή «με τη γλώσσα» ή με ο, τιδήποτε μπορούσε εκείνη την ώρα να φανταστεί. Κάθε φορά

¹¹⁶.—Άλλοι το θεωρούν μορφή τιμωρίας στην «πρωτελιά» (βλ. παρακάτω, σσ. 357—358).